

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PARA, SERMAYE PİYASALARI VE FİNANSAL KURUMLAR
BİLİMDALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BASEL II STANDARTLARI VE KOBİ'LERE
MUHTEMEL ETKİLERİ**

EMRE KOÇBEY

2501030124

Tez Danışmanı

YRD. DOÇ. DR. MASUM TÜRKER

İstanbul 2008

ÖZ

Bu proje çalışmasında, bankaların sermaye yeterliliği standartlarını yeniden belirleyen, risk yönetimini ön plana çıkaran Basel II kriterleri ile küçük ve orta büyüklükteki işletmelere muhtemel etkileri incelenmiştir.

Basel II'nin, başta bankalar ve bankacılık denetim otoriteleri olmak üzere, bankalar ile iş ilişkisinde bulunan tüm taraflar (kurumsal ve bireysel müşteriler, derecelendirme şirketleri, vd.) ve ülke ekonomileri üzerinde olumlu etkileri olması beklenmektedir. Bu kesimler içerisinde, Basel II'nin muhtemel etkilerinin en çok tartışıldığı kesim, KOBİ'lerdir. Reel sektör ile finans sektörünün, ekonominin ayrılmaz parçaları olduğu düşünüldüğünde, Basel II kriterleriyle değişime ayak uyduramamanın doğuracağı sonuçların, KOBİ'ler için hayati önem taşıdığı vurgulanmaktadır.

Basel II ile gelecek olan değişime uyum sağlanması ve değişimin doğru yönetilmesi, KOBİ'lerin daha düşük maliyetlerde kredi bulmalarını ve ileriye yönelik gerçekçi planlar yapmalarını olumlu yönde etkileyecektir.

ABSTRACT

In this study, Basel II criteria which redefine capital adequacy standards of Banks, which bring risk management in the foreground and their potential effects on small and middle enterprises have been examined.

It is expected for Basel II to have a positive effect on mainly banks and banking supervision authorities, on all parties who have business relations with banks (corporate and individual customer, rating companies, etc.) and on country economies. Among these sectors, SMEs are the section in which potential effects of Basel II is mostly discussed. Considering real sector and finance sector are integral parts of economy, it is emphasized that the results of Basel II criteria not being able to keep up with change are critically important for SMEs.

Reconciling with the change coming with Basel II and managing the change correctly will affect positively SMEs to find credits at lower costs and make realist plans for future.

ÖNSÖZ

Basel II standartları, gerek kapsamı gerekse içeriğindeki konular dikkate alındığında, bankacılık faaliyetleri ile bunların düzenlenmesi ve denetlenmesi açısından köklü değişiklikleri getiren uluslararası bir standart olmakla beraber, Basel Komitesi tarafından şimdiye kadar yürütülen en kapsamlı proje niteliğindedir.

Basel II standartları ile gelecek olan değişime uyum sağlanması ve değişimin doğru yönetilmesi, KOBİ'lerin daha düşük maliyetlerde kredi bulmalarını ve ileriye yönelik gerçekçi planlar yapmalarını olumlu yönde etkileyecektir.

Uluslararası finans sisteminde son günlerde en çok konuşulan konu olan Basel II standartları, KOBİ'leri çok yakından ilgilendirmektedir. Bankaların sermaye yeterliliği standartlarını yeniden belirleyen ve risk yönetimini ön plana çıkaran Basel II standartları ile birlikte, bankaların uygulamalarını etkileyecek olan yeni risk yönetimi anlayışının, bankaların en önemli kredi müşterileri olan KOBİ'lere de etkileri olacaktır.

Basel II standartları ile birlikte kredi maliyetleri, geleneksel kredi sürecinden farklı olarak, bilimsel olarak hesap edilmiş risk düzeyleri ile doğru orantılı olarak değişecektir. Yani kullanılan kredinin türünden vadesine, teminatından firma kredi notuna kadar çeşitli kriterler firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına etki edecektir. Bu kapsamda iyi yönetilen, güçlü sermaye yapısına sahip, kayıt dışı faaliyetleri bulunmayan, iyi finanse edilmiş ve gerekli tüm finansal ve niteliksel bilgileri, zamanında ve yeterli bir şekilde sunarak şeffaf olabilen KOBİ'ler, en iyi şartlarda finansman şartlarına erişim imkânına sahip olacaklardır.

Basel II standartlarının uygulanmaya başlanması ile gelecek olan değişime uyum sağlayamayan ve değişimi yönetemeyen KOBİ'lerin kredi maliyetleri artacak ve ileriye yönelik plan yapmaları giderek daha zor hale gelecektir. Bu noktada küçük ve orta ölçekli işletmelerin dikkat etmeleri gereken husus, mevcut

durumu sürekli sorgulama, geleceğe yönelik tahminler ve öngörülerde bulunma, değişen trendleri yakalayarak şirketlerini şimdiden geleceğe yönelik bu süreçte hazırlama ve tüm bu sayılanlar için gerekirse organizasyon yapısından iş süreçlerine, pazarlama anlayışından ürün çeşidine kadar tüm işleyişini değiştirmeye yönelik adımları atmaya kararlı olmaları ve bir an evvel bunu hayata geçirmeleri gerekmektedir.

İÇİNDEKİLER

Öz.....	III
Abstract.....	IV
Önsöz.....	V
Tablo Listesi.....	X
Kısaltmalar Listesi.....	XI

GİRİŞ 1

1. BASEL II STANDARTLARI 4

1.1. Basel II Standartlarının Ortaya Çıkma Süreci	4
1.1.1. Uluslararası Ödemeler Bankası	4
1.1.2. Basel Bankacılık Denetim Komitesi	5
1.1.3. Basel I Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı	6
1.2. Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı	11
1.2.1. Basel I Uzlaşısından Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına Geçiş	11
1.2.2. Basel II Standartlarının Kapsamı ve Temel Prensipleri	13
1.2.3. Basel II Standartlarının Temel Yapısal Blokları	14
1.2.3.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yeterliliği	15
1.2.3.1.1. Kredi Riski Ölçüm Yöntemleri	16
1.2.3.1.1.1. Basitleştirilmiş Standart Yöntem	16
1.2.3.1.1.2. Standart Yöntem	17
1.2.3.1.1.3. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yöntemler	20
1.2.3.1.2. Piyasa Riski Ölçüm Yöntemleri	22
1.2.3.1.2.1. Standart Yöntem	23
1.2.3.1.2.2. İçsel Risk Yönetimi Modeli (Riske Maruz Değer Modeli)	26
1.2.3.1.3. Operasyonel Risk Ölçüm Yöntemleri	26
1.2.3.1.3.1. Temel Gösterge Yöntemi	27
1.2.3.1.3.2. Standart Yöntem	28
1.2.3.1.3.3. İleri Ölçüm Yöntemi	29
1.2.3.1.4. Basel II Standartlarında Yer Alan Kredi Riski Azaltım Araçları	30
1.2.3.2. İkinci Yapısal Blok: Sermaye Yeterliliğinin Gözetim ve Denetimi	35
1.2.3.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini	37

2. KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER 39

2.1. KOBİ Tanımları	39
2.1.1. Türkiye’de Yapılan KOBİ Tanımları	39
2.1.2. Avrupa Birliği’nin KOBİ Tanımı	41
2.1.3. Basel II Standartları Kapsamında KOBİ Tanımları ve Porföy Sınıflandırması	41
2.2. KOBİ’lerin Ülke Ekonomisi İçerisindeki Yerleri	43
2.3. KOBİ’lerin Avantajları ve Dezavantajları	44
2.3.1. KOBİ’lerin Avantajları	44
2.3.2. KOBİ’lerin Dezavantajları	45
2.4. KOBİ’lerin Sorunları	46
2.4.1. Genel Sorunlar	46
2.4.2. İdari Sorunlar	46
2.4.3. Üretim ve Teknolojik Sorunlar	47
2.4.4. Pazarlama Sorunları	47
2.4.5. Finansman Sorunları	48
2.4.6. Diğer Sorunlar	48
2.5. KOBİ’lerin Finansal Kaynakları ve KOBİ Kredileri	49
3. BASEL II STANDARTLARI VE KOBİ KREDİLERİ	52
3.1. Kredi Fiyatlaması Sürecinde Geleneksel Yaklaşım ve Basel II Yaklaşımı	52
3.1.1. Geleneksel Yaklaşım	52
3.1.2. Basel II Yaklaşımı	53
3.2. Basel II Standartlarının Uluslararası Ekonomilere, Türkiye Ekonomisine ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri	59
3.2.1. Basel II Standartlarının Uluslararası Ekonomilere Etkileri	59
3.2.2. Basel II Standartlarının Türkiye Ekonomisi ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri	61
3.3. Alternatif Finansman Yöntemleri	64
3.3.1. Finansal Kiralama	64
3.3.2. Faktoring	65
3.3.3. Sermaye Piyasaları	65
3.3.4. Risk Sermayesi	67
3.3.5. Satıcı Kredileri	68
3.3.6. Birleşmeler, Hisse Devirleri ve Ortaklıklar	68
3.4. Basel II Standartlarına Geçiş Sürecinde KOBİ’ler İçin Swot Analizi..	69

3.4.1. KOBİ'lerin Güçlü Yanları	70
3.4.2. KOBİ'lerin Zayıf Yanları	70
3.4.3. Fırsatlar	70
3.4.4. Tehditler	71
3.5. Denetim ve Derecelendirme	72
3.5.1. Muhasebe Standartları ve KOBİ'ler	72
3.5.1.1. Uluslararası Muhasebe Standartları ve KOBİ'ler	73
3.5.1.1.1. Uluslararası Muhasebe Standartları	73
3.5.1.1.2. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu	75
3.5.2. Denetim	78
3.5.3. Derecelendirme	80
3.5.4. KOBİ'lerin Derecelendirilmesi	82
3.5.4.1. Finansal Yapıya Yönelik Değerlendirme (Niceliksel Kriterler)83	
3.5.4.2. Yönetimsel ve Diğer Faktörlerin Değerlendirilmesi (Niteliksel Kriterler)	86
3.6. KOBİ'ler İçin Başarı Faktörleri	87
3.6.1. Güçlü Sermaye Yapısı	88
3.6.2. Uluslararası Standartlarda, Şeffaf ve Doğru Muhasebe Kayıt ve Raporlama Sistemi	89
3.6.3. Kurumsal Yönetim İlkelerinin Benimsenmesi	90
3.6.4. Basel II Standartlarının Öngördüğü Teminat Yapısına Uyum	91
3.6.5. Etkin Risk Yönetimi	92
3.6.6. Olası Riskleri Yönetebilecek Finansal Enstrümanların Kullanılması	93
SONUÇ VE ÖNERİLER	94
KAYNAKÇA	97

Tablo Listesi

Tablo 1 - Basel II'de Yer Alan Alternatif Risk Ölçüm Yöntemleri	16
Tablo 2 - Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları Tarafından Verilen Notlar	18
Tablo 3 - Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları Tarafından Verilen Notlar ve Risk Ağırlıkları	19
Tablo 4 - Standart Yöntemde Faaliyet Birimleri, Faaliyet Kolları, Göstergeler ve β Katsayıları	29
Tablo 5 - Seçilmiş Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ'lerin Yerleri	44

Kısaltmalar Listesi

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
A.e.	Aynı Eser
a.g.e.	Adı Geçen Eser
AIRB	Advanced Internal Ratings Based Approach
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	Bank for International Settlements
BSY	Basitleştirilmiş Standart Yöntem
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
EAD	Exposure at Default
ECA	Export Credit Agencies
FIRB	Foundation Internal Ratings Based Approach
IASB	International Accounting Standards Board
IASC	International Accounting Standards Committee
İDY	İçsel Derecelendirme Yöntemi
KGF	Kredi Garanti Fonu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi
LGD	Loss Given Default
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
PD	Probabilty of Default
RMD	Riske Maruz Değer
s.	Sayfa
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SY	Standart Yaklaşım
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TESMER	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Temel Eğitim ve Staj Merkezi
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları

TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TMUD	Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği
TÜRMOB	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	Uluslararası Muhasebe Standartları
UMSK	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, bankaların sermaye yeterliliği standartlarını yeniden belirleyen, risk yönetimini ön plana çıkaran Basel II standartlarının, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ) finansal sistemden kullanacakları kredilere muhtemel etkilerini incelemektir.

Son dönemde, uluslararası finans sisteminde yoğun olarak konuşulmakta olan, Basel II standartları, KOBİ'leri çok yakından ilgilendirmektedir. Bankaların sermaye yeterliliği standartlarını yeniden belirleyen ve risk yönetimini ön plana çıkaran Basel II standartları ile birlikte, bankaların uygulamalarını etkileyecek olan yeni risk yönetimi anlayışının, bankaların en önemli kredi müşterileri olan KOBİ'lere de etkileri olacaktır.

Ülkemizde Basel II ile birlikte, kredinin sübjektif yöntemlerle, “iyi” veya “kötü” kredi olarak belirlenmesi sürecinden, kredinin çeşitli unsurları ile, “çok riskli” veya “az riskli” olduğunun belirlenmesi sürecine girilecek, bu da bankaların kredi fiyatlamasına yansıtacaktır. Bu risk odaklı kredi fiyatlaması, KOBİ'lerin kullanacakları kredilerin miktarlarını ve fiyatlarını, olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilecektir. Kullanılan kredinin türünden vadesine, teminatından firma kredi notuna kadar çeşitli kriterler, firmaların kullanacakları kredilerin fiyatlandırılmasında etkili olacaktır.

Basel II standartları, gerek kapsamı gerekse içeriğindeki konular dikkate alındığında, bankacılık faaliyetleri ile bunların düzenlenmesi ve denetlenmesi açısından köklü değişiklikleri getiren uluslararası bir standarttır ve Basel Komitesi tarafından şimdiye kadar yürütülen en kapsamlı proje niteliğindedir.

Basel II standartlarının, başta bankalar ve bankacılık denetim otoriteleri olmak üzere, bankalar ile iş ilişkisinde bulunan tüm taraflar (kurumsal ve bireysel müşteriler, derecelendirme şirketleri, vd.) ve ülke ekonomileri üzerinde olumlu

etkileri olması beklenmektedir. Bu kesimler içerisinde, Basel II standartlarının muhtemel etkilerinin en çok tartışıldığı kesim, KOBİ'lerdir. Reel sektör ile finans sektörünün, ekonominin ayrılmaz parçaları olduğu düşünüldüğünde, Basel II standartlarıyla değişime ayak uyduramamanın doğuracağı sonuçlar, KOBİ'ler için hayati önem taşımaktadır. Basel II standartları ile gelecek olan değişime uyum sağlanması ve değişimin doğru yönetilmesi, KOBİ'lerin daha düşük maliyetlerde kredi bulmalarını ve ileriye yönelik gerçekçi planlar yapmalarını olumlu yönde etkileyecektir.

Basel II standartları tümü ile ele alındığında, düzenleme ve denetleme görevini yapan kamu kesimini, para piyasasında faaliyet gösteren finansal kuruluşları, derecelendirme şirketleri ve sermaye piyasasında faaliyet gösteren kuruluşları kapsayan finans sektörünü ve KOBİ'lerin de içerisinde bulunduğu reel sektörün tamamını ilgilendirmektedir. Bütün kesimleri ilgilendiren Basel II standartları oldukça geniş bir konu olmakla beraber bu çalışmada, Basel II standartlarının KOBİ'lerin finansal piyasalardan kullandıkları kredilere muhtemel etkileri incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, Basel II standartlarının ortaya çıkma süreci, Basel II Standartlarının kapsamı ve temel prensipleri, Basel II standartlarının temel yapısal blokları incelenmiş, sermaye yükümlülüklerinin belirlenmesinde kullanılan Basel II'de yer alan kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk ölçüm yöntemleri ve Basel II'de yer alan kredi riski azaltım araçları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde, ülkemizdeki KOBİ'ler ele alınmıştır. Türkiye'deki çeşitli kuruluşlar tarafından yapılan KOBİ tanımları, KOBİ'lerin ülke ekonomisi içerisindeki yerleri, avantajları ve dezavantajları, sorunları, finansal kaynakları ve KOBİ kredileri incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde, Basel II standartlarının uluslararası ekonomilere, Türkiye ekonomisine, Türk bankacılık sistemine, ülkemizdeki

KOBİ'lere ve KOBİ'lerin kullandıkları kredilere muhtemel etkileri incelenmiştir. Kredi fiyatlaması sürecinde geleneksel yaklaşım ve Basel II yaklaşımı farkları ortaya koyulmuştur. KOBİ'ler için alternatif finansman yöntemleri açıklanmış, Basel II'ye geçişte KOBİ'ler için swot analizi yapılmıştır. Denetim ve derecelendirme ile KOBİ'lerin derecelendirilmesi açıklanmış ve son olarak Basel II'ye geçiş sürecinde KOBİ'ler için başarı faktörleri belirtilmiştir.

1. BASEL II STANDARTLARI

Çalışmanın birinci bölümü olan bu kısımda, Basel II standartlarının ortaya çıkma süreci açıklandıktan sonra, Basel II standartlarının kapsamı ve temel prensipleri incelenecektir. Daha sonra, Basel II standartlarının temel yapısal blokları, sermaye yükümlülüklerinin belirlenmesinde kullanılan Basel II'de yer alan kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk ölçüm yöntemleri açıklanıp, Basel II'de yer alan kredi riski azaltım araçları üzerinde durulacaktır.

1.1. Basel II Standartlarının Ortaya Çıkma Süreci

1.1.1. Uluslararası Ödemeler Bankası

Geçtiğimiz yüzyılın ortalarından itibaren dünya finans sisteminde yaşanan önemli ekonomik istikrarsızlıklar ve bankacılık krizleri, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki finansal sektörlerin sağlıklı yapılanması gerektiği görüşünü ön plana çıkarmıştır. Bu çerçevede uluslararası işbirliğini öngören çalışmalar hızlandırılmıştır¹.

Yaşanan bankacılık krizleri kadar uluslararası piyasaların giderek daha da değişken olması, karmaşık yapıya yeni yatırım alternatiflerinin ortaya çıkması, koruma amaçlı türev enstrümanlarındaki değişimler, bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı yenilikler ve sermayenin serbest dolaşımı nedeniyle bir ülkede başlayan finansal şokun tüm küresel piyasaları kısa sürede olumsuz bir biçimde etkileyebilmesi uluslararası işbirliğini öngören çalışmaların hızlandırılmasında önemli ölçüde etkili olmuştur².

---

¹ Türkiye Bankalar Birliği, "Özel Sayı: Basel II Çalışma Raporları", **Bankacılar Dergisi**, Sayı 58, 2006, s.4.

² A.e., s.5.

Yukarıda belirtilen bu gelişmeler, bankacılık sektörü için yerel düzenlemelerin yerini uluslararası düzenlemelerin almasına sebep olmuştur.

Belçika, Fransa, İngiltere, İtalya ve Almanya tarafından, Almanya'nın I. Dünya Savaşı Sonrası müttefiklerine ödediği tazminatların yönetimi amacı ile 1930 yılında İsviçre'nin Basel şehrinde kurulan Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements-BIS), zamanla ekonomik ve parasal konularda araştırmalar gerçekleştiren Avrupa Merkez Bankalarının bankası olarak faaliyette bulunan ve uluslararası ödemeler sistemini düzenleyen bir danışmanlık merkezine dönüşmüştür. Uluslararası Ödemeler Bankası, günümüzde uluslararası bankalar, yerel bankalar ve yerel otoritelerle çalışarak, onların da görüş ve önerileri doğrultusunda, bankacılık sektörü için ortak standartların belirlenmesi, uygulanması ve test edilmesini amaçlamaktadır³.

Uluslararası Ödemeler Bankası, Türkiye'nin içinde bulunduğu 55 üye ülkenin merkez bankalarının bankası konumundadır⁴.

1.1.2. Basel Bankacılık Denetim Komitesi

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, Uluslararası Ödemeler Bankası bünyesinde faaliyet gösteren, gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve denetim otoritelerinin katılımı ile oluşturulan ve bankacılık konusunda tavsiye niteliğinde uluslararası standartları yayımlayan komitedir⁵.

Teknik çalışmaları yürütmekle görevli Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 1974 yılında Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İngiltere ve ABD'nin katılımıyla on üç ülke tarafından kurulmuştur⁶.

³ Yeni Bankacılık Sistemi: BASEL II, KTO Etüt Araştırma Servisi, (Çevrimiçi) <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51>, 17 Kasım 2007.

⁴ (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/about/orggov.htm>, 17 Kasım 2007.

⁵ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Araştırma Dairesi, “On Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı”, Ocak 2005, s.1.

⁶ (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/bcbs/index.htm>, 17 Kasım 2007.

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, bankacılıkla ilgili standartları belirlemeyi ve bunların uygulanmasını test etmeyi temel ve öncelikli amaç olarak benimsemiştir. Global bankacılık sisteminde güvenliği sağlamak, bankaların genel olarak denetlenebilmelerine imkân verecek teknikleri geliştirmek, sermaye yeterliliği konusunda güncel çalışmalar yaparak sermaye yeterliliği oranlarının belirlenmesi sağlamak ve ulusal denetim otoritelerine yol göstermek, Basel Bankacılık Denetim Komitesinin amaçları arasında yer almaktadır⁷.

Basel Bankacılık Denetim Komitesinin yukarıda belirtilmiş olan bu amaçlar içerisinde, ülkelerin bankacılık sistemlerini ve bankacılık otoritelerini en çok etkileyen ve etkilemesi beklenen çalışmalar, şüphesiz sermaye yeterliliği üzerine yaptığı düzenlemelerdir.

1.1.3. Basel I Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı

Basel Bankacılık Denetim Komitesinin sermaye yeterliliği alanında yaptığı ilk düzenleme, Basel Sermaye Yeterliliği uzlaşısıdır. 1970 ve 1974 yıllarında yaşanan küresel ekonomik krizler ve ardından birçok ülkede benimsenen liberal ekonomi politikaları nedeniyle, öncelikle sermaye piyasasının en önemli aktörü durumundaki bankaların yapısını daha güçlü hale getirebilmek amacıyla 1988 yılında Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı yayınlanmıştır⁸. Basel Bankacılık Denetim Komitesi, farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbiriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası platformda bir sektör standardı ve minimum rasyo oluşturmak amacıyla, Basel I olarak adlandırılan Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını yayımlamıştır⁹.

---

⁷ Eyüp Vural Aydın, **Basel II Standartları ve KOBİ'lere Etkileri**, MÜSİAD, Cep Kitapları, Haziran 2007, s.12.

⁸ Yeni Bankacılık Sistemi: BASEL II, KTO Etüt Araştırma Servisi, (Çevrimiçi) <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51>, 17 Kasım 2007.

⁹ Ayhan Yüksel, “**Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri**”, Araştırma Raporları, BDDK, 2005, s. 1.

Başta komite üyesi ülkeler, ardından BIS üyesi ülkeler olmak üzere dünya genelinde yüzden fazla ülkenin denetim otoritesi tarafından Basel I kabul edilmiştir. 1988 yılında kabul edilen Basel I standartlarını Türkiye’de bu tarihte imzalamış ve kabul etmiştir. Ancak Türkiye bu standardı kademeli bir geçiş süreci ile uygulamaya koymuştur. Türkiye sermaye yeterlilik rasyosu olarak; 1989 yılında %5’i, 1990 yılında %6’yı, 1992 yılında %7’yi, 1998 yılında %8’i uygulamıştır¹⁰. Basel I, hali hazırda yüzden fazla ülkede, ulusal bankalar da dâhil olmak üzere uygulanmaktadır.

1980’lerden itibaren ticaretin serbestleşmesi için yapılan finansal düzenlemeler, finans piyasasında görev yapan aracı kurum ve kuruluşların da değişen şartlara ayak uydurmalarını zorunlu hale getirmiştir. Her noktada yaşanan değişim ve gelişim süreci özellikle maliyet, gider ve sermaye gücü konusunda finans kurumlarının gerekli çalışmalar yapmalarına neden olmuştur. Eskiden mevduat ve taşıdığı risk unsurlarını dengelemek için risk yönetimi uygulayan bankalar ve tüm finans kurumları için bu süreç aktif uygulama zorunluluğu olan bir standart haline dönüşmüştür¹¹.

Basel I Standartları ile bankaların uymaları gereken çalışma kriterleri belirlenmiş ve bankaların krizlere karşı dayanaklılığını arttırmak üzere, banka sermayelerinin, risk ağırlıklı aktiflerine (kredi riski ve piyasa riski) oranının % 8’den az olmayacağı sermaye yeterlilik rasyosunu getirmiştir¹².

$$\text{Asgari Yasal Sermaye} = \frac{\text{Sermaye Tabanı}}{\text{Risk Ağırlıklı Aktifler}} \geq \% 8$$

¹⁰ Yeni Bankacılık Sistemi: BASEL II, KTO Etüt Araştırma Servisi, (Çevrimiçi) <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51>, 17 Kasım 2007.

¹¹ Aydın, a.g.e., s.15.

¹² Türkiye Bankalar Birliği, “Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri”, Basel II Yönlendirme Komitesi, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No:228, 2004, s. 7.

Bu hesaplamada sermaye tabanı, ana sermaye tutarı ile belli sınırlamalar dahilinde hesaplanacak katkı sermaye toplamından, sermayeden indirim kalemi yapılacak tutarların düşülmesi sonrası elde edilmektedir. Ana sermaye; ödenmiş sermaye, yedek akçeler ve dağıtılmamış karlardan oluşmaktadır. Katkı sermaye; ihtiyari rezervler, yeniden değerlendirme, genel karşılıklar ve sermaye benzeri bileşenlerin toplamıdır. Şerefiye ve mali iştirakler de sermayeden indirim kalemleridir¹³.

Bankanın maruz kaldığı risk ağırlıklı aktiflerini yani kredi riskini ise bankanın aktiflerinin ve bilanço dışı işlemlerinin muhtelif risk kategorilerine ayrılması ve her bir kategoriye karşılık gelen risk ağırlıkları çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır. Risk ağırlıklandırma sürecinde bilanço dışı işlemler, krediye dönüştürme sonrasında dikkate alınmaktadır. Hesaplama kullanılan risk ağırlıkları sırasıyla, %0, %20, %50, %100'dür¹⁴.

Basel I ile bankaların kredi riski taşıyan faaliyetleri ile sermayeleri arasında bir dengenin kurulması amaçlanmıştır. Basel Bankacılık Denetim Komitesi, dört risk ağırlığı belirlemiş ve bankanın tüm aktiflerini bu sınıflandırmaya tabi tutarak sermaye ile ilişkilendirmiştir¹⁵.

Basel I'in yayımlanmasının ardından, bankaların finansal sağlamlığında piyasa risklerinin de oldukça önemli bir rol üstlendiği hususunun daha iyi anlaşılması ve sektörde ortaya çıkan gelişmeler paralelinde, piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dâhil edilmesini içeren bir doküman üç yıllık bir çalışma neticesinde son hali verilerek, Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından 1996 yılında imzalanmıştır¹⁶.

---

¹³ Nihal Değirmenci, “Sermaye Yeterliliği Konusunda Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, TCMB, Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2003, s.23.

¹⁴ Yüksel, a.g.e., s.1.

¹⁵ Şenol Babuşçu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Akademi Yayınevi, Ankara, 2005, s.262.

¹⁶ Yüksel, a.g.e., s.2.

Piyasa riskinin de dâhil edilmesi ile sermaye yeterlilik rasyosu yeniden belirlenmiştir. Ana sermaye ve katkı sermayesine ilave olarak kısa vadeli sermaye benzeri kredilerin bulunduğu üçüncü kuşak sermaye eklenerek bu toplamdan sermayeden indirim yapılacak kalemler düşülmesi ile sermaye tabanı bulunmuştur. Bankanın maruz kaldığı risk ağırlıklı aktifler de, toplam kredi riskine göre ağırlıklandırılmış varlıklar ve toplam piyasa riskine maruz varlıklardan oluşmuştur¹⁷.

Sermaye yeterlilik rasyosu hesaplanırken, bilançonun içinde ve dışında yer alan tüm varlıklar taşıdıkları risklere göre belli bir katsayı ile ağırlıklandırılmışlardır. Risk ağırlıklı aktifler, bilanço aktiflerinin ve bilanço dışı işlemlerinin muhtelif risk kategorilerine ayrılması ve her bir kategoriye karşılık gelen risk ağırlıkları çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır. Basel Bankacılık Denetim Komitesi, risk ağırlıklarını belirlerken bu oranları sade tutmuştur.

%0 risk ağırlığına sahip kalemler, banka bilançosunda yer alan nakit değerler, ulusal para cinsinden merkez bankalarına ve merkezi hükümetlere verilen ve ulusal para ile tahsil edilecek borçlar, OECD üyesi ülkelerin merkez bankalarına ve merkezi hükümetlerine verilen tüm diğer borçlar ile OECD ülkelerinin merkezi hükümetlerince teminat altına alınan aktif kalemleri ve bankaların kendi ihraç ettikleri menkul kıymetlerdir. Bu grup, kredi riski taşımadığı varsayılan ve dolayısı ile karşılığında kredi riski için sermaye tutulması gerekli görülmeyen hesaplardan oluşmaktadır¹⁸.

Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların mukabil kefaletleri, uluslararası kalkınma bankalarından olan veya bu bankalarca teminat altına alınan varlıklar, OECD içinde yerleşik bankalardan olan ya da bu bankalarca teminat altına alınan aktifler, OECD dışındaki ülkelerde yerleşik bankalara kullanılan veya bu bankalarca garanti altına alınan vadesi bir yıla kadar olan krediler, OECD içinde yer alan yerel yönetim ve KİT’lere verilen borçlar ve tahsil edilmekte olan nakit

---

¹⁷ Değirmenci, **a.g.e.**, s.35.

¹⁸ Yüksel, **a.g.e.**, s.23.

aktifler %20 risk katsayısı ile ağırlıklandırılarak sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasına dâhil edilmektedir¹⁹.

%50 risk ağırlığı uygulanacak bilanço aktifler ise sahibi tarafından kullanılan veya kiraya verilen (ikamet amacıyla) bir gayrimenkul ile teminat altına alınan banka kredileridir. Özel sektöre kullandırılan krediler, OECD dışındaki bankalara kullandırılan vadesi bir yıldan uzun krediler, OECD dışındaki ülkelerin merkezi hükümetlerine yabancı para cinsinden kullandırılan krediler ve yukarıda belirtilmemiş olan diğer tüm kredi ve varlıklar %200 ile ağırlıklandırılmaktadır.

Son yıllarda bilanço dışı aktiflerin, bankaların bilançolarındaki payı ve bankaların yüklendiği riskin önemi de artmaktadır. Bilanço dışı aktiflerin ağırlıklandırılması, öncelikle uygun kredi dönüşüm katsayıları ile daha sonra da bilanço içi kalemler gibi karşı tarafın niteliği göz önüne alınarak uygun risk katsayısı ile çarpılması ile elde edilir²⁰.

Bilanço dışı kalemler ve geri dönüşüm oranları şu şekildedir²¹:

- Gerçek vadesi bir yıldan az olan veya şarta bağlı olmaksızın iptal edilebilen taahhütler için %0,
- Kısa vadeli, kendi kendine likit hale gelebilen ticari bağlantılı nazım hesaplar için %20,
- Senet ihracı için %50,
- Teminatı olmayan garanti ve teminat mektupları için bir yıldan uzun vadeli ise %50, aksi takdirde %0,
- Belli bir teminat karşılığı verilen garanti ve teminat mektupları için %100,
- Geri dönülebilen aktif satışları için %100,

---

¹⁹ Yüksel, a.g.e., s.23.

²⁰ Değirmenci, a.g.e., s.22.

²¹ Kamile Berna Aydoğmuşoğlu, “Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı’nın KOBİ Kredilerine Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 16.

- Satın alınan menkul kıymetlerin ödenmeyen kısmı için %100 olarak belirlenmiştir.

1.2. Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı

1.2.1. Basel I Uzlaşısından Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına Geçiş

Günümüzde küreselleşme ve finansal piyasaların entegrasyonu sonucu risk hacimleri oldukça artmış, karmaşık birçok ürün ortaya çıkmış ve riskin alınıp satıldığı piyasalar hızla büyümüştür. Finansal liberalleşme de birçok yeni riski beraberinde getirmiş ve bunun neticesinde son otuz yıl içerisinde yüz elliden fazla kriz yaşanmıştır²².

Son yıllarda yaşanan krizlere bakıldığında, sermaye hareketlerinin serbest olması sonucu bir ülkede başlayan şokun tüm dünya piyasalarını etkilediği görülmektedir²³. 1997 Temmuz ayında Tayland'da başlayan Asya krizi, sırasıyla Malezya, Endonezya ve Filipinleri etkilemiş, ardından Singapur, Hong Kong ve Güney Kore'yi de içine alarak kısa sürede tüm Asya pasifik ve dünya ekonomisini tehdit eder boyuta ulaşmıştır. 1998 yılında yaşanan Rusya krizinde de benzer dinamikleri görmek mümkündür. Rus Hükümeti'nin ulusal para birimini %34 oranında devalüe edip doksan günlük borç erteleme ilan etmesi ile başlayan kriz, başta Orta Asya Türk Cumhuriyetleri olmak üzere tüm dünyayı ciddi anlamda etkilemiştir²⁴.

---

²² Deniz Gökçe, “Basel II Kriterleri ve Yaratacağı Fırsatlar Toplantısı”, Garanti Bankası, (Çevrimiçi) http://www.garanti.com.tr/bankacilik/kobi/kobilere_ozel/basel_2.html, 18 Kasım 2007.

²³ Cüneyt Sezgin, “Basel, Şeffaf KOBİ'ye Avantaj Sağlayacak”, <http://www.bankaciyiz.biz/article1434.html>, 19 Kasım 2007.

²⁴(Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/4ozsayma98.doc>, 19 Kasım 2007.

Yukarıda açıklanmış olan bu süreçte piyasadaki tüm aktörlerin risklerini daha detaylı ölçmesi ve yönetmesinin zorunlu hale gelmesi ve Basel I uzlaşısında görülen eksiklikler yeni bir sermaye yeterlilik uzlaşısına ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur.

Basel I, sermaye yeterliliği konusunda belirli bir standart getirmiş olmakla birlikte birçok konuda eleştiriye de uğramıştır. Bu eleştirileri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz²⁵:

- Uygulanmakta olan risk ölçüm yöntemi, tüm bankalar tarafından uygulanabilecek kadar basit olması nedeniyle, yeterince hassas bir risk ölçümü sağlanamamıştır.
- Kredi riski statik ölçülmektedir. Sermaye yeterliliği oranı için kritik değer olarak belirlenen %8 oranı, ülkelerin ve ölçüme dahil kuruluşların değişen koşullarına göre esneklik göstermemektedir.
- Kredi riskini hesaplamada kullanılacak tek bir yöntemin bulunması nedeniyle farklı faaliyetlerde bulunan tüm bankalar aynı yonteme tabi tutulmaktadır.
- Kredi riskin sadece dört farklı risk ağırlığı ile ölçülmesi ve söz konusu ağırlıkların uygulanacağı kalemlerin belirlenmesinde OECD ülkesi olup olmama kriterinin (kulüp kuralı) dikkate alınması, düzenlemenin riske olan duyarlılığını azaltmaktadır.
- İşletmelere verilen kredilerin risk ağırlığı, işletmenin kredibilitesine bakılmaksızın %100 olarak alınmaktadır. Çok riskli bir işletmeye sağlanan kredi ile riski çok düşük bir işletmeye verilen kredi için aynı sermaye ayrılmakta, hatta riski yüksek işletmenin kar marjı daha yüksek olduğundan riskli işletmelere kredi verilmesi adeta teşvik edilmiş olmaktadır.

---

²⁵ Nermin Dilara Karakaş, “**Basel II Düzenlemesi’nin Türkiye’deki KOBİ’lerin Kredilendirme Sürecine Etkileri**”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 16.

- Bankaların gerçekte operasyonel riskleri de üstlenmelerine rağmen mevcut düzenleme banka sermayesini sadece piyasa ve kredi riskleri ile ilişkilendirmektedir.

Yukarıda belirtilen finansal piyasalarda meydana gelen değişimler ve Basel I Uzlaşısı'nın sermaye yeterliliği ölçümüne ilişkin eksiklikler dikkate alınarak, 1999 yılı Haziran ayında Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi'ne (Basel II) ilişkin ilk tartışma metni yayımlanmıştır. Ardından Ocak 2002'de ikinci tartışma metni, Nisan 2003'te üçüncü tartışma metni yayımlanmıştır. Söz konusu tartışma metinleri, gerek ülkelerin denetim otoritelerinin gerekse banka ve diğer tarafların katkıları ile revize edilerek Basel II'ye ilişkin nihai metin Haziran 2004'te yayımlanmıştır²⁶.

1.2.2. Basel II Standartlarının Kapsamı ve Temel Prensipleri

Basel II, bankalarda etkin risk yönetimi, denetim ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam bir bankacılık sistemi oluşturmak ve dolayısı ile finansal istikrara katkıda bulunmak için oluşturulmuş bir düzenlemedir²⁷.

Basel II, risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncularları arasındaki asimetric bilginin minimize edilmesini ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesini hedeflemektedir²⁸.

Basel Bankacılık Denetim Komitesinin yeni ve kapsamlı olarak hazırlanmış olduğu Basel II standartları aşağıdaki düzenlemeleri beraberinde getirmiştir:

---

²⁶ BDDK, a.g.e., s.2.

²⁷ Babuşçu, a.g.e., s.49.

²⁸ TBB, Bankacılar Dergisi, a.g.e., s.6.

- OECD üyesi olan ve olmayan ülke ayrımının ortadan kaldırılması
- Kredi riskinin ölçülmesinde kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke ve işletme için verdiği derecelendirme notlarının kullanılması
- Kredi riskinin daha kapsamlı ele alınmasının yanı sıra operasyonel riskin de dikkate alınarak sermaye yeterlilik rasyosunun daha duyarlı hale getirilmesi
- Her bir risk kategorisi için alternatif hesaplama yöntemlerin kullanılması
- Risk yönetiminin önemine vurgu yapılarak, banka yetkililerinin iç risk ölçüm yöntemlerinden sorumlu tutulması
- Sermaye yeterlilik rasyosunun yanı sıra, gözetim ve denetim ile piyasa disiplininin gerekliliğine vurgu yapılması.

Basel II standartları sermayenin hesaplanması aşamasında risk faktörünün bileşenlerini artırarak, maruz kalınması muhtemel krizlerde bankaları ve finansal kuruluşları daha güçlü olmaya sevk etmektedir.

1.2.3. Basel II Standartlarının Temel Yapısal Blokları

Basel I ile karşılaştırıldığında oldukça kapsamlı bir düzenleme olan Basel II, üç yapısal bloktan oluşmaktadır. Bunlar, asgari sermaye yeterliliğinin hesaplanması, denetim otoritesinin gözden geçirmesi ve piyasa disiplindir.

1.2.3.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yeterliliği

Basel II standartlarının uygulama kapsamını oluşturan üç yapısal bloktan ilki, asgari sermaye yeterliliğidir. Asgari sermaye yeterliliği ile bankaların maruz

kaldıkları piyasa, kredi ve operasyonel riskleri için gerekli olan minimum sermaye tutarının hesaplanması amaçlanmaktadır²⁹.

Basel II’de, Basel I sermaye uzlaşısında olduğu gibi, sermaye yeterlilik rasyosu asgari %8 seviyesinde olmalıdır.

$$\text{Asgari Yasal Sermaye} = \frac{\text{Sermaye Tabanı}}{\text{Risk Ağırlıklı Aktifler + Gayrinakdi Krediler ve Yükümlülükler}} \geq \% 8$$

Basel II’de risk ağırlıklı aktifler içerisinde yer alan, kredi riskinin ölçülmesine yönelik yeni ölçüm yöntemleri geliştirilmiş, piyasa riskleri karşılığında tutulması gereken sermayenin ölçülmesine ilişkin yöntem kısmen değişmiştir. Basel II’nin getirdiği en önemli yenilik, operasyonel riskin de asgari sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasına dâhil edilmesi olmuştur³⁰.

Risk ölçüm yöntemlerine geçmeden önce kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riskin açıklanmasında fayda bulunmaktadır.

Kredi riski, bankanın kullandığı kredinin anapara ve faizinin geç ödenme, kısmen veya tamamen ödenmeme riskidir.

Piyasa riski, finansal piyasalarda oluşan volatiliteye bağlı olarak, faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen değişimler sonucunda, bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riskini ifade etmektedir.

Operasyonel risk, yetersiz ve sorunlu iş süreçleri, personel ve sistemlerden veya dış etkenlerden kaynaklanan kayıplardır.

---

²⁹ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.6.

³⁰ Mustafa Savaş, “**Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri**”, (Çevrimiçi) <http://www.kobi-efor.com.tr>, 18 Kasım 2007.

Basel II’de, risk ağırlıklı aktiflerin hesaplanmasında çeşitli risk ölçüm yöntemleri kullanılmıştır. Söz konusu yöntemler gelişmişlik düzeylerine göre aşağıdaki tabloda sıralanmıştır³¹.

Tablo 1: Basel II’de Yer Alan Alternatif Risk Ölçüm Yöntemleri

GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ	PİYASA RİSKİ	KREDİ RİSKİ	OPERASYONEL RİSK
BASİT		Basitleştirilmiş Standart Yöntem	Temel Gösterge Yöntemi
ORTA	Standart Yöntem	Standart Yöntem	Standart Yöntem
GELİŞMİŞ	Riske Maruz Değer Modeli	Temel İçsel Derecelendirme Yöntemi	İleri Ölçüm Yöntemleri
		Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yöntemi	

Kaynak: Ayhan Yüksel, “Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”, Araştırma Raporları, BDDK, 2005, s.5.

1.2.3.1.1. Kredi Riski Ölçüm Yöntemleri

Basel II standartlarında kredi risk ölçüm yöntemleri temel olarak, standart yöntemler ve içsel derecelendirmeye dayalı yöntemler olarak ikiye ayrılmıştır. Standart yöntemler de kendi içinde iki bölümde incelenmiştir.

1.2.3.1.1.1. Basitleştirilmiş Standart Yöntem

Basel II standartlarında yer alan kredi riski ölçüm yöntemlerinden Standart yöntemlerin, Basel I’e göre getirdiği en önemli yenilik, ilgili risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız derecelendirme kuruluşları (External Credit Assesment

³¹ Yüksel, a.g.e., s.5.

Institutions-ECAI) tarafından ülkeler, bankalar ve şirketlere verilen derecelendirme notlarının kullanılması olmuştur³².

Basitleştirilmiş standart yöntemde (BSY), ülke risk ağırlıklarının belirlenmesinde ihracat kredi kuruluşları (Export Credit Agencies-ECA) tarafından verilen notlar kullanılmaktadır.

Basitleştirilmiş standart yöntemde, KOBİ kredilerinin tabi olacağı sermaye yükümlülüğü herhangi bir derecelendirme notu ile ilişkilendirilmemiş olup, aynı portföyde yer alan tüm KOBİ kredileri aynı sermaye yükümlülüğüne tabi tutulmaktadır. Basel II'nin yapmış olduğu KOBİ tanımı, perakende ve kurumsal KOBİ sınıflandırmaları çalışmanın daha sonraki bölümlerinde açıklanacak olup, BSY' de perakende portföy içerisinde sınıflandırılan KOBİ kredileri %75, kurumsal portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri ise %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır³³.

1.2.3.1.1.2. Standart Yöntem

Standart yöntemde, kredi risk ağırlıklarının belirlenmesinde basitleştirilmiş standart yöntemden farklı olarak, bağımsız kredi derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notları (Tablo 2) önem arz etmektedir.

Standart yöntemde, KOBİ kredilerinin tabi olacağı sermaye yükümlülüğü, kurumsal portföy sınıfına giren işletmeler için bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notlarına göre belirlenirken, perakende portföy sınıfına giren KOBİ kredileri % 75'lik standart risk ağırlığına tabi tutulmaktadır³⁴.

Kurumsal KOBİ'lere kullanılan kredilerde, derecelendirme notuna bakılarak risk ağırlığı hesaplanır. Standart&Poors, Moody's, Fitch gibi bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından verilen nota bakılarak, % 20, % 50, % 100

---

³² TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.8.

³³ Yüksel, **a.g.e.**, s.18.

³⁴ Yüksel, **a.g.e.**, s.18.

ve % 150 risk ağırlığı notları (Tablo 3) alacaklardır. Dolayısı ile firmaların risk ağırlıkları yükseldikçe bankaların ayırması gereken sermaye miktarı artacak bu da firmalara kullanılacak kredilerin maliyetlerini ve uygulanacak fiyatları arttıracaktır.

Tablo 2: Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları Tarafından Verilen Notlar

Standart & Poors	Moody's	Fitch
AAA	Aaa	AAA
AA+	Aa1	AA+
AA	Aa2	AA
AA-	Aa3	AA-
A+	A1	A+
A	A2	A
A-	A3	A-
BBB+	Baa1	BBB+
BBB	Baa2	BBB
BBB-	Baa3	BBB-
BB+	Ba1	BB+
BB	Ba2	BB
BB-	Ba3	BB-
B+	B1	B+
B	B2	B
B-	B3	B-
CCC+	Caa1	CCC+
CCC	Caa2	CCC
CCC-	Caa3	CCC-
CC	Ca	CC
C	C	C
D		D

Kaynak: Ayhan Yüksel, “Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”, Araştırma Raporları, BDDK, 2005, s.18.

Kredi derece notları, ülke notundan yüksek olmamak kaydıyla geçerlidir. Daha yüksek not alınması halinde ülke notu baz alınacaktır. Ülkemizin yabancı para

cinsinden uzun vadeli notu “BB-“, kısa vadeli notu “B” dir³⁵. Kredi derecesi olmayan işletmeler, %100 risk ağırlığına göre ölçülecektir. Tabloyu ülkemizdeki durum açısından incelersek, Türk firmaları son iki grup içinde yer almaktadır. Dolayısı ile risk ağırlıkları %100 ve %150 olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte daha önce belirtmiş olduğumuz KOBİ tanımına giren ve kullandığı kredi miktarı 1 milyon Euro’nun altında olan firmalar perakende kabul edildiği için % 75 risk ağırlığı ile dikkate alınacaktır. Türkiye’de bulunan firmaların istisnalar dışında hiçbirinin dış denetim ve derecelendirme kuruluşlarına yaptırılmış derecelendirme notu bulunmamaktadır³⁶.

Tablo 3: Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları Tarafından Verilen Notlar ve Risk Ağırlıkları

Derecelendirme Notu	Risk Ağırlığı
AAA'dan AA-'ye Kadar	20%
A+'dan A-'ye Kadar	50%
BBB+'dan BB-'ye Kadar	100%
BB-'den Daha Düşük	150%
Derecelendirme Notu Bulunmayan	100%

Kaynak: Ayhan Yüksel, “Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”, Araştırma Raporları, BDDK, 2005, s.18.

Mevcut durumda KOBİ olarak değerlendirilen bir firma, bütün özellikleri günümüz tanımına uygun olsa bile, çalıştığı banka Basel II’deki standart yöntemi uyguluyorsa kredilerinin toplam 1 milyon Euro’yu geçmesi halinde, kurumsal portföy içerisinde değerlendirilerek kendisine dış derecelendirme kuruluşları tarafından verilen rating notları bankaca esas alınacak ve derecelendirme sistemi nedeni ile artan kredi maliyetlerine maruz kalabilecektir. Bu durum, özellikle yüksek tutarlı kredi kullanan firmaları etkileyebilecektir. Başka bir deyişle, bir firmanın kullandığı krediler nedeniyle bir bankada kurumsal, diğer bir bankada perakende

³⁵ (Çevrimiçi) <http://www.fitchratings.com>, 15 Aralık 2007.

³⁶ Şenol Babuşçu, “Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri”, (Çevrimiçi) <http://www.akademiagitim.com.tr>, 15 Aralık 2007.

portföyde değerlendirilmesi ve risk ağırlıklarının her iki bankada da farklı olması durumu, standart yöntemde firmaların lehine bazı durumlar ortaya çıkarabilmektedir³⁷.

Derecelendirilmemiş kurumsal firmaların risk ağırlığı % 100 olarak alınacak ve ülke risk ağırlığından daha iyi olamayacaktır. Ülkemizde de firmalarımızın büyük çoğunluğu dışsal derecelendirmeye tabi tutulmamış durumdadır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, bankalara, portföylerindeki firmaların kredi notlarına bakmaksızın hepsi için % 100 risk ağırlığı kullanma izni verebilir. Bu durumda bankaların tutarlı bir yaklaşım izleyerek, ya bütün firmalar için % 100 risk ağırlığını kullanma ya da kredi notu olan firmalar için kredi notunu, derecelendirilmemiş firmalar içinse % 100 risk ağırlığı uygulama yoluna gitmeleri gerekmektedir³⁸.

1.2.3.1.1.3. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yöntemler

İçsel derecelendirme yönteminde sermaye yükümlülüğü, temel olarak bankalar tarafından müşterilerine verilen derecelendirme notları ile ilişkilendirilmiştir.

İçsel derecelendirme yönteminde, her banka kendi içsel modelini ve veri tabanını kullanabilmek için daha fazla serbestliğe sahiptir. Standart yöntemden farklı olarak, içsel derecelendirme yöntemini kullanacak bankalar, risk hassasiyeti yüksek içsel değerlendirmelerine göre, varlıklarına risk ağırlığı belirleyebilecekleri için sermaye karşılıkları optimum seviyede ayrılacaktır³⁹.

İçsel derecelendirme yönteminin temel uygulama süreci sırasıyla, risk kategorilerinin sınıflandırılması ve gerekli veri setlerinin belirlenmesi, teminatların değerlendirilmesi, risk ağırlıklarının saptanması ve portföy hassas değerlendirme

³⁷ (Çevrimiçi) <http://www.sme-basel2.com/index.php?id=733>, 24 Aralık 2007.

³⁸ (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/publ/bcbs24.pdf>, 24 Kasım 2007.

³⁹ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.11.

düzeltilmelerinin yapılması safhalarından oluşmaktadır. İçsel derecelendirme yöntemi, “Temel İçsel Derecelendirme Yöntemi” (Foundation Internal Ratings Based Approach - FIRB) ve “Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yöntemi” (Advanced Internal Ratings Based Approach - AIRB) olarak ikiye ayrılmaktadır.

Temel içsel derecelendirme yönteminde, bankalar portföylerinde bulundukları kredi müşterileri için temerrüde düşme olasılığını (Probability of Default-PD) kendileri tahmin etmek durumundadırlar. Diğer risk bileşenleri, ulusal denetim otoritesi tarafından veri olarak sunulmaktadır.

Gelişmiş içsel derecelendirme yönteminde ise, temerrüde düşme olasılığının yanı sıra, temerrüt halinde kayıp (Loss Given Default-LGD) ve temerrüt anındaki risk tutarı da (Exposure at Default-EAD) bankalar tarafından kendilerine ait içsel veriler kullanılarak tahmin edilmektedir. Söz konusu parametrelerin Basel II kriterlerinde belirtilen formüllerde kullanılması kaydı ile sermaye yeterliliği hesaplanmaktadır. Perakende portföyde yer alan alacaklar için bankalar kendi PD, LGD ve EAD parametrelerini tahmin etmek durumundadırlar⁴⁰.

Risk bileşenlerini oluşturan kavramlar aşağıda sırasıyla açıklanmaktadır⁴¹.

Temerrüde Düşme Olasılığı (Probability of Default-PD): Borçlunun sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirmemesi durumudur.

Temerrüt Halinde Kayıp (Loss Given Default-LGD): Borçlunun temerrüde düşmesi halinde maruz kalınabilecek en yüksek zarar oranıdır.

Temerrüt Olasılığına Maruz Değer (Exposure at Default-EAD): Borçlunun temerrüde düşmesi halinde risk altında olan tutardır.

---

⁴⁰ TBB, Bankacılar Dergisi, a.g.e., s.12.

⁴¹ TSPAKB, “Basel II: Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı”, Sermaye Piyasasında Gündem, Sayı 31, 2005, s.15.

Fiili Vade (Maturity-M): Kupon ödemeli gibi ödemeli de dikkate alarak hesaplanan borçlunun borcunu ödemesi beklenen ortalama vadedir.

Gelişmiş içsel derecelendirme yönteminde bankalar, müşterilerini derecelendirmeye tabi tutmalı, müşterinin rating notuna bağlı olarak temerrüde düşme olasılığını, temerrüde intikal eden firmalarla ilgili olarak yapılan tahsilatlardan hareketle temerrüt halinde kayıp oranını ve yine kendi içsel verilerinden hareketle temerrüt anındaki risk bakiyesini hesaplamalı, anılan temel parametreler ve içsel derecelendirme yönteminde geçen diğer parametreleri de kullanarak bu kredi için beklenen ve beklenmeyen kayıp tutarlarını hesaplamalı ve optimum düzeyde sermaye ayırımına gitmelidirler⁴².

Bankaların, içsel derecelendirme yöntemini kullanarak kredi risklerini ölçebilmeleri için, en az 3 yıldır Basel II'de belirtilen minimum gereklilikleri sağlayan bir rating sistemini kullanıyor olmaları gerekmektedir⁴³.

Bankaların temerrüde düşme olasılığını hesaplamak için, kullanacakları tarihsel veri serisi en az 5 yıllık olmalıdır. Temerrüt halinde kayıp ve temerrüt anında risk tutarı parametresinin hesaplanması için gerekli olan veri tabanı, kurumsal krediler için en az 7 yıllık, perakende krediler için ise en az 5 yıllık olmalıdır⁴⁴.

1.2.3.1.2. Piyasa Riski Ölçüm Yöntemleri

Piyasa riski, finansal piyasalarda oluşan volatiliteye bağlı olarak, faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen değişimler sonucunda, bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riskini ifade etmekte olup, Basel I uzlaşısındaki pozisyonu itibarı ile Basel II'de en az değişen asgari sermaye yükümlülüğünü belirleyen risk çeşididir.

---

⁴² TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.12.

⁴³ Yüksel, **a.g.e.**, s.16.

⁴⁴ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.12.

Risk yönetimi faktörleri içerisinde sektörde en çok yerleşmiş ve mesafe kat edilmiş olanı, piyasa riskidir. Bununla beraber çeşitli yasal düzenlemeler neticesinde yoğunluğu gün geçtikçe artan ve içeriği gelişen denetim unsurları, piyasaların gelişimiyle paralel şekilde her gün daha da karmaşık hale gelen ürün ve fiyatlama modelleri, ve Basel II gibi sektörün takip etmekte yükümlü olduğu yol haritası ve vaktinde tamamlanması gereken hazırlıklar bir arada ele alındığında banka ve diğer finansal kurumlar, piyasa riski yönetim süreçlerini her geçen gün yeniden değerlendirme, gerektiğinde güncelleme ve geliştirme gerekliliğini hissetmektedirler. Bu gelişmeler bir arada ele alındığında piyasa risk yönetimi ve iç kontrol bölümleri, bilgi seviyesi ve niteliklerin her geçen gün artırılması gereken, yasal ve idari sorumlulukların gittikçe daha çok hissedildiği ve stratejik karar mekanizmalarında eskisine oranla çok daha etkin hale gelen organizasyonel birimler olarak göze çarpmaktadırlar⁴⁵.

Basel II’de piyasa riski ölçümü için ulusal otoritelerce, standart yöntem ve içsel derecelendirme yöntemi yani riske maruz değer modeli kullanılmasına izin verilmektedir⁴⁶.

1.2.3.1.2.1. Standart Yöntem

Standart yöntem ile risk hesaplamalarında, faiz riski, hisse senetleri pozisyon riski, döviz kuru riski ve emtia riskleri ayrı değerlendirilmektedir. Bu yöntemde bankaların piyasa riskleri hesabında kullanılan varlıklarının vadeleri de uzun ve kısa olarak netleştirilerek risk hesaplaması yapılır. Bütün bu risk kategorileri ile ilgili olarak bilgi teknolojisi alanında riskleri azaltacak sistem ve tekniklerin geliştiği gerçeğini de göz önünde tutmak gerekmektedir. Öncelikle risk belirlenip doğru bir şekilde ölçüldükten sonra genellikle ikinci adım olarak riskin oluşmasının önlemek gelmektedir⁴⁷.

---

⁴⁵ (Çevrimiçi) <http://www.pwc.com.tr>; 21 Kasım 2007.

⁴⁶ (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/bcbs/index.htm>, 17 Kasım 2007.

⁴⁷ Esin Okay, “Bankacılıkta Risk Yönetiminin Gelişimi ve Önemi”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi**, Aralık 2002, s.129.

Faiz riski: Bu risk türünde, bankanın sahip olduğu faize bağlı enstrümanlarla ilgili olarak doğabilecek olumsuz gelişmeler yer almaktadır. Asgari sermaye yükümlülüğü uzun ve kısa vadeli olmalarına bakılmaksızın spesifik risk ve portföydeki faiz oranları olarak iki şekilde hesaplanmaktadır. Devlet tahvillerine sahip olan bankaların risk oranları hesaplanırken bu kağıtların risk oranları %0 olarak belirlenmektedir. Bağımsız derecelendirme şirketleri tarafından A+'dan BBB-'ye kadar not almış olan kurumlara ait ihraç kâğıtlarının vadesi 6 ay kadar olanların risk oranı %0.25, 6 aydan 24 aya kadar vadesi bulunan kâğıtların risk oranı %1, 24 aydan daha uzun vadeler için risk oranı %1.60 olarak belirlenecektir. Bu tanımlar dışında kalan ve bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca derecelendirme yapılmamış diğer tüm kurumların ihraç kağıtları, bankaların risk hesaplamasındaki oranı %8 olarak belirlenecektir⁴⁸.

Piyasa faiz oranlarındaki değişimlerden kaynaklanan riskler ise genel piyasa riski olarak belirlenmektedir. Genel piyasa riskinin belirlenmesi için vade süresi ve ortalama vade faktörleri kullanılmaktadır. İki durumda da sermaye yükümlülüğü aşağıdaki dört bileşenin toplamından oluşmaktadır⁴⁹:

- Portföyde bulunan kısa ve uzun pozisyonlar
- Aynı zaman diliminde eşleşen pozisyonların küçük olanı (yatay netleştirme)
- Değişik zaman dilimlerinde eşleşen pozisyonların büyük olanı (dikey netleştirme)
- Opsiyonlardaki net pozisyon

Vadeye kalan süreler ve ortalama vade metotlarında bankaların her bir pozisyonları için ayrı netleştirme işlemleri uygulanmaktadır. Yatay ve dikey netleştirmelerde vade grupları ve sermaye yükümlülük oranları vadenin yapısına ve

---

⁴⁸ Aydın, a.g.e., s.30.

⁴⁹ (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/bcbs/index.htm>, 17 Kasım 2007.

zaman dilimine göre şekillenmektedir. Tüm bu netleştirme işlemleri için ilgili katsayılar Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından açıklanmıştır⁵⁰.

Hisse senetleri pozisyonu riski: Bu risk türünde, bankaların bilançolarında buldukları hisse senetlerinden doğabilecek riskleri ötebilecek asgari sermaye miktarının hesaplanması yer almaktadır. Hisse senedi portföyünün likit ve çeşitlendirilmiş olması durumunda risk katsayısı %4, bu durum haricinde %8 olarak uygulanmaktadır.

Döviz kuru riski: Bu risk türünde, bankaların ellerinde buldukları yabancı paralardan altın da dâhil olmak koşuluyla doğan riskleri karşılayabilecek sermayenin hesaplanması yer almaktadır. Bu tip risk ölçülmesinde iki tür süreç vardır. İlki bankaların sahip oldukları tek para cinsinden taşınan risktir. İkincisi ise, bankaların farklı para birimlerinden ellerinde buldukları kısa ve uzun dönemli pozisyonlarından doğan risklerin hesaplanmasıdır.

Bankaların yabancı para portföyü risk hesaplamalarında iki yaklaşım mümkündür. Öncelikle tüm para pozisyonları günlük kurlarla, yerel para birimine dönüştürülerek toplanmakta ve %8 oranında sermaye yükümlülüğü getirmektedir. İkinci yöntem olarak bankaların içsel risk ölçüm modellerinden hesaplama yapılmaktadır⁵¹.

Emtia riski: Bu risk türünde, bankaların sahip oldukları ticari malların (değerli metaller, tarımsal ürünler, ikincil piyasalarda işlem gören mineral, petrol gibi ürünler) fiyatlarında yaşanabilecek değişimlerden kaynaklanan riskin karşılanması için asgari sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır. Basel II’de emtia riskine karşı bankaların %15’lik bir sermaye ayırması öngörülmektedir.

---

⁵⁰ (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/bcbs/index.htm>, 17 Kasım 2007.

⁵¹ Aydın, a.g.e., s.32.

1.2.3.1.2.2. İçsel Risk Yönetimi Modeli (Riske Maruz Değer Modeli)

Riske maruz değer, belirli bir zaman aralığında ve belirli bir güven düzeyinde ortaya çıkması beklenen kayıp olarak tanımlanmaktadır⁵².

Riske maruz değer modeli, ulusal düzenleyici otoritenin onayıyla gerçekleştirilmektedir.

Riske maruz değer, aşağıda verilen formüle göre hesaplanmaktadır⁵³:

$$RMD = Z_{\partial} \cdot \sqrt{v_i} \cdot V_i \cdot \sqrt{T}$$

Z_{∂} : ∂ güven aralığında z tablosu değeri

$\sqrt{v_i}$: Varlığın standart sapması

V_i : Varlığın piyasa değeri

$\sqrt{T}$: Varlığın elde tutma süresinin karekökü

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, bankalar için %99 güven aralığının kullanılmasını tavsiye etmektedir. Bunun nedeni, bu güven aralığında daha yüksek bir RMD değerinin ortaya çıkmasıdır. Elde tutma süresi olarak, bir günde kaybın kapatılamayacağını, en az on gün alınması gerektiğini ve bir yıllık geçmiş verileri kullanarak standart sapmanın hesaplanması gerektiğini önermektedir⁵⁴. Ayrıca bu modeli kullanacak olan bankaların her gün RMD hesaplamaları gerekmektedir.

1.2.3.1.3. Operasyonel Risk Ölçüm Yöntemleri

Basel II'de operasyonel risk, uygun olmayan ya da işlemeyen iç süreçlerden, insanlar ve sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riski olarak tanımlanmıştır⁵⁵. Teknolojinin ve ürünlerin hızla gelişmesi, iş

⁵² (Çevrimiçi) <http://www.investopedia.com/terms/v/var.asp>, 21 Kasım 2007.

⁵³ Babuşçu, a.g.e., s. 154.

⁵⁴ Babuşçu, a.g.e., s. 155.

⁵⁵ Karakaş, a.g.e., s.37.

süreçlerinin buna bağlı olarak karmaşıklaşması ve sistem üzerindeki kontrolün zorlaşması ile birlikte, hata veya doğrudan dolandırıcılıktan kaynaklanan operasyonel riskler olağanlaşmıştır.

Bu gelişmeleri göz önünde bulunduran Basel Komitesi, Basel I'e ek olarak Basel II'de operasyonel riski de sermaye yeterliliği hesaplamalarına dahil etmiştir. Diğer risk kategorilerinden farklı olarak, Operasyonel risk birçok nedenden kaynaklanabilir. Bütün bu değişik faktörlerin ölçülmesi ve buna bağlı riske maruz değer hesaplamalarıyla gerekli sermayenin belirlenmesi çok maliyetli bir işlem olabilir. Bu nedenle Basel II'de farklı yaklaşımlar önerilmektedir.

Operasyonel riske karşı bankanın kendisini korumasında, risk karşılığında ayrılacak sermaye kadar bir önemli faktör de bankanın olası operasyonel risklere karşı kendini sigortalaması ve operasyonlarının etkilenmesini en alt düzeye indirmek için, gerekli altyapı yatırımlarını yapmış olması gerekmektedir. Terörizm örneğini ele alırsak, HSBC'nin İstanbul'da yaşamış olduğu olay sonrasında bankacılık işlemlerinin aksamadan yürütülebilmesi, maddi zararların sigorta şirketlerince karşılanması ile olası büyük olumsuz sermaye etkileri bertaraf edilmiştir⁵⁶.

Operasyonel risk ölçüm yöntemleri, temel gösterge modeli, standart yöntem ve ileri ölçüm yöntemleri olarak üç başlık altına incelenmiştir.

1.2.3.1.3.1. Temel Gösterge Yöntemi

Temel Gösterge Yöntemi, bankanın bütün faaliyetleri için tek bir gösterge kullanarak, operasyonel riski karşılamak üzere gerekli sermaye tahsisini tespit etmektedir⁵⁷. Bu yöntem bankaların operasyonel risk için bulundurması gereken sermayenin, pozitif yıllık gelirin sabit bir yüzdesinin son üç yıldaki ortalamasına eşit

⁵⁶ (Çevrimiçi) <http://www.riskyonetimi.com.tr>, 21.11.2007.

⁵⁷ Özgür Özerkek, “Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılığı’nda Risk Yönetimi ve Denetim Süreçleri Üzerinde Etkisi ve Örnek Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006, s. 49.

tutarda olmasını öngörmektedir. Bu yöntem daha çok uluslararası alanda faaliyet göstermeyen, küçük ölçekli bankalar için uygundur.

Temel Gösterge Yönteminde, bankaların operasyonel riskleri için önceki üç yılın brüt gelirlerinin %15'i olarak her bir yıl için hesaplanan ve son üç yılın ortalaması alınarak ulaşılan tutarda sermaye bulundurmaları öngörülmektedir⁵⁸.

$$\text{Sermaye Yükümlülüğü} = \left[\sum (\text{BG}_{1\dots n} \times \partial) \right] / n$$

BG : Son üç yıllık brüt gelir ortalaması

n : Son üç yıl içerisinde brüt gelirin pozitif olduğu yıl sayısı

∂ : % 15

Hesaplanan sermaye yükümlülüğü tutarının 12,5 ile çarpılması sonucu operasyonel riske eklenecek esas tutar bulunacaktır.

1.2.3.1.3.2. Standart Yöntem

Standart Yöntem, banka faaliyetlerini bir dizi birim ve kollara ayırmakta, daha sonra bu alanlardan bankanın faaliyetlerinin büyüklüğünü ve hacmini yansıtan göstergeler kullanmaktadır. Böylelikle her bir faaliyet koluna ilişkin operasyonel risk miktarının hesaplanması amaçlanmaktadır⁵⁹.

Operasyonel riskin hesaplanmasında kullanılan bu yöntem türünde toplam yasal sermaye miktarının belirlenmesi için tespit edilmiş olan sektörlerin hesaplanan son üç yıllık brüt gelirlerinin basit ortalamalarının ilgili katsayılarla çarpımı ile elde edilen tutarların toplamından oluşur⁶⁰.

$$\text{Sermaye Yükümlülüğü} = \left\{ \sum_{\text{yıl } 1-3} \text{Max} \left[\sum (\text{BG}_{1-8} \times \beta_{1-8}), 0 \right] \right\} / 3$$

⁵⁸ Murat Mazıbaş, “Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, **BDDK Araştırma Raporları**, Sayı: 2005/1, s.11.

⁵⁹ Mazıbaş, **a.g.e.**, s.13.

⁶⁰ Aydın, **a.g.e.**, s.40.

BG₁₋₈ : Her bir sektör için belirli bir yıla ait brüt gelir

β_{1-8} : Her bir sektör için komite tarafından belirlenen beta katsayıları

Tespit edilmiş olan faaliyet birimleri, faaliyet kolları, baz alınacak göstergeler ve β katsayıları Tablo 4’de yer almaktadır⁶¹.

Tablo 4: Standart Yöntemde Faaliyet Birimleri, Faaliyet Kolları, Göstergeler ve β Katsayıları

Faaliyet Birimleri	Faaliyet Kolları	Göstergeler	β Katsayısı
Yatırım Bankacılığı	Kurumsal Finansman	Brüt Gelir	18%
	Alım-Satım ve Satış Faaliyetleri	Brüt Gelir	18%
Bankacılık	Perakende Bankacılık	Yıllık Ortalama Aktifler	12%
	Ticari Bankacılık	Yıllık Ortalama Aktifler	15%
	Kurumsal Temsilcilik	Brüt Gelir	12%
	Ödeme ve Takas	Yıllık Takas Sonuçları	18%
Diğerleri	Perakende Aracılık Hizmetleri	Brüt Gelir	15%
	Varlık/Portföy Yönetimi	Yönetim Altındaki Toplam Fonlar	12%

Kaynak: Nermin Dilara Karakaş, “Basel II Düzenlemesi’nin Türkiye’deki KOBİ’lerin Kredilendirme Sürecine Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 40.

1.2.3.1.3.3. İleri Ölçüm Yöntemi

İleri Ölçüm Yönteminde bulundurulması gereken yasal sermaye yükümlülüğü, bankanın kendi içsel operasyonel risk ölçüm sistemiyle tespit edilen risk ölçütüne eşit olacaktır. Bu yöntemde bankalar kendi verilerini kullanabileceklerdir. İleri Ölçüm Yönteminin kullanılması denetim otoritesinin onayına bağlıdır⁶².

⁶¹ Karakaş, a.g.e., s.40.

⁶² Aydoğmuşoğlu, a.g.e., s.43.

İleri Ölçüm Yönteminde, banka faaliyetleri standart yaklaşımdaki gibi gruplandıktan sonra, gruplar içinde ve arasında operasyonel risk çeşitleri tanımlanmaktadır. Daha sonra banka, her bir risk grubu ve operasyonel risk çeşidi için bir yüklenim göstergesi (Exposure Indicator-EI) belirlemeli ve bu gösterge için kayıp oluşma olasılığını (Probability of Event-PE) ve bu olasılık gerçekleştiğinde oluşacak kaybı (Loss Given Event-LGE) hesaplamalıdır. Her bir alt grup ve operasyonel risk çeşidi için beklenen zarar (Expected Loss-EL), EI, PE ve LGE'nin çarpımı kadardır. Tüm gruplar için hesaplanan beklenen zararlar toplamının denetim otoritesi tarafından belirlenen bir katsayı (γ -Gama faktörü) ile çarpılması yoluyla, bankanın operasyonel riski için ayırması gereken sermaye tutarı hesaplanmaktadır⁶³.

$$\text{Sermaye Yükümlülüğü} = \sum(\text{EI} \times \text{PE} \times \text{LGE}) \times \gamma$$

EI : Operasyonel risk için yüklenim göstergesi

PE : Beklenen yüklenim göstergesi için kayıp oluşma olasılığı

LGE : Bu olasılık sonucu oluşacak kayıp

γ : Denetim otoritesi tarafından belirlenen katsayı

1.2.3.1.4. Basel II Standartlarında Yer Alan Kredi Riski Azaltım Araçları

Bankaların bulundurması gereken sermaye yükümlülüğü hesaplanırken, derecelendirme yöntemlerine ilave olarak teminat ve garantiler de göz önünde bulundurulacaktır.

Basel II'de teminatl $\ddot{u}$ işlem, bankaların maruz kaldıkları kredi riskinin borçlu veya borçlu adına üçüncü şahsın sağladığı bir teminatla tamamen veya kısmen güvence altına alındığı işlem olarak tanımlanmış ve bankaların basit ya da kapsamlı yöntemden sadece birisini kullanarak kredi risklerini azaltabilecekleri belirtilmiştir. Basel II ile birlikte, Basel I'den farklı olarak kredi riskini azaltmak amacıyla kullanılan teminatların yanı sıra garanti ve türev ürünler de, belli koşullar altında

---

⁶³ Değirmenci, a.g.e., s.44.

dikkate alınabilmektedir. Garantilerin hesaplamalarda dikkate alınabilmesi için, garantiler olmaksızın hesaplanan sermaye yükümlülüğünün, garantiler dikkate alındıktan sonra hesaplanan sermaye yükümlülüğünden mutlaka yüksek olması gerekmektedir. Ayrıca kredi enstrümanları da garantiler ile benzer şekilde hesaplamaya dâhil edilebilmektedir⁶⁴.

KOBİ'lerin banka kredisi kullanırken karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi de bu krediler için yeterli düzeyde ve istenen türde teminat veya garanti sağlayamamalarıdır. Basel II standartları ile birlikte, bankaların teminat taleplerinde önemli değişikliklerin olması beklenmektedir. Ülkemizde yaygın bir biçimde kullanılan teminat türleri, Basel II standart yaklaşımında risk azaltıcı unsurlar arasında yer almamaktadır. Anılan teminat türleri ile ilgili, Basel II'de, ülke denetim otoritelerine ulusal inisiyatif kullanma imkanının sağlanmamış olması da, bu konuda herhangi bir esnekliğe yer verilmediğini göstermektedir. Ancak içsel derecelendirme yaklaşımının kullanılması halinde, denetim otoritesine ispat edilmek kaydıyla risk azaltıcı etkisi olan tüm teminat türleri hesaplamaya dâhil edilebilecektir⁶⁵.

Sermaye yeterliliği hesaplamalarında dikkate alınan teminatlar ve tabi oldukları risk ağırlıkları aşağıda yer almaktadır⁶⁶.

Risk ağırlığı % 0 olan teminat ve garanti türleri:

- Nakit
- Hazine kefaleti
- OECD ülkeleri merkezi yönetimleri ile merkez bankalarınca ya da bunların kefaletiyle ihraç edilen menkul kıymetler
- Hazinece veya hazinenin kefaleti ile çıkarılan menkul kıymetler
- OECD ülkeleri merkezi yönetimleri ile merkez bankalarının kefaleti

---

⁶⁴ Yüksel, **a.g.e.**, s.23.

⁶⁵ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.32.

⁶⁶ Yüksel, **a.g.e.**, s.23.

- Bankaların kendi ihraç ettikleri menkul kıymetler (yatırım fonu katılma belgeleri hariç)

Risk ağırlığı % 20 olan teminat ve garanti türleri:

- Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların mukabil kefaletleri
- OECD ülkeleri bankalarının mukabil kefaletleri
- OECD ülkeleri bankalarınca veya bu bankaların kefaleti ile ihraç edilen menkul kıymetler
- Risk bazlı sermaye yükümlülüğü dahil olmak üzere koruyucu denetim ve düzenlemelere tabi olan OECD ülkeleri sermaye piyasası aracı kurumlarına verilen veya bu aracı kurumların kefaleti veya garantisi

Risk ağırlığı % 50 olan teminat ve garanti türleri:

- İkametgah amacı ile kullanılan gayrimenkullerin birinci derece ipoteği
- Belediye sınırları dahilindeki tapulu arsa ve araziler ile gayrimenkullerin birinci derece ipoteği
- Bu gayrimenkuller üzere ikinci veya üçüncü dereceden tesis edilmiş ipotekler (banka tarafından tesis edilen ipotek tutarı, bankanın ipotek derecesinden önde gelen ipotek ve boş ipotek değerleri toplamı ile gayrimenkullerin rayiç değeri arasındaki farkı aşmamak kaydıyla)

Risk ağırlığı % 100 olan teminat ve garanti türleri:

Yönetmelikte yer verilmeyen diğer teminat ve garantilerin herhangi bir risk azaltıcı etkisi olmamaktadır. Dolayısıyla sadece bu tür teminat veya garantiler ile

korunan krediler %200 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Söz konusu teminat ve garantilere ilişkin örnekler şunlardır⁶⁷:

- Özel sektör tahvilleri
- Firmaların kamu kurumları nezdinde doğmuş istihkak alacaklarının temlik veya rehini
- Paraya dönüştürülmesi kolay menkul kıymetler ile emtiayı temsil eden kıymetli evrak, piyasa değerini aşmayan tutarda rehinli her türlü emtia ile menkuller
- Ticari işletme rehini
- İhracat vesaiki
- Taşıt rehini
- Uçak veya gemi ipoteği
- Kredibilitesi yüksek gerçek ve tüzel kişilerin kefaletleri
- Müşterilerden alınan gerçek kambiyo senetleri ve diğer senetler

Gayrimenkul ipoteği, Basel II’de bir teminat unsuru olarak değil bir alacak türü olarak tanımlanmaktadır. Basel II’de ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen krediler ve ticari amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen krediler şeklinde bir ayırıma gidilmektedir.

Konut finansmanı amacıyla tahsis edilen ve karşılığında konut amaçlı gayrimenkulün ipotek edildiği bir kredi için risk ağırlığı % 35 olarak hesaplanırken, ticari amaçlı temin edilen ve karşılığında ticari amaçlı gayrimenkulün ipotek edildiği bir kredide risk ağırlığı % 100 olarak dikkate alınacaktır. Standart yaklaşımda uygulama bu yönde iken, içsel derecelendirme yaklaşımında, her iki alacak türünün riskliliğinin hesaplanmasında farklı formüller kullanılmaktadır. Basel II’de bir alacak türü olarak değerlendirilen gayrimenkul ipoteği, ülkemizde tamamen farklı

---

⁶⁷ Yüksel, **a.g.e.**, s.26.

olarak hemen her türden kredi çeşidi için (konut, ticari, yatırım, ihtisas, tüketici, Eximbank kredileri vb.) kabul gören bir teminat niteliği taşımaktadır⁶⁸.

Ülkemizde uygulanması, ileri bir tarihe ertelenmiş olan standart yaklaşımda, KOBİ'lerin kullanacakları ticari amaçlı krediler için borçlunun ikamet ettiği gayrimenkulün teminat olarak alınması halinde borçlunun dahil olduğu portföyün risk ağırlığı (*Perakende KOBİ için yüzde 75 risk ağırlığı, kurumsal KOBİ için derecelendirme notuna karşılık gelen risk ağırlığı dikkate alınacaktır.*) uygulanabilecektir. Aynı durum, borçlunun ticari faaliyetini yürüttüğü bina ve fabrikaların teminat olarak verilmesi veya borçlu lehine üçüncü kişilerin gayrimenkulleri üzerine koyulacak ipotekler için de geçerli olacaktır. Kredilerin teminatına alınacak ticari amaçlı gayrimenkul ipoteği için, % 50 risk ağırlığının kullanılabilmesi, gelişmiş organize emlak piyasalarının olması ve bu türden krediler için uygulamaya konulmuş temerrüt oranlarının aşılmaması halinde teminatın kredi miktarını karşılayan bölümü için mümkün olabilecektir. Kalan kredi miktarı için borçlunun risk ağırlığı uygulanacaktır⁶⁹.

Gerçek müşteri çeki veya senedi, vadeli alım-satım yapan KOBİ'lerin spot veya rotatif kredi ihtiyaçlarının karşılanmasında bankacılık kesimince teminat olarak kabul edilen önemli bir finansal araçtır. Basel II dokümanında, yalnızca ulusal tercihler kapsamında ve temerrüde uğramış alacakların teminatlandırılmasında, 3 yıllık bir geçiş dönemi için bu tür kıymetli evrakın teminat olarak dikkate alınabilmesi istisnası yer almıştır. Bunun dışında, standart yaklaşımın uygulanması durumunda çek ve senetlerin herhangi bir risk azaltıcı etkisi olmayacaktır⁷⁰.

Alacak temlikli karşılığı kredi kullandırımı, ülkemizde yaygın olarak tercih edilen bir uygulamadır. Özellikle şirketlerin kamu kurumları nezdinde doğmuş istihkak alacaklarının temlikli veya rehini karşılığı kredi kullandırılması, zamanında ve piyasa değerinde nakde dönüştürülebilir teminatlar arasında kabul edilen bir

---

⁶⁸ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.33.

⁶⁹ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.33.

⁷⁰ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.34.

teminat türü olmasına rağmen, Basel II standart yaklaşımında risk azaltıcı teminatlar arasında değerlendirilmemektedir. Bu durumun teminatlandırma açısından KOBİ'ler aleyhine olduğunu söylemek mümkündür.

Gerçek veya tüzel kişi kefaleti karşılığı kredi kullandırılması, Basel II'de kısmen yer almaktadır. Basel II, "A-" veya üzeri derecelendirme notuna sahip firmalar ile tüm banka garantileri ve kredi türevlerini teminat olarak kabul etmektedir. Ancak ülkemizde hiçbir firma halihazırda "A-" veya üzerinde derecelendirme notuna sahip olmadığından, anılan firmaların vermiş oldukları kefaletlerin kredi riskini azaltıcı unsur olarak kullanılması mümkün gözükmemektedir. Benzer şekilde ülkemizde faaliyet gösteren "Kredi Garanti Fonunun herhangi bir derecelendirme kuruluşundan almış olduğu derecelendirme notu bulunmadığı için vereceği kefaletlerin risk azaltıcı etkisi bulunmamaktadır. Bu itibarla önümüzdeki dönemde, risk yönetimi ve Basel II ile uyumlu bir kefalet hizmetinin varlığı KOBİ'ler için çok büyük bir önem arz edecektir⁷¹.

Burada öne çıkan en önemli hususlar, Basel II'nin risk azaltıcı unsur olarak gördüğü teminatlar arasında, ülkemizde yaygın olarak kullanılan müşteri çek ve senetleri ile ortakların ve grup firmalarının kefaletleri bulunmamaktadır. Banka, bu teminat unsurlarını kullanabilecek fakat risk azaltıcı unsur olarak kabul edemeyecektir. Bunun yanı sıra, ticari amaçlı tesis edilmiş gayrimenkul ipoteklerinin risk ağırlığı %100 (Belli koşulların sağlanması halinde % 50) olarak kabul edilirken, ikamet amacı ile konut finansmanında teminat olarak alınan gayrimenkul ipoteklerinin risk ağırlığı % 35 olarak hesaplanacaktır.

1.2.3.2. İkinci Yapısal Blok: Sermaye Yeterliliğinin Gözetim ve Denetimi

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, denetimsel incelemeyi, uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalara ilişkin sermaye çerçevesinin önemli bir parçası olarak ve hem kanuni asgari sermaye gereksinimi, hem de piyasa disiplini temel

---

⁷¹ TBB, Bankacılar Dergisi, a.g.e., s.33.

dayanakları açısından tamamlayıcı bir unsur olarak görmektedir. Denetim mekanizmalarının, bir bankanın sermaye pozisyonunu incelemedeki amacı, bankaların doğru bir şekilde değerlendirilmiş risklerine karşılık tutmaları gereken sermayeyi belirleyecek birer içsel yöntemle sahip olduklarından emin olabilmektir. Eğer sermaye riske karşılık yeterli bir tampon sağlamıyorsa, denetimsel müdahalenin erken bir aşamada yapılmasını sağlayacaktır. Denetim mekanizmaları, bankaların riskleri oranında sermaye tutmaları konusunda sorumlu durumdadırlar⁷².

Gözetim uygulamaları, bankaların yeterli sermayeye sahip olmalarının karşılaştıkları her riskle baş etme gücüne sahip olduğu anlamına gelmediğini; bunun sağlanabilmesi için, bankanın devamlı olarak daha iyi risk ölçüm, izleme ve yönetim tekniklerini uygulamaya koyması gerektiğini vurgulamaktadır. Gözetim süreçlerinde bankanın gerekli sermaye yapısına sahip olmasının yanında risk ölçüm tekniklerinin yetkinliğinin de incelenmesi, içsel kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Mevcut sermaye, riske karşı yeterli bir önlem olarak görülemediği takdirde gerekli tedbirlerin daha erken bir zamanda alınmasını sağlamalıdır⁷³.

İkinci yapısal bloğu oluşturan sermaye yeterliliğinin denetim otoritelerince incelenmesi kavramının asıl amacı, bankaların karşılaşılabilecekleri tüm risklerin farkında olarak faaliyetlerini yürütmelerini sağlamaktır. Bununla birlikte, bankaların kendi risklerini yönetebilmeleri ve bunun üstesinden gelebilme kabiliyetlerini arttırırken içsel denetim mekanizmalarını oluşturmaları ve buna sahip olmaları; güvenilir olarak kendi mekanizmalarını işletmelerine bağlı olarak gerçek risk profiline uygun sermaye miktarının bankada bulundurulmasının sağlanması ve her bankanın kendi faaliyetleri ve kredi oranları ile kendine özgü bir denetim sürecini işletebilmeleri gibi çok farklı amaçların sağlanması hedeflenmiştir⁷⁴.

---

⁷² Aydoğmuşoğlu, **a.g.e.**, s.23.

⁷³ Aydoğmuşoğlu, **a.g.e.**, s.24.

⁷⁴ Aydın, **a.g.e.**, s.42.

1.2.3.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Basel II'nin üçüncü ve son temel yapısal bloğunu oluşturan piyasa disiplini, gerekli tüm bilgilerin zamanında ve şeffaf bir biçimde kamuya belli bir periyotlarla açıklama yükümlülüğüdür⁷⁵.

Yeni düzenlemenin son prensibi olan piyasa disiplini ile anlatılmak istenen, bir bankanın diğer piyasa katılımcıları tarafından durumunun değerlendirilmesinin sağlanmasıdır. Bankalar, gerekli tüm bilgileri zamanında ve şeffaf bir biçimde açıklamakla yükümlü olacak, böylece piyasa katılımcılarının değerlendirmeleri anlam kazanacaktır. Bu tür bilgiler, en azından bankanın finansal durumu ve performansı, iş faaliyetleri, risk profili ve risk yönetimi faaliyetleri konusunda niceliksel ve niteliksel detayları içermelidir. Piyasa disiplini sürecinin sağlanması, diğer prensiplerde olduğu gibi gözetim ve denetim otoritelerinin sorumluluğunda olacaktır. Basel Bankacılık Denetim Komitesi, özellikle sermaye oranları, risk alınması ve sermaye yeterliliği hususunda bankaların saydamlığının sağlanmasının piyasa disiplini açısından çok önemli olduğunu belirtmektedir.

Piyasa disiplini, birinci ve ikinci yapısal blokları tamamlayıcı niteliktedir. Bankaların sahip oldukları sermaye yeterliliği ve risk değerlendirme yöntemleri dâhil olmak üzere önem arz eden konularda kamuya açıklama yapma gerekliliğini ortaya koyan üçüncü blokta; bankalar arasında karşılaştırma yapılabilmesi ve finansal bilgi kullanıcıları, kamuya açıklanacak bilgiye dayalı olarak alacakları kararlarda riske göre karar verme olanağına sahip olacaklardır ve bu yolla şeffaflığın sağlanması hedeflenmektedir⁷⁶.

Basel Bankacılık Denetim Komitesinin, özellikle bankacılık sektöründe iyi yönetişimin geliştirilmesi ve desteklenmesi konusuna büyük önem verdiği dikkate alındığında, yeni sermaye uzlaşısının üçüncü ana ayağını oluşturan piyasa disiplini

⁷⁵ Serkan İmişiker, "Basel II ve Piyasalarımıza Olası Etkileri", **Sermaye Piyasası Kurulu**, Araştırma Dairesi, Ankara, 2005, s.31.

⁷⁶ Mustafa Atiker, "Basel I ve Basel II", **Konya Ticaret Odası**, Etüt Araştırma Servisi Bilgi Raporu, Sayı: 2005-41/08, s.4.

altında, bankaların aydınlatıcı bilgileri, yatırımcılar da dâhil olmak üzere tüm ekonomik birimleri doğru, zamanında ve yeterli biçimde paylaşmasının ilgili denetim otoritesi olan BDDK tarafından sağlanması büyük önem arz etmektedir⁷⁷.

---

⁷⁷ İmişiker, **a.g.e.**, s.33.

2. KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER

2.1. KOBİ Tanımları

Bu bölümde ülkemizde ve Avrupa Birliği'nde yapılan KOBİ tanımlarına yer verilmiş ve Basel II standartları kapsamında KOBİ tanımları ve portföy sınıflandırması açıklanmıştır.

2.1.1. Türkiye'de Yapılan KOBİ Tanımları

Basel II standartları çerçevesinde, KOBİ'ler açısından önem arz eden hususların başında KOBİ tanımı gelmektedir. Ülkemizde, farklı kurumların KOBİ tanımına yönelik farklı kriterleri göz önünde bulundurduğu görülmektedir. Bu tanımlar, genellikle faaliyet gösterilen sektör, çalışan sayısı, yatırım tutarı ve KOBİ sermayesinin önemli bir kısmının büyük ölçekli işletmelere ait olmaması kriterlerine dayanmaktadır.

2005 yılında Bakanlar Kurulu tarafından yapılan tanımlamaya kadar, küçük işletmelerin tanımlanması ve büyüklük kriterlerinin saptanması tartışmalı bir konu olmuştur. Büyüklük ölçüsü olarak hangi kriterlerin alınacağı ve bunların miktarı konusunda ülkemizde çeşitli görüşler bulunmaktadır.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi (KOSGEB) tarafından yapılan KOBİ tanımında, imalat sanayinde faaliyet gösteriyor olma ve 150'den az çalışanı olma kriterleri aranmaktadır⁷⁸.

Hazine Müsteşarlığı'nca yapılan tanımda ise, üretim, tarım, turizm, sağlık, eğitim gibi birçok sektörde faaliyet gösteriyor olma, 250'den az çalışanı olma, sabit

---

⁷⁸ (Çevrimiçi) <http://www.kosgeb.gov.tr>; 01 Aralık 2007.

yatırım tutarının en fazla 950.000 YTL olması ve en fazla % 25'inin büyük ölçekli bir şirkete ait olma kriterleri kullanılmaktadır⁷⁹.

Devlet İstatistik Enstitüsü ve Devlet Planlama Teşkilat ise 100'den az çalışanı olma kriterlerini kullanmaktadır.

KOBİ tanımı konusunda değişik kamu kurumları tarafından yapılan bu farklı tanımlamalar bir belirsizlik oluşturmakta iken, Bakanlar Kurulu'nun 19.10.2005 tarihli, 5674 sayılı remi gazetede yayımlanan yazısında "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" ile ortak bir KOBİ tanım yapılmıştır. Bu yönetmeliğe göre KOBİ, "250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu 25 milyon Yeni Türk Lirası'nı aşmayan ve bu yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca KOBİ olarak adlandırılan ekonomik birimleri ifade eder" şeklinde tanımlanmaktadır⁸⁰. Bu yönetmelik ile KOBİ'lerin sınıflandırılması aşağıdaki şeklide yapılmıştır.

- **Mikro İşletme:** 10 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da milli bilançosu 1 milyon Yeni Türk Lirası'nı aşmayan çok küçük ölçekli işletmelerdir.
- **Küçük İşletme:** 50 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da milli bilançosu 5 milyon Yeni Türk Lirası'nı aşmayan çok küçük ölçekli işletmelerdir.
- **Orta Büyüklükteki İşletmeler:** 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da milli bilançosu 25 milyon Yeni Türk Lirası'nı aşmayan çok küçük ölçekli işletmelerdir.

⁷⁹ (Çevrimiçi) <http://www.hazine.gov.tr>, 01 Aralık 2007.

⁸⁰ (Çevrimiçi) <http://destek.kosgeb.gov.tr/kobitanim/KobiTanimiYonetmeliği.doc>, 01 Aralık 2007.

2.1.2. Avrupa Birliği'nin KOBİ Tanımı

Avrupa Birliği tarafından benimsenen KOBİ tanımında, 250'den daha az çalışanı olma, yıllık cirosunun 50 milyon Euro'dan az olması, yılsonu bilanço aktif büyüklüğü tutarının 43 milyon Euro'dan az olması ve KOBİ'nin bir veya bir kaç büyük şirkete ait yani grup firması olmaması kriterleri kullanılmaktadır.

Avrupa Birliği Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın (OECD), Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'ler için yaptığı tanıma göre, 20'den az işçi çalıştıran işletmeler, çok küçük, 20 ile 99 arasında işçi çalıştıran işletmeler, küçük, 100 ile 199 arasında işçi çalıştıran işletmeler ise orta ölçekli işletme olarak tanımlanmıştır⁸¹.

2.1.3. Basel II Standartları Kapsamında KOBİ Tanımları ve Porföy Sınıflandırması

Basel II'de, KOBİ'ler için en önemli madde, KOBİ tanımı ile ilgilidir. Bu tanım ile kredilerin hangi portföye dahil edileceği açısından önem arz etmekte olup, bazı durumlarda aynı portföy içerisinde büyük ölçekli şirketler ile KOBİ kredilerinin farklı sermaye yükümlülüklerine tabi olması sonucu ortaya çıkmaktadır.

Basel II KOBİ tanımında kullanılan temel kriter, 50 milyon Euro ciro kriteridir. Bu kritere göre, **yıllık cirosu 50 milyon Euro'dan daha az olan şirket** KOBİ olarak nitelendirilmektedir. Bunun yanı sıra, yıllık cironun, firma büyüklüğünü açıklamakta yeterli ve anlamı olmadığı durumlarda, denetim otoriteleri, bankaların yıllık ciro yerine, toplam bilanço büyüklüğünü dikkate almalarına imkan verebilmektedir⁸².

---

⁸¹ Avrupa Birliği Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı KOBİ Tanımı, OECD, Small and Medium Sized Enterprises in Turkey – Issues and Policies, (Çevrimiçi) www.oecd.org, 03 Aralık 2007.

⁸² Yüksel, a.g.e.,s.16.

KOBİ kapsamına girebilme kriterinin, önem arz ettiği ilk nokta, kredilerin hangi portföyde sınıflandırılacağına belirlendiği aşamadır. Bu aşamada, şirketlere verilen krediler, farklı özelliklerine göre farklı portföylere dahil edilmektedir.

Bu portföyler temel olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlar, “perakende portföy” ve “kurumsal portföy”dür⁸³.

Perakende Portföy

Perakende portföy, bireysel krediler ile belli şartları taşıyan KOBİ kredilerinden oluşmaktadır. KOBİ kredilerinin perakende portföyde sınıflandırılabilmesi için, söz konusu KOBİ'nin yer aldığı konsolide şirketler grubuna kullanılan toplam kredi tutarının, 2 milyon Euro'dan az olması ve söz konusu toplam kredinin, perakende portföyün önemli bir kısmını oluşturmaması gerekmektedir.

Perakende KOBİ ise, toplam cirosu en fazla 50 milyon Euro olan ve bir bankadaki toplam kredi tutarı 1 milyon Euro'nun altında olan firmalar olarak tanımlanmaktadır.

Kurumsal Portföy

Büyük ölçekli firmalara verilen krediler ile KOBİ'lere verilen krediler ve KOBİ'lere verilen kredilerden perakende portföy içerisinde yer almayanları kapsamaktadır.

Kurumsal KOBİ ise, toplam cirosu en fazla 50 milyon Euro olan ve bir bankadaki toplam kredi tutarı, 1 milyon Euro'dan daha fazla olan firmalar olarak tanımlanmaktadır.

---

⁸³ Yüksel, **a.g.e.**,s.16.

Perakende KOBİ : Bir bankadaki toplam kredisi < 1 milyon Euro

Kurumsal KOBİ : Bir bankadaki toplam kredisi > 1 milyon Euro

2.2. KOBİ'lerin Ülke Ekonomisi İçerisindeki Yerleri

KOBİ'ler, birçok ülkede olduğu gibi ülkemiz ekonomisi içinde çok önemli bir yere sahiptirler. Basel-II Kriterleri çerçevesinde dikkate alınan 50 Milyon Euro kriteri dikkate alındığında, ülkemizde faaliyet gösteren şirketlerin büyük bir bölümü KOBİ olarak sınıflandırılacaktır.

Şirket sayısı olarak KOBİ'ler, toplam işletmeler içerisinde % 99,8'lik gibi çok yüksek bir paya sahiptir. Bunların % 95'lik kısmı, mikro büyüklükte yer alan, en fazla 9 çalışanı olan işletmelerdir.

KOBİ'lerin, toplam işletmelere olan istihdam oranına bakıldığında % 76,7 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka gösterge olan, KOBİ'lerin, toplam işletmeler içerisindeki yatırım oranı ise % 38'dir⁸⁴.

Gelişmiş ülkeler ile karşılaştığımızda, ülkemizdeki KOBİ'lerin şirket sayısı olarak, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi çok yüksek bir seviyelerde olmasına karşın, istihdam, üretim, yatırım ve ihracat oranları, çok düşük seviyelerde kalmaktadır. Tabloda dikkat çeken en önemli nokta ise, ülkemizdeki KOBİ'lerin kredilerden aldığı payın diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında çok küçük kalmasıdır. Bunun nedeni ileriki bölümlerde açıklanmaya çalışılacaktır.

Ülkemizde, KOBİ'lerin, toplam işletme sayısına oranı % 99'dur. İstanbul Sanayi Odası tarafından her yıl açıklanan Türkiye'nin en büyük bin firmasının belirlendiği araştırmaya göre, bu firmalardan sadece 440'ının cirosunun 50 milyon

---

⁸⁴ Karakaş, a.g.e.,s.53.

Euro'dan yüksek olduğu görülmektedir. T.C. Merkez Bankası tarafından yayımlanan sektör bilançoları verilerine göre, net satış hasılatı, 50 milyon Euro'nun üzerinde olan firma sayısının sadece 702 olduğu görülmektedir⁸⁵.

Tablo 5: Seçilmiş Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ'lerin Yerleri

ÜLKELER	Tüm İşletmeler İçindeki Payı (%)	İstihdam İçindeki Payı (%)	Yatırım İçindeki Payı (%)	Katma Değer İçindeki Payı (%)	İhracat İçindeki Payı (%)	Kredilerden Aldığı Pay (%)
A.B.D.	97,2	58	38	43	32	42,7
Almanya	99	64	44	49	31	35
Japonya	99,4	81,4	40	52	38	50
İngiltere	96	36	29,5	25	22	27
Fransa	99	67	45	54	26	29
Hindistan	98,6	63	27,8	50	40	15,3
G.Kore	98,8	35	35	35	20	47
Türkiye	99,8	76,7	38	26,5	20	5

Kaynak: Nermin Dilara Karakaş, “Basel II Düzenlemesi'nin Türkiye'deki KOBİ'lerin Kredilendirme Sürecine Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 53.

2.3. KOBİ'lerin Avantajları ve Dezavantajları

2.3.1. KOBİ'lerin Avantajları

KOBİ'lerin büyük ölçekli şirketlere göre avantajlı yönleri aşağıda belirtilmiştir⁸⁶:

- Daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlayabilme,
- Daha düşük yatırım maliyetleriyle daha fazla istihdam imkanı yaratabilme,
- Yapıları itibarı ile ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenmeleri,

⁸⁵ (Çevrimiçi) <http://www2.tcmb.gov.tr/seyktor/2004/index.htm>, 02 Aralık 2007.

⁸⁶ Ahmet Dilek, “Basel II'nin KOBİ Kredileri Üzerindeki Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 6.

- Müşteri ve işletme personeli ile daha yakın ilişki içerisinde olmaları,
- Talebin sınırlı alanlarda arz oluşturabilmeleri, özel teşebbüsü teşvik etmeleri,
- Esnek yapıları nedeniyle talep değişiklikleri ve çeşitlendirme gibi koşullardaki yenilik ve değişikliklere daha kolay uyum gösterebilmeleri,
- Bölgeler arası kalkınmanın dengeli bir yapıda sürdürülmesine katkı sağlamaları,
- Dolaylı olarak gelir dağılımındaki çarpıklıkları azaltmaları,
- Büyük sanayi işletmelerinin vazgeçilmez destekleyicisi olmaları olarak sıralanabilir.

2.3.2. KOBİ'lerin Dezavantajları

KOBİ'lerin büyük ölçekli şirketlere göre dezavantajlı yönleri aşağıda belirtilmiştir⁸⁷:

- Teknoloji düzeylerinin genellikle düşük olması,
- Yurtiçi ve yurtdışı teknik ve ticari gelişmeleri izleyememeleri, dolayısı ile uluslararası rekabet edebilirliklerinin zayıf olması,
- Kalifiye eleman sıkıntısı çekmeleri,
- Genel yönetim yetersizlikleri ve kurumsal yönetim eksiklikleri,
- Vergi ve diğer kamusal yükümlüklerden kaçınmak amacıyla kayıt dışı çalışmaları,
- Hesap ve kayıt düzenlerindeki aksaklıklar nedeniyle şeffaf olmamaları,
- Finansman fonksiyonundaki eksiklikleri,
- Finansman kaynaklarına erişim sorunları olarak sıralanabilir.

---

⁸⁷ Dilek, a.g.e., s.7.

2.4. KOBİ'lerin Sorunları

Ülkemizde KOBİ'lerin maruz kaldıkları bir takım sorunlar arasında aşağıda ele alınanlar, KOBİ'lerin gelişebilmeleri ve gerek dünya, gerekse de Avrupa Birliği'nde, rekabet gücü kazanabilmeleri önündeki temel engelleri oluşturmaktadır. Aynı zamanda ülkemiz ekonomisinin yapısal sorunlarına da işaret eden bu sorunlar, halen uygulanmakta olan politika ve programların başarısının önünde de ciddi engeller oluşturmaktadır⁸⁸.

2.4.1. Genel Sorunlar

KOBİ'lerin karşılaştıkları genel sorunlar aşağıdaki gibidir⁸⁹:

- Girişimcilik, yöneticilik ve mülkiyetin işletme sahibinde bütünleşmesi,
- Fizibilite çalışmalarının yetersizliği,
- Ortak girişimlerde çekingenlik,
- İşletmeler arası işbirliği eksikliği,
- Kuruluş yeri seçimi ile ilgili sorunlardır.

2.4.2. İdari Sorunlar

KOBİ'lerin karşılaştıkları idari sorunlar aşağıdaki gibidir⁹⁰:

- Yönetim ve yönetici sorunları,
- Nitelikli personel bulunamaması,
- İşletme sahiplerinin teknik kökenli olması,
- Örgüt ve örgütlenme sorunları,
- Uzmanlaşma ve formasyon eksikliği,

---

⁸⁸ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.23.

⁸⁹ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.24.

⁹⁰ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.24.

- İdari, teknik, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde eksiklik ile ilgili sorunlardır.

2.4.3. Üretim ve Teknoloji Sorunları

KOBİ'lerin karşılaştıkları üretim ve teknoloji sorunlar aşağıdaki gibidir⁹¹:

- Teknolojik yetersizlik,
- Üretim kapasitesi eksikliği,
- Pazar araştırması yapılmaması,
- Ar-Ge faaliyetlerinin eksikliği,
- Kapasite belirlenmesinde yanlışlıklar,
- Hammadde, işletme malzemesi vb. sağlanmasında yaşanan sorunlar,
- Uluslararası kalite normlarında ürün üretememe,
- Fason üretim planında karşılaşılan sorunlar,
- Stoklama (depolama) sorunlarıdır.

2.4.4. Pazarlama Sorunları

KOBİ'lerin karşılaştıkları pazarlama sorunlar aşağıdaki gibidir⁹²:

- Pazar, çevre analizi ve erken uyarı sistemlerinden yoksunluk,
- Yeni pazar kanallarının hazırlanamaması,
- Dağıtım sorunları,
- Potansiyel iç pazarların bulunması, araştırılması ve değerlendirilmesindeki güçlükler,
- Pazar bilgisi eksikliği,
- İhracat pazarlama sorunları,

⁹¹ TBB, Bankacılar Dergisi, a.g.e., s.25.

⁹² TBB, Bankacılar Dergisi, a.g.e., s.25.

- Dış pazarlardaki yoğun rekabet,
- Dış pazarda potansiyel belirleme güçlükleri,
- Dış pazarlama giderlerinin yüksekliği,
- İstenilen standartlara uyamamaktır.

2.4.5. Finansman Sorunları

KOBİ'lerin karşılaştıkları finansman sorunları aşağıdaki gibidir⁹³:

- İşletme sermayesi ve öz kaynak yetersizliği,
- Yabancı kaynak sağlamada güçlükler ve maliyetlerin yüksekliği, kredibilitenin düşüklüğü,
- Yatırım zamanlamasında yapılan hatalar,
- İşletme sahiplerinin finansal yönetim açısından bilgi noksanlığı ve profesyonel yönetici çalıştırılmaması,
- Teşviklerden yeterince yararlanılamaması,
- Bankaların KOBİ'lere yönelik stratejilerinin olmaması,
- Kredi maliyetlerinin yüksekliği,
- Krediler için yeterli teminat oluşturmama ve teminatlarda esnekliğin olmayışı,
- Uzun yıllar kamu otoriteleri ve KOBİ birlikleri tarafından KOBİ'lere yönelik olarak uzun vadeli stratejiler geliştirilememiş veya uygulanamamış olmasıdır.

2.4.6. Diğer Sorunlar

KOBİ'lerin karşılaştıkları diğer sorunlar aşağıdaki gibidir⁹⁴:

- Yasal sınırlamalar,

---

⁹³ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.26.

⁹⁴ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.26.

- Destekleyici ve yönlendirici politikaların eksikliği,
- Mevzuatın ve yeni gelişmelerin yeterince izlenememesi (bilgi eksikliği)
- Yasal hakların savunulamaması,
- Bürokratik işlemler, engeller ve gecikmeler,
- Üniversite-küçük sanayi işbirliğinin geliştirilememesidir.

2.5. KOBİ'lerin Finansal Kaynakları ve KOBİ Kredileri

KOBİ'lerin finansman kaynaklarını değerlendirdiğimizde temel kaynaklar; mali sistemden sağlanan fonlar (banka krediler, finansal kiralama borçları, sermaye piyasalarından sağlanan fonlar, tüketici finansman şirketlerinden sağlanan fonlar, vb.), ticari borçlar (senetli, senetsiz), ortak ve iştiraklere olan borçlar, kamu destekleri ve özkaynaklardır⁹⁵.

Özkaynaklar, işletmenin kuruluşunda ve yeni yatırımlara gitmesinde ihtiyaç duyulan temel finansman kaynağıdır. Ülkemizde kişi başına düşen milli gelirin düşüklüğü ve sermaye dağılımındaki yoğunlaşmalar, gerekse kar marjlarının düşük olması nedeniyle, KOBİ'lerin özkaynak durumu düşük düzeylerde dir.

Ayrıca KOBİ'lerin, düzenli mali raporları hazırlama ve kamuyu aydınlatma konusunda yeterli ve sağlam bir kurumsal yapı ve donanıma sahip olmamaları nedeni ile sermaye piyasaları aracılığı ile kaynak sağlayabilmeleri büyük şirketlere nispeten daha zordur.

Ülkemizdeki mali sistem içerisinde, finansal kiralama borçları, sermaye piyasalarından sağlanan fonlar, tüketici finansman şirketlerinden sağlanan fonların küçük bir yer aldığı hususu dikkate alındığında, KOBİ'ler için en kritik konumda olan finansman kaynağının bankacılık sektöründen sağlanan fonlar olduğu görülmektedir.

---

⁹⁵ (Çevrimiçi) <http://www.kobinet.org>, 03 Aralık 2007.

KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yeri son derece önemli olmakla birlikte, reel sektör kredileri toplamından sadece %5 -10 oranında pay alabildiği tahmin edilmektedir. Dünya Bankası ve KOSGEB'in KOBİ'lere özel yaptığı araştırmalara göre; KOBİ'lerin yaklaşık %40'ının finansman sorununu, firmaların faaliyetlerine devam etmesi ve büyümesi için önemli bir engel olarak gördüğü tespit edilmiştir. Halk Bankası tarafından yapılan araştırmada, Türkiye'de KOBİ'lerin %88'inin dış kaynak kullandığı, %12'sinin ise kredi talep etmediği tespit edilmiştir. Finansman kaynaklarının %71'inin banka kredisi, kalan kısmının ise %10 oranında ortaklardan avans ve %19 oranında yakın çevreden sağlandığı görülmektedir⁹⁶.

KOBİ'lerin banka kredilerine ulaşmaları açısından bir takım problemler bulunmaktadır. Bunlar⁹⁷;

- Özkaynak yetersizliği,
- Muhasebe normlarına uygun finansal tablo üretememeleri,
- Yeterli teminat şartlarının sağlanamaması,
- Yönetim örgüt yapılarındaki eksiklikler,
- Finansal yönetim zafiyeti,
- Kendilerini ifade etme konusundaki zorluklar,
- Bilgiye ulaşma konusundaki rehberlik ihtiyacı olarak sıralanabilir.

KOBİ'lerin, banka kredilerine erişimi açısından, ülkemiz KOBİ'lerine özel bazı koşullardan kaynaklanan bu problemlerin oluşu, bankaların KOBİ'lere yönelik kredi verme konusunda çekimser davranmalarına ve açılan kredilerde KOBİ'lere miktar, vade, faiz oranı ve teminat açısından ağır kredi koşullarına maruz kalmalarına neden olmaktadır⁹⁸.

---

⁹⁶ Güler Aras, “**Basel II Sürecinde KOBİ'ler İçin Yol Haritası**”, Deloitte, İstanbul, 2007, <http://www.deloitte.com.tr>, 02 Aralık 2007.

⁹⁷ M. Aslı Erkurmay, “KOBİ'lerin Sermaye Piyasası Olanaklarından Faydalanması”, **Sermaye Piyasası Kurulu**, 2005, s. 27.

⁹⁸ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.25.

KOBİ'lerin bankalardan kullandıkları kredilerde karşılaştıkları önemli problemlerden biri de, bu krediler için teminat (garanti) sağlanamamasıdır. Bu kapsamda ülkemizde, banka kredilerinde en sık kullanılan teminat türü gayrimenkul ipoteği, müşterilerden alınan çek ve senetler, işletme sahiplerinden veya grup firmalarından alınan kefaletlerdir. Son zamanlarda banka kredilerinde payı giderek artan diğer bir garanti türü de, KOBİ'lerin bankalardan kullandıkları kredilere teminat (garanti) sağlamak amacı ile kurulmuş olan Kredi Garanti Fonu A.Ş. tarafından verilen garantilerdir. Bu şirket sayesinde, KOBİ'lerin banka kredisi kullanırken yaşayacakları teminat problemi, KGF garantisi (kefaleti) ile giderilmekte, bu sayede KOBİ'lerin de banka kredisi kullanma imkanı artmaktadır⁹⁹.

---

⁹⁹ Kredi Garanti Fonu (KGF); 1991 yılında, TOBB, KOSGEB, TESK, MEKSA, TOSYÖV ve Türkiye Halk Bankası A.Ş. tarafından küçük ve orta ölçekli işletmeler için sağladığı kefaletle bu işletmelere destek vermekte, yatırımlarının ve işletmelerinin finansmanında banka kredisi kullanmalarını mümkün hale getirmek amacı ile kurulmuştur.. Özellikle yeni ve küçük işletmelerin banka kredisine ulaşması çok güçlü bir teminatı gerekli kılmaktadır. KGF, KOBİ'lere verdiği kefalet ve üstlendiği risk ile bu işletmelerin daha çok banka kredisi kullanabilmelerini sağlamakta, uzun vadeli ve uygun maliyetli kredilerden küçük işletmelerimizin de yararlanmasını mümkün hale getirmektedir. Bu sayede girişimcilik teşvik edilmekte, KOBİ'ler lehine ek bir kredilendirme yaratılarak ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlanmaktadır. <http://www.kgf.com.tr>, 03 Aralık 2007.

3. BASEL II STANDARTLARI VE KOBİ KREDİLERİ

3.1. Kredi Fiyatlaması Sürecinde Geleneksel Yaklaşım ve Basel II Yaklaşımı

3.1.1. Geleneksel Yaklaşım

Basel II öncesi genel kabul görmüş geleneksel yaklaşımda amaç iyi kredi vermektir. Bu çerçevede her firma, piyasa konusunda tecrübeli uzmanlarca incelenir, istihbarat ve mali tahlil çalışması yapılıp, sonuçta iyi çıkan firmalara kredi tahsis edilmektedir. Bu kredilere teminat alınıp ve geri ödemeler izlenmektedir. Böyle bir yapının risk odaklı olmaması nedeni ile de fiyatlama bankanın üzerine bir kar payı koyması yoluyla yapılmaktadır.

Kredilendirme, uzman görüşleri ile yapıldığı için sonuçlar subjektif olmakta, bir uzman tarafından iyi bulunan bir firma diğer uzman tarafından kötü bulunabilmektedir.

Kredilendirme, taşınan risklerin sayısallaştırılmasına dayanmadığı için riskler fiyatlanamamakta ve riskleri yönetebilen iyi firmalar bunun avantajlarından yararlanamazken, risk yönetimi anlamında bir uygulaması bulunmayan bankalar diğerleriyle eşdeğer tutulmaktadır.

Geleneksel yaklaşımda fiyat, fonlama maliyetine, kar payının eklenmesi ile bulunmaktadır. Fonlama maliyetini, sermaye maliyeti, yabancı kaynak maliyeti ve fon transfer maliyetleri oluşturmaktadır. Sermaye maliyeti, makro ekonomik koşullar ve bankanın genel risklilik düzeyi ile ilişkilendirilmektedir. Yabancı kaynak maliyeti ise, makro koşullar, mevduat toplama kapasitesi, yurtdışı kredi piyasalarına erişim, uluslar arası kuruluşlardan kaynak sağlama imkânları, bankanın derecelendirme notu ve piyasa koşulları ile ilişkilendirilmektedir. Kar payı ise, sermaye maliyetinin üzerinde olan ek getiri payıdır. Risk algılaması ile ilişkilendirilebilir. Bankaların

alternatif yatırım imkânları, bankalar arası rekabet yapısı ve diğer faktörler belirleyici olmaktadır.

Geleneksel yaklaşımın dezavantajlarının zaman içerisinde ortaya çıkması ile bankalarda geleneksel yaklaşımdan, risk odaklı yaklaşıma doğru bir yönelme başlamıştır.

3.1.2. Basel II Yaklaşımı

Basel II ile birlikte, kredi fiyatlamasında riskin ölçümü iki ana unsura dayanmaktadır. Bunlar, kredi kullanan işletmenin risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesidir.

Kredi kullanan işletmenin riski, firmanın finansal verileri (bilanço, gelir tablosu v.b) ile niteliksel faktörlerinin (yönetici ve ortakların geçmişi, yönetim ve organizasyon yapısı, ürün/hizmet gelişimi, pazar payı vb.) değerlendirilmesi sonucu tespit edilen “firma derecelendirme notu” ile ifade edilmektedir.

Kredi işleminin riski ise, işlemin türü, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir. Böylece kredi, “çok riskli” veya “az riskli” olarak belirlenmekte ve buna göre fiyatlama yapılmaktadır¹⁰⁰.

Başka bir deyişle, kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak dolayısıyla daha çok kaynağını (aktifte getirili değere dönüşememe veya pasifte maliyetli kaynağın azaltılamaması kadar) getiriden mahrum bırakacaktır. Dolayısıyla bankaların katlanacakları bu ilave maliyeti kredi faiz oranlarına yansıtılmaları beklenmektedir. Bankaların Basel II ile birlikte kredi faiz oranlarını belirleme yöntemleri, katlanılan riskin ve ilave maliyetin yansıtılması şeklinde bir yol izleyecektir.

---

¹⁰⁰ Yüksel, a.g.e., s.18.

Basel II'nin, bankaların kullandırdıkları krediler ve diğer alacakları için bulundurması gereken sermaye miktarını belirlemek suretiyle, banka bilançosunun aktif tarafı üzerinde doğrudan etkiler ortaya çıkarması ve bankaların diğer bankalardan sağladıkları fonları ve operasyonel giderleri vasıtası ile banka bilançosunun pasif tarafı üzerinde dolaylı etkiler ortaya çıkarması beklenmektedir.

Basel II'nin, bankaların KOBİ kredilerine ilişkin bulundurması gereken sermaye gerekliliğinin hesaplanmasında ortaya çıkaracağı değişikliklerin, kredi fiyatlamasına birebir oranda yansımaları beklenmemektedir. Çünkü kullanılacak olan kredinin fiyatını (krediye uygulanacak faiz oranını) belirleyen çok sayıda değişken bulunmaktadır.

Kredi fiyatını belirleyen faktörler; referans faiz oranı, Fonlama maliyeti (sermaye maliyeti, yabancı kaynak maliyeti, sabit maliyetler), operasyonel giderler, risk primi ve konulacak kâr marjıdır¹⁰¹.

Kredi Fiyatlaması: Fonlama Maliyeti + Operasyonel Giderler + Risk Primi + Kar Marjı

Referans Faiz Oranı: “t” zamanda, banka pasifine giren ortalama mevduat faizi (vadesiz mevduat dahil) + sabit maliyetler (faiz dışı giderler-faiz dışı gelirler/toplam kredi miktarı) olarak dikkate alınmıştır. Bu oranın belirlenmesinde her 100 birim mevduatın tamamının kredi olarak kullanıldığı ve zorunlu karşılıkların yüzde 0 olarak dikkate alındığı varsayılmıştır.

Fonlama Maliyeti: Fonlama maliyetini, sermaye maliyeti, yabancı kaynak maliyeti ve fon transfer maliyetleri oluşturmaktadır. Sermaye maliyeti, makro ekonomik koşullar ve bankanın genel risklilik düzeyi ile ilişkilendirilmektedir. Yabancı kaynak maliyeti ise, makro koşullar, mevduat toplama kapasitesi, yurtdışı kredi piyasalarına erişim, uluslar arası kuruluşlardan kaynak sağlama imkânları, bankanın derecelendirme notu ve piyasa koşulları ile ilişkilendirilmektedir.

---

¹⁰¹ Yüksel, a.g.e., s.32.

Operasyonel Giderler: Vergisel yükümlülükler, bankacılık mevzuatından kaynaklanan zorunlu karşılıklar, dispoñibilite vb. yükümlülükler, Basel II uygulaması ile ortaya çıkacak maliyetler ve diğler sistem maliyetleri oluşturmaktadır.

Risk Primi: Basel II'nin kredi fiyatlamasına etkilerinin olacağı en önemli alandır. Müşteri kredi değeri, derecelendirme sistemi, teminat yapısı, risk hedge etme imkânlarından oluşmaktadır¹⁰².

Basel II'de kredi fiyatlamasına ve risk primlerinin belirlenmesine ilişkin kesin bir hüküm bulunmamaktadır. Basel II ile birlikte, risk yönetimi alanında yaşanan hızlı gelişmeler ile bankaların yapacakları işlemlerden ötürü maruz kalacakları riskleri daha iyi ölçecekleri, bu sonuçları karar alma süreçlerinde daha fazla dikkate alacakları ve kredi fiyatlandırmasında maruz kalınan bu riskleri daha etkin bir şekilde kullanacakları düşünülmektedir.

Kâr Payı: Sermaye maliyetinin üzerinde olan ek getiri payıdır. Risk algılaması ile ilişkilendirilebilir. Bankaların alternatif yatırım imkânları, bankalar arası rekabet yapısı ve diğler faktörler belirleyici olmaktadır.

Basel II'de, kredi risk ölçümü ve kredi fiyatlamasına ilişkin daha önceki bölümlerde kapsamlı bir şekilde anlatılan, KOBİ'lerin portföy sınıflandırması ve KOBİ'nin hangi portföy içerisinde yer aldığı, Basel II kredi risk ölçüm yöntemleri ve kredi risk azaltım araçları dikkate alınmaktadır.

Standart Yaklaşım Modelinde Örnekler

Örnek 1:

CBA bankasındaki toplam kredi riski 5.000.000 YTL olan M.N.O. firmasının cirosu 25.000.000 YTL'dir. Standart&Poors derecelendirme şirketi tarafından, BB

---

¹⁰² Yüksel, a.g.e., s.33.

rating notu verilmiş olan M.N.O. firmasının, 100.000 YTL tutarında kredi talebi bulunmaktadır. Kredinin teminatına gerçek müşteri çeki alındığı varsayılmaktadır.

Cirosu 50 milyon Euro'nun altında ve toplam riski 1 milyon Euro'nun üstünde olan M.N.O. firması, Basel II KOBİ tanımına göre, "Kurumsal KOBİ" portföyünde değerlendirilebilecektir. Kredinin teminatı, Basel II Standart Yaklaşım'a göre risk azaltıcı bir etki göstermemektedir. Firmanın rating notu BB, bu rating notuna denk gelen risk ağırlığı ise yüzde 100'dür.

Ayrılması gereken sermaye tutarı = $100.000 \times 1 \times 0,08 = 8.000$ YTL'dir.

Örnek 2:

CBA bankasındaki toplam kredi riski 750.000 YTL olan S.O.S. firmasının cirosu 25.000.000 YTL'dir. Standart&Poors derecelendirme şirketi tarafından, BB rating notu verilmiş olan S.O.S. firmasının 100.000 YTL tutarında kredi talebi bulunmaktadır. Kredinin teminatına gerçek müşteri çeki ve senedi alındığı varsayılmaktadır.

Cirosu 50 milyon Euro'nun altında ve toplam riski 1 milyon Euro'nun altında olan S.O.S. firması, Basel II KOBİ tanımına göre, "Perakende KOBİ" portföyünde değerlendirilebilecektir. Kredinin teminatı, Basel II Standart Yaklaşım'a göre risk azaltıcı bir etki göstermemektedir. Firmanın rating notu BB, bu rating notuna denk gelen risk ağırlığı ise yüzde 75'dür.

Ayrılması gereken sermaye tutarı = $100.000 \times 0,75 \times 0,08 = 6.000$ YTL'dir.

Örnek 3:

CBA bankasındaki toplam riski 500.000 YTL olan K.E.K. Firmasının cirosu 35.000.000 YTL'dir. Standart&Poors derecelendirme şirketi tarafından BB rating notu verilmiş olan K.E.K. firmasının 100.000 YTL tutarında kredi talebi bulunmaktadır. Bu kredinin tamamı için, borçlunun ticari amaçla kullandığı gayrimenkulü ipotek edilmiştir.

Cirosu 50 milyon Euro'nun altında ve toplam riski 1 milyon Euro'nun altında olan K.E.K. firması, Basel II KOBİ tanımına göre, "Perakende KOBİ" portföyünde değerlendirilebilecektir. Firmanın rating notu BB, bu rating notuna denk gelen risk ağırlığı ise yüzde 100'dür. Anılan firmanın "Perakende KOBİ" niteliğini haiz olması nedeniyle yüzde 75 risk ağırlığına tabi tutulması mümkün olabilecektir. Ancak kredinin tamamı için ticari amaçlı gayrimenkul ipoteğinin teminat olarak dikkate alınmış olması nedeniyle risk ağırlığı yüzde 50 olarak dikkate alınacaktır.

Ayrılması gereken sermaye tutarı = $100.000 \times 0,50 \times 0,08 = 4.000$ YTL'dir.

Örnek 4:

CBA bankasındaki toplam kredi riski 250.000 YTL olan K.L.M. firmasının cirosu 10.000.000 YTL'dir. Standart&Poors tarafından C rating notu verilmiş olan K.L.M. firmasının 25.000 YTL tutarında kredi talebi bulunmaktadır. Kredinin teminatına firma ortaklarının şahsi kefaleti alındığı varsayılmaktadır.

Cirosu 50 milyon Euro'nun ve toplam riski 1 milyon Euro'nun altında olan K.L.M. firması, Basel II KOBİ tanımına göre, "Perakende KOBİ" portföyünde değerlendirilebilecektir. Firmanın rating notu C, bu ratinge denk gelen risk ağırlığı ise yüzde 150'dir. Ancak bilindiği üzere perakende KOBİ nitelikli firmalar, standart yaklaşımla yapılan hesaplamalarda rating notuna bakılmaksızın standart yüzde 75

risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Ayrıca kredinin teminatı, Basel II Standart Yaklaşım'a göre risk azaltıcı bir etki göstermemektedir.

Ayrılması gereken sermaye tutarı = $25.000 \times 0,75 \times 0,08 = 1.500$ YTL'dir.

Örnek 5:

CBA bankasındaki toplam kredi riski 2.000.000 YTL olan L.A.L. firmasının, cirosu 10.000.000 YTL'dir. S&P tarafından C ratingi verilmiş olan L.A.L. firmasının, 25.000 YTL tutarında kredi talebi bulunmaktadır. Kredinin teminatına, firma ortaklarının şahsi kefaleti alındığı varsayılmaktadır.

Cirosu 50 milyon Euro'nun altında ve toplam riski 1 milyon Euro'nun üstünde olan L.A.L. firması, Basel II KOBİ tanımına göre, "Kurumsal KOBİ" portföyünde değerlendirilebilecektir. Firmanın ratingi C, bu ratinge denk gelen risk ağırlığı ise yüzde 150'dir. Ayrıca kredinin teminatı, Basel II Standart Yaklaşım'a göre risk azaltıcı bir etki göstermemektedir.

Ayrılması gereken sermaye tutarı = $25.000 \times 1,5 \times 0,08 = 3.000$ YTL'dir.

Örneklerde görüldüğü üzere, perakende KOBİ portföyünde değerlendirilen firmaların, standart yaklaşım ile yapılan hesaplamalar sonucunda avantajlı konuma geldiği görülmektedir. Aynı şartlar altında kredi kullanan iki firmadan, kurumsal KOBİ portföyde izlenen firma, düşük rating nedeniyle daha fazla, perakende KOBİ firması ise daha az sermaye tutulmasına neden olmaktadır. Bu da, firmaların kredi maliyetlerine yansıtacak, daha fazla sermaye tutulan firma, daha yüksek kredi maliyetlerine maruz kalacaktır.

3.2. Basel II Standartlarının Uluslararası Ekonomilere, Türkiye Ekonomisine ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri

3.2.1. Basel II Standartlarının Uluslararası Ekonomilere Etkileri

Basel II'ye yönelik hazırlıkların yapılması ve 2007 yılından itibaren birçok gelişmiş ülkede uygulamanın başlatılması, uluslararası mali piyasaların denetimi ve gözetiminde şeffaflığı artırarak fon akımının sağlam temeller üzerinde gerçekleşmesine yol açması beklenmektedir. Bu durum, orta ve uzun vadede ulusal ekonomilerde istikrarın sağlanması, güçlü bir mali sistemin yaratılması ve uluslararası piyasalarda yaşanabilecek sistemik finansal risklerin yayılmasının önlenmesi/etkilerinin azaltılması açısından önemli katkılar sağlayacaktır¹⁰³.

Uluslararası bankacılık sistemi için Basel II, sermaye ihtiyacının azaltılması, daha iyi risk yönetimi, denetim otoritesi ile olan ilişkilerin artması, kredi değerlendirme kurumları tarafından daha iyi algılanma gibi fırsatlar ile birlikte yeni sistemlerin kurulması, veri toplama ve sistem geliştirme ile nitelikli eleman yetiştirme gibi maliyet unsurlarını da beraberinde getirmektedir.

Bankaların sermaye yeterliliklerini aktifin niteliğine göre belirleyecek olmaları, toplam aktiflerin genişletilmesi konusunda bankaları daha özenli karar vermeye yöneltecek olup, banka aktiflerindeki büyümenin yavaşlaması ve sınırlanması ile aktifler içerisinde önemli bir bölümü oluşturan kredi arzının daralması sonucunu ortaya çıkarabilecektir. Özellikle, ekonomik büyümelerini büyük ölçüde dış kaynaklı finansmana bağlayan gelişmekte olan ülkelerin uluslararası para ve sermaye piyasalarından yapacakları borçlanmalarda, fon maliyetlerinin artması beklenmektedir¹⁰⁴.

---

¹⁰³ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.14.

¹⁰⁴ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.14.

Standart yaklaşımda alacağın risk ağırlığı, dışsal derecelendirme kuruluşları tarafından borçlulara verilecek derecelendirme notlarına bağlı olarak belirlenecektir. Bu nedenle, derecelendirme şirketlerine olan talep artacak ve konu ile ilgili yeni düzenlemelerin yapılması gerekecektir. Derecelendirme kuruluşlarının etkin ve sağlıklı işlerliği, bankacılık enformasyonunun merkezileştirilip gereken veri akışının sağlanabilmesi ile mümkün olacaktır.

Basel I çerçevesinde, ülkelerce temin edilecek kredilerin risk ağırlıklarının hesaplanması ile ilgili olarak, geçerli olan OECD üyeliği ayrıcalığı kalkacak ve Basel II standart yaklaşımın uygulanması halinde dış derecelendirme şirketlerinin vereceği derecelendirme notları kullanılacaktır.

Basel II, birçok ülkenin yasal süreçlerinde değişiklikler yapılmasını gerektirecektir. Denetim otoriteleri, söz konusu değişikliklerin kapsamını, izlenecek usulleri ve bu değişikliklerin yürürlüğe konulmasında uyulacak süreyi göz önünde bulundurma ihtiyacı duyacaktır¹⁰⁵.

Sektördeki en güçlü ve güvenilir bankalar, aktif büyüklüğünün yani sıra sermaye yeterliliği oranı ile ölçülmektedir. Bu durum, sermaye yeterliliği konusunda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olacak gelişmiş ülke bankalarının gelişmekte olan ülkelerdeki bankalarla birleşmeleri, onları satın almaları şeklinde yaşanacak bir konsolidasyon sürecini teşvik edebilecektir.

İştirakleri vasıtasıyla gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren uluslararası bankaların içsel derecelendirme yaklaşımına geçişi nispeten kolay olacağından, mali kalitesi yüksek olan müşterilere yoğunlaşabileceklerdir. Ulusal bankaların ise, standart yaklaşımlarla daha düşük dereceli ve daha yüksek riskli müşterilere hizmet etmek durumunda kalarak, daha yüksek risk ve daha düşük kar marjı ile çalışmalarını beklenmektedir¹⁰⁶.

---

¹⁰⁵ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.14.

¹⁰⁶ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.15.

3.2.2. Basel II Standartlarının Türkiye Ekonomisi ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri

Basel II'nin Türkiye ekonomisi üzerindeki en önemli etkisi kamu borçlanmaları üzerinde görülecektir. Mevcut uygulamada kamu borçlanma senetleri, nitelikleri ne olursa olsun bankaların sermaye yeterliliği hesaplamasında %0 risk ağırlığına tabi tutulmakta, dolayısıyla bankalara sermaye yükümlülüğü doğurmamaktadır. Standart Yaklaşım'da ise, karşı tarafın dışsal rating notuna göre risk ağırlığı belirlenmektedir. Basel II ile birlikte ülke risk ağırlığının yüzde 100 olması sebebiyle hazine tarafından ihraç edilen aynı risk ağırlığına sahip tahvil, bono, eurobond ve diğer borçlanma senetlerine yatırım yapan yerli ve yabancı bankalara asgari yüzde 8 oranında sermaye yükümlülüğünü de beraberinde getirecektir¹⁰⁷.

Basel II daha etkin ve disipline edilmiş bir bankacılık sistemini beraberinde getirecektir. Risk yönetiminin etkin bir şekilde uygulanmasına katkı sağlayarak, çağdaş risk yönetimi tekniklerini geliştirecektir. Basel II sürecinde ülke risk ağırlığı yüzde 20'den yüzde 100'e çıkacağından Türk bankalarının dışarıdan sağlayacakları sendikasyon kredilerinin faizinde artış, miktarında ise düşüş yaşanacaktır.

Son yıllarda Türk bankacılık sektöründe birçok sorun yaşanmış, önemli gelişmeler meydana gelmiş ve bu gelişmelerin bir sonucu olarak bankacılık sistemi büyük oranda değişmiştir. Bankacılık sektöründe uluslararası gelişmelere paralel olarak, başta sektörün gözetimi ve denetimi gibi çeşitli alanlarda düzenleme yapılması zorunlu hale gelmiştir¹⁰⁸.

Etkin bir risk yönetimi anlayışı çerçevesinde Basel II, "Risk Odaklı Denetim" sürecine katkı sağlayarak bankaların sağlıklı büyümesine yardımcı olacaktır. Bu anlamda toplam risk faktörleri içinde yüzde 20'lik bir ağırlığa sahip olan iç kontrol sisteminin yeterliliği ve etkinliği de son derece önem kazanacaktır. Basel II

¹⁰⁷ Şenol Babuşçu, "Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri", (Çevrimiçi)

<http://www.akademiagitim.com.tr>, 15 Aralık 2007.

¹⁰⁸ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.16.

standartları, etkin risk yönetimi ve iç kontrol sisteminin yerleşmesiyle birlikte bankalarımızda "Kurum İçi Risk/Kontrol Kültürü"nü oluşturulmasına da katkı sağlayacaktır. Basel II hükümleri kapsamında etkin bir risk yönetimi uygulaması ancak güçlü bir özkaynak yapısı ile mümkün olacağından bankaların sermaye gereksinimleri de artacaktır. Basel II'ye uyum sürecinde zorluk yaşayan, adapte olamayan bankaların konsolidesi ya da tasfiyesi yanında finansal yapısını güçlendirmeyi planlayan bankaların bu konuda bir adım önde ve sermaye yapıları çok daha güçlü olan yabancı bankalarla birleşme sürecini de hızlandıracaktır¹⁰⁹.

Basel II'nin uygulanması ile birlikte bankaların, risk ağırlığı nispeten düşük olan müşterilere yöneleceği, buna bağlı olarak kredi portföy dağılımında farklılaşma yaşanacağı beklenmektedir. Örneğin, konut amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen konut edindirme kredilerinin, Basel II standart yaklaşımında yüzde 35 risk ağırlığına tabi olması ve ileriki dönemlerde ipotek belgelerinin likiditesinin sağlanabilecek olması, perakende kredilerde yüzde 75 risk ağırlığının kullanılmasının mümkün kılınması nedeniyle anılan portföyler lehine, bankacılık sektörü kredi tercihlerinde farklılaşma olması beklenmektedir¹¹⁰.

Basel II sürecinde denetim faaliyetlerinin etkinlik kazanması ve piyasa disiplini sayesinde yatırımcıların ülkemiz mali sistemine güvenleri daha da artacak, bu sayede sektöre daha fazla kaynak ve fon girişi sağlanabilecektir.

Basel II'ye göre kredi riskinin ölçümü standart yaklaşım ile başlamakta, standart yaklaşım ise tamamen rating kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notlarına dayanmaktadır. Bu durum, ülkemiz açısından yeni bir sektörün ortaya çıkacağı sinyali vermektedir.

Basel II standartlarının uygulanmaya başlamasıyla birlikte bankaların kullandıracağı kredilerin teminat ve risk seviyesi, doğrudan kredi maliyetini

---

¹⁰⁹ Basel II Sürecinin Türk Bankacılık Sistemine Yansımaları, (Çevrimiçi) <http://www.kobiklinik.com.tr>, 15 Aralık 2007.

¹¹⁰ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.16.

etkileyeceğinden söz konusu süreç, bankacılık sektörünü ve reel sektörü ciddi şekilde etkileyecektir. Bu aşamada kredili firmalara bağımsız denetim kuruluşları ve bankalar tarafından verilen derecelendirme notları önem kazanacak, ilgili firmanın derecelendirme notu düştükçe bankanın risk seviyesi de yükselecek, karşılık olarak daha çok sermaye ayrılması gerektiğinden kaynakların etkin şekilde kullanım sorununu ortaya çıkaracaktır. Dolayısıyla kredi notu düşük olan bir firmaya kullanılacak kredinin maliyeti de artacaktır¹¹¹.

Bankaların pazarlama, operasyon ve tahsis grupları arasındaki "Kuvvetler Ayrılığı Prensipleri" daha etkin şekilde kullanılacaktır. Bankalardaki organizasyonel yapılar ve örgüt şemaları Basel II'ye uygun hale getirilecektir.

Kredi ve operasyonel risk yaklaşımlarının gözden geçirilerek özellikle de operasyonel risk ölçümleri ile bankaların oluşturulmasında en fazla zorlandıkları operasyonel risk veri tabanı üzerinde yoğunlaşmalarını beraberinde getirecektir. Ayrıca her bankanın kendi yapısına uygun "Risk Göstergeleri Listesi"nin etkin bir şekilde kullanılmasına katkı sağlayacaktır. Kredi vade yapısı önem kazanacak, vadeye daha az süresi kalmış krediler için diğerlerine göre daha az sermaye ayrılacaktır¹¹².

Aktif-pasif yönetiminin etkin şekilde uygulanması suretiyle piyasa riski yönetimi ile arasındaki bağlantı ve bilgi akışı güçlü hale gelecektir. Bankaların kamuya açıklanması gereken bilgiler sayesinde, piyasa disiplininin sağlanmasına katkı sağlayacaktır. Bankaların kriz yönetimine verdikleri önemi artıracak, çeşitli kriz senaryolarına uygun risk yönetimi anlayışını geliştirmelerine de yardımcı olacaktır.

Bankaların skoring, kredi tahsis ve fiyatlama sürecinin gözden geçirilerek daha efektif hale getirilmesine yardımcı olacaktır. Bununla birlikte Basel II sürecinde özellikle KOBİ'lerin mali verilerinin uluslararası muhasebe standartlarına

---

¹¹¹ Basel II Sürecinin Türk Bankacılık Sistemine Yansımaları, (Çevrimiçi) <http://www.kobiklinik.com.tr>, 15 Aralık 2007.

¹¹² Basel II Sürecinin Türk Bankacılık Sistemine Yansımaları, (Çevrimiçi) <http://www.kobiklinik.com.tr>, 15 Aralık 2007.

uygun ve sağlıklı bir şekilde kayıt altına alınmasıyla bağlantılı olarak kredi değerlendirme sürecinde kısa vadede sorunlar yaşanabilecektir¹¹³.

Basel II sürecinin kısa vadede Türkiye ekonomisine ve bankacılık sektörüne ilave bir yük getireceği beklenmektedir. Orta ve uzun vadede ise Basel II'ye uyumlu, reel ekonomiyi destekleyen güçlü bir bankacılık sektörü ile şeffaf ve kayıt altına alınmış, kurumsallaşmış ve uluslararası rekabete hazır işletmelerden oluşan sağlıklı bir reel ekonominin ülke kalkınmasına ivme kazandıracaktır.

3.3. Alternatif Finansman Yöntemleri

Aşağıda, firmaların banka kredisi almak yerine başvurabilecekleri alternatif finansman yöntemlerine yer verilmiştir.

3.3.1. Finansal Kiralama

Finansal kiralama (leasing), bir yatırım malının mülkiyeti leasing şirketinde kalarak, belirli bir kira karşılığında, kullanım hakkının kiracıya verilmesi ve yapılan sözleşmede belirlenen değer üzerinden sözleşme süresi sonunda mülkiyetin kiracıya geçmesini sağlayan çağdaş bir finansman yöntemidir¹¹⁴. Ülkemizde son dönemlerde finansal kiralama yoluyla finansman imkanı sağlanması faaliyetlerinde önemli ölçüde artış kaydedilmiştir.

Bu finansman tekniğinin, önümüzdeki dönemde yaşanacak global ekonomiye entegrasyon ile birlikte artması beklenmektedir. Ancak Basel II açısından düşünüldüğünde, banka kredilerinin kullanımının KOBİ'ler açısından daha maliyetli hale gelebileceği ve işlem prosedürlerinin daha uzun süreceği göz önünde bulundurulursa, örneğin üretim kapasitesinin artırılmasına yönelik ve mülkiyet hakkının firma için önemli büyüklükte vergi vb. maliyetleri beraberinde getirdiği

---

¹¹³ Basel II Sürecinin Türk Bankacılık Sistemine Yansımaları, (Çevrimiçi)

<http://www.kobiklinik.com.tr>, 15 Aralık 2007.

¹¹⁴ Finansal Kiralama, Bilgi Bankası, (Çevrimiçi) <http://www.kobinet.org.tr>, 04 Aralık 2007.

duran varlıkların finansmanında, KOBİ'lerin bankalardan kredi almak yerine kiralama yoluna gitmek isteyeceği düşünülebilir.

3.3.2. Faktoring

Faktoring, büyük miktarlarda kredili satışlar yapan işletmelerin, bu satışlardan doğan alacak haklarının faktoring şirketi olarak adlandırılan finansal kuruluşlar tarafından satın alınması esasına dayanan bir finansal faaliyettir¹¹⁵.

Basel II sürecinde banka kredilerinin fiyatlaması, söz konusu kredi için bulundurulması gereken sermaye tutarına bağlı olarak yapılacağından, yüksek sermaye bulundurma zorunluluğu getiren kredilerin kullanıcıya olan maliyeti de yükselecektir. Bu anlamda, KOBİ'lerin kendilerine yüksek maliyetler getirecek banka kredileri yerine faktoring yöntemi, seçecekleri alternatif finansman kaynağı kalemlerinden biri olabilecektir. Bununla birlikte, Basel II standart yaklaşımında, gerçek müşteri çek ve senetlerinin risk azaltıcı etkisinin olmaması, bankalarca bu tür kıymetli evraklar karşılığı kullanılan iskonto ve diğer türden kredi plasmanlarının daralmasına, bununla birlikte faktoring şirketlerinin işlem hacimlerinde artışlar yaşanmasına neden olabilecektir. Özellikle bilançolarında alacak kalemleri önemli yer tutan firmalarda, faktoring ile banka kredileri arasındaki maliyet farklılıklarının daha hassas bir şekilde hesaplanması gerekebilecektir.

3.3.3. Sermaye Piyasaları

KOBİ'lerin sermaye piyasası gereklerini yerine getirmede karşılaştıkları güçlükler (hesap-kayıt düzeni, mali yükümlülükler, vb.), kamuyu bilgilendirme ve düzenli rapor hazırlama konusunda yeterli ve sağlam bir kurumsal yapı ve donanımına sahip olmamaları ve ülke ya da bölge ölçeğinde imaj/tanınma sorunları sebebiyle, sermaye piyasalarında hisse senedi ihracı yoluyla kaynak sağlayabilmeleri büyük ölçekli şirketlere kıyasla daha zordur. Ayrıca bazı durumlarda KOBİ'lerin kamu

---

¹¹⁵ Faktoring, Bilgi Bankası, (Çevrimiçi) <http://www.kobinet.org.tr>, 04 Aralık 2007.

düzenlemelerinden kaçınmak amacıyla küçük ölçekte kalmayı tercih etmeleri ve şirket yönetimini kaybetme, hesap verme ve kar paylaşma endişeleri de bu şirketlerin sermaye piyasalarından yeterince faydalanmaması sonucunu doğurmaktadır. Arz yönlü bu sebeplerin yanı sıra, talep yönünde de sermaye piyasalarının ülkemizde yeterli mali derinliğe sahip olmaması ve bu nedenle spekülasyona açık yapısı, KOBİ hisselerinin yüksek risk taşıması, bu şirketlerin genelde kar dağıtamayacak durumda olması, hisse senetlerinin likitidesinin düşük olması gibi sebepler dolayısıyla yatırımcıların bu hisselerine olan talepleri düşük kalabilmektedir¹¹⁶.

Ülkemizde sermaye piyasalarının gelişimi adına son dönemde yaşanan en önemli gelişme, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin hisse senedi ve diğer menkul kıymetlerinin işlem göreceği “KOBİ Borsası” olarak da isimlendirilen “Gelişen İşletmeler Piyasası A.Ş.”nin, Sermaye Piyasası Kurulu’nun onayıyla Aralık 2005 tarihi itibarıyla kurulması olmuştur¹¹⁷.

KOBİ Borsası, başta KOBİ’ler olmak üzere, gelişme ve büyüme potansiyeline sahip işletmelerin kaynak ihtiyaçlarına çözüm bulabilmek için, faiz ve ana para geri ödeme maliyeti olmayan, sermaye piyasası aracılığı ile hisse senedi ihracını yaygınlaştırma amacına yönelik olarak “Borsa Dışı Teşkilatlanmış Menkul Kıymetler Piyasalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik” hükümleri çerçevesinde faaliyet gösterecektir.

Günümüzde, ulusal firmalar arası yaşanan yoğun rekabet karşısında bir çok küçük işletme yerini küresel pazarda rekabet edebilme gücüne sahip çok büyük işletmelere bırakmaktadır. Dolayısıyla, kendini mevcut şartlara adapte edemeyen, tedarikçi firma zincirinin bir halkası olmayı başaramamış KOBİ’ler yok olma riski taşımaktadır. Bu kapsamda, uluslararası rekabet imkânına sahip işletme olma yolundaki KOBİ’lerin sermaye piyasalarından sağlayacakları uygun maliyetli fonlar, varlıklarının devamı açısından çok büyük bir öneme sahiptir.

---

¹¹⁶ TBB, Bankacılar Dergisi, a.g.e., s.25.

¹¹⁷ Gelişen İşletmeler Piyasası, (Çevrimiçi) http://www.tspakb.org.tr/docs/gip_faaliyet_2006.pdf, 02 Şubat 2008.

Bununla birlikte, sermaye piyasalarının şeffaf mali yapıyı zorunlu kılması, olumlu/olumsuz ekonomik koşulları anında yansıtıp risk yönetimini öncelikli hale getirmesi ve aracılık maliyetlerini ortadan kaldırarak artı fon yaratması nedeniyle sermaye piyasalarından sağlanacak finansman yöntemlerinin, Basel II normlarının yaratacağı etkiler de dikkate alındığında, orta ve uzun vadede ciddi bir hacime ulaşması beklenmektedir.

3.3.4. Risk Sermayesi

Risk sermayesi yatırımı, girişim şirketlerinin birinci el piyasalarda ihraç ettiği sermaye piyasası araçlarına yapılan uzun vadeli yatırımlar olarak tanımlanmaktadır. Risk sermayesi dinamik, yaratıcı, ancak finansman gücü yeterli olmayan her aşamadaki girişimcilerin yatırım fikirlerini gerçekleştirmeye olanak tanıyan, gerektiğinde işletme ve yönetim desteği de veren, hisse karşılığı sermaye aktarımı sağlayan bir sistemdir¹¹⁸. Amacı, ileride çok değerlendirileceği düşünülen bir oluşuma şimdiden ortak olmak, değerlendirildiğinde o günkü değerinden satmak ve bu şekilde böyle bir oluşuma katılmanın yüksek primini kazanmaktır. Risk sermayesi kurumu, yeniden yapılanmakta olan Türkiye ekonomisinin oluşumunda ve istikrarlı büyüme sürecinde çok önemli görevler üstlenebilecek bir model olma niteliğindedir.

Ancak tüm bu hususlara rağmen Basel II sürecinin devreye girmesiyle birlikte, banka kredisine alternatif olabilecek bir yöntem olarak görülmemektedir. Çünkü firma ratinglerinin kredi maliyetleri üzerindeki baskısı nedeniyle, firmaların kısa zaman içerisinde re'sen bu yöntemi tercih ederek faydalanabilmeleri mümkün değildir. Ayrıca bu yöntemin, işletme sermayesinin fonlanması amacına hizmet eden bir finansman kaynağı olmamasının yanı sıra, fon yaratma kapasitesi bulunan projelerin finanse edilmesi için ciddi fizibilite çalışmaları gerektirdiği de bilinmektedir.

3.3.5. Satıcı Kredileri

---

¹¹⁸ Risk Sermayesi, Bilgi Bankası, (Çevrimiçi) <http://www.kobinet.org.tr>, 04 Aralık 2007.

Satıcı kredileri, günümüzün piyasa koşullarında piyasa dinamiklerinin yarattığı özgün bir alternatif finansman yöntemi olup, bir malın bedelinin, satıcısı tarafından alıcı lehine malın tesliminden sonraki belli bir tarihte ödenebilmesi imkânı sağlamaktadır.

Türkiye’de uzun yıllardır KOBİ niteliğindeki işletmeler başta olmak üzere, hemen tüm firmalar, gerek banka kredilerindeki reel faizlerin yüksekliği, gerekse de tüketim talebi düşük olan nihai tüketicinin bu talebini artırarak üretilen malların satılabilmesini sağlamak amacıyla, dikkat çekici bir boyutta “cari hesap, vadeli/taksitli satış” da denilen ve işletme sermayesi niteliğindeki bu finansman yöntemini kullanmaktadır.

3.3.6. Birleşmeler, Hisse Devirleri ve Ortaklıklar

Gelişmiş ülke piyasalarında KOBİ’lerin gerek KOBİ ortaklık hisselerinin işlem gördüğü borsalar aracılığı ile gerekse de bire bir hisse devirleri yolu ile kolayca maliyetsiz kaynak sağlayabildikleri ve ortaklık kurmak yolu ile daha güçlü bir mali yapıyı oluşturabildikleri bilinmektedir. Örneğin ABD’de bulunan KOBİ’lerde banka kredilerinin finansman kaynakları içerisindeki payı yüzde 30’larda iken, bu oran Avrupa’da bulunan KOBİ’lerde yüzde 70 düzeyindedir. Bunda Amerikan ticari hayatındaki ortaklık ruhunun ve mekanizmalarının gelişmiş olmasının büyük rol oynadığı söylenebilir.

Ortaklıklar oluşturmak hemen her tür KOBİ için uygundur, tek önemli sorun, bu işletmelerin işletme yönetimlerini ortaklarına açma zorunluluğunun olmasıdır. Buna karşın, dış yatırımcılar bu işletmelerin sermaye yapısını güçlendirecek ve yönetimine bölgesel olmanın da ötesinde ülkesel veya global bir bakış kazandırabilecektir. Tabi bu tarz ortaklıkların yayılması, ülkedeki kurumsal kültürle ve şirketleşme düzeyi ile yakından ilişkilidir.

Türkiye’de KOBİ’ler için bu tarz bir yapının bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Bunun nedenleri arasında firmaların genelde aile şirketleri şeklinde faaliyet göstermeleri, işletme sahiplerinin ortaklık kültürünü benimsememiş ve bağımsızlık eğilimi yüksek bir yapıda olmaları, ortaklıkların artmasını sağlayacak etkin piyasa mekanizmalarının bulunmaması gibi faktörler gösterilebilir. Ancak Basel II ile başlayan süreçte, KOBİ’lerin maliyetsiz kaynak imkânı yaratabilmek, ticari faaliyetlerini sürdürebilmek ve rekabet imkânı sağlamak amacıyla ortaklık eğilimlerini artıracak beklenmektedir¹¹⁹.

3.4. Basel II Standartlarına Geçiş Sürecinde KOBİ’ler İçin Swot Analizi

Swot analizi, incelenmekte olan değişkenin, güçlü ve zayıf yönlerini belirlemekte ve dışsal faktörlerin yarattığı fırsat ve tehditlerin değişken açısından yakınsamalarının ortaya konulmasına çalışıldığı bir durum tespitini ifade etmektedir.

Aşağıda Basel II’ye geçiş sürecinde, ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ’ler için swot analizi yapılarak, KOBİ’lerin güçlü ve zayıf yanları ile yakalayabilecekleri fırsatlar ve karşılaşılabilecekleri tehdit unsurları maddeler halinde sıralanmaktadır¹²⁰.

---

¹¹⁹ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.26.

¹²⁰ TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.29.

3.4.1. KOBİ'lerin Güçlü Yanları

- Ekonomik kalkınmanın sağlanmasında, KOBİ'lerin önemli bir yere sahip olması ve bu nedenle KOBİ'lerin desteklenmesinin ulusal bir politika haline gelmesi,
- Ülkemizde KOBİ'ler tarafından kullanılan banka kredilerinin pasif içerisindeki payının, diğer borçlanma kalemlerine oranla düşük kalması nedeniyle, Basel II'den kaynaklanan ilave kredi maliyetlerinin bu işletmelerin finansman giderleri üzerinde önemli bir artış yaratmayacak olması,
- KOBİ'lerin ölçek büyüklüklerinden dolayı değişime kolay uyum sağlama kabiliyetleridir.

3.4.2. KOBİ'lerin Zayıf Yanları

- KOBİ'lerin finansal ve yönetim yapılarındaki eksiklikler nedeniyle, Basel II'ye geçişte uyum problemi yaşayacak olmaları,
- KOBİ'lerin Basel II hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları ve Basel II'ye uyum sürecinde gerekli hazırlıkların tamamlanması noktasında geç kalmış olmaları,
- Ülkemizde yaygın bir biçimde kullanılan bazı teminat türlerinin, Basel II standart yöntemin uygulanması ile birlikte risk azaltıcı unsurlar içerisinde yer almamasıdır.

3.4.3. Fırsatlar

KOBİ'lerin yakalayabilecekleri fırsatlar aşağıda sıralanmıştır:

- Basel II'de yapılacak olan hesaplamaların, KOBİ'ler lehine avantaj yaratması,

- Alternatif finansman kaynaklarının ülkemizde gelişmeye başlaması,
- Basel II standartlarına, kısa sürede uyum sağlayabilen KOBİ'lerin faaliyet gösterdikleri alanda önemli bir rekabet avantajına sahip olabilmeleri,
- Gelişmiş ülkelere kıyasla, ülkemizde Basel II uygulamalarına daha geç başlanacak olması nedeniyle, karşılaşılan problemler karşısında önlem alma avantajının ortaya çıkması,
- Türkiye'de faaliyet göstermekte olan uluslararası bankaların, Basel II konusunda ileri derecede kredi risk ölçüm yöntemlerini kullanır hale gelmeleri nedeniyle, ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerin ulusal bankalarına oranla, yabancı bankaların KOBİ'ler lehine daha düşük fiyatlama yapmalarına olanak sağlayacak olması,
- Basel II ile risklerini iyi ölçen, sağlam sermaye yapısına sahip bankaların değerlilikleri artacağından dolayı müşteriye verilen hizmet kalitesinin artması ve bu durumun banka müşterisi konumundaki KOBİ'ler lehine avantaj yaratması gibi fırsatlar doğuracaktır.

3.4.4. Tehditler

KOBİ'lerin karşılaşabilecekleri tehdit unsurları aşağıda belirtilmiştir.

- Ülkemizde kayıt dışılığın küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde yaygın olması,
- Dış derecelendirme faaliyetlerinin KOBİ'ler için bir maliyet unsuru olması,
- Ülkemizde KOBİ'lere yönelik yeterli ve güvenilir istatistiki bilginin bulunmaması nedeniyle, KOBİ'ler için alınacak kararların sapmalı sonuçlar doğurabilecek olması,
- KOBİ'lere hizmet ve destek veren kurumlar arasındaki eşgüdüm eksikliğinin ve belirlenen stratejilerin uygulanmasında aktif davranılmamasının uyum sürecini daha yavaş ve zor hale getirmesi,

Basel II sürecinde bilişim teknolojisi, veri tabanı, donanım ve bilgisayar yazılımlarına yönelik yatırımlar ile insan kaynağının eğitime yönelik olarak yapılacak yatırımların KOBİ'ler için önemli bir maliyet unsuru olmasıdır.

3.5. Denetim ve Derecelendirme

3.5.1. Muhasebe Standartları ve KOBİ'ler

KOBİ'lerin finansal raporlama uygulamalarına yön veren hususlar değerlendirildiğinde, KOBİ'lerin vergi yönlü olarak devlete raporlama açısından muhasebeye baktıkları görülmektedir. Özellikle küçük işletmelerde, muhasebe kayıtları sadece yasal bir yükümlülük olarak algılanabilmektedir. Buradaki muhasebe kayıtlarının, işletmenin gelecekteki özellikle finansal yapılanması için gerekli kaynakları oluşturduğu düşünülmemektedir. Muhasebe işlevinde bilgi işlem teknolojilerinin kullanımı, orta büyüklükteki işletmelerin bir kısmında kabul görmüşken; bir kısım küçük ve orta ölçekli işletme yönetimi, bu sistemleri uygulayabilecek teknik eleman eksikliği ile beraber parasal kaynak yetersizliği üzerinde durmaktadır. KOBİ'ler geleneksel muhasebe standartları uygulamalarında teknolojik imkânlardan çok fazla yararlanamamakta, muhasebe alanında da nitelikli işgücü sorunu yaşamakta, sağlıklı bir iç kontrol sistemi ve finansal raporlama ortamı yaratmada sıkıntılar yaşamaktadırlar¹²¹.

Basel II standartları ile birlikte gereksinim duyulan finansman temini, şeffaf finansal raporlama temeline dayalı bir sistemi zorunlu kılmaktadır. Bu alanda kendini geliştirememiş KOBİ'lerin varlığını sürdürme açısından sıkıntı çekmeleri beklenmektedir.

---

¹²¹ Zafer Sayar, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Çağdaş Finansal Raporlama Dünyası: KOBİ Muhasebe Standartları”, Türkiye Muhasebe Standartları Serisi, TESMER, Yayın No:78, Ankara, 2008, s.25.

3.5.1.1. Uluslararası Muhasebe Standartları ve KOBİ'ler

KOBİ'lerin faaliyetleri esnasında yaşadıkları ve faaliyetlerine olumsuz etkisi yadsınamayacak derecede büyük olan sorunlardan bir tanesinin, yukarıda da belirtildiği üzere finansman alanında olduğu düşünülmektedir. KOBİ'lerin gerek özsermaye araçları ile gerekse yabancı kaynaklar ile finansman temininde zorluklar ile karşılaştığı, finansman alanında yaşanan güçlüklerin ise topyekûn işletme ihtiyaçlarını faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyerek, KOBİ'lerin büyüme, gelişme ve katma değer üretmede etkin olmamasına neden olduğu gözlemlenmektedir¹²².

3.5.1.1.1. Uluslararası Muhasebe Standartları

Finansal tabloların ve finansal raporlama düzenlerinin uluslararası düzeyde anlaşılır olması ve uyumlu hale gelmesi için bir takım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaları yapan kuruluşların başında Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Committee- IASC) gelmektedir.

IASC, 1972 yılında Sydney'de toplanan X.Uluslararası Muhasebe Kongresinde kurulmasına yönelik gündeme gelmiş ve 1973 yılında Kanada, Japonya, Meksika, Hollanda, İngiltere, İrlanda, Fransa, Almanya ve ABD'deki profesyonel muhasebe kurumları tarafından yapılan anlaşma ile kurulmuştur. Bu komite 2000 yılında, yeniden yapılandırma çalışmaları çerçevesinde Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK) (International Accounting Standards Board- IASB) adını almıştır¹²³.

Kurulun temel amacı, finansal tabloların hazırlanmasında ve sunulmasında dikkate alınması gerekli temel standartları belirleyip, kamuya açık bir şekilde yayınlamak ve böylece bu tabloların dünya çapında kabul edilme ve dikkate alınma olanağını arttırmaktır¹²⁴.

---

¹²² Sayar, **a.g.e.**, s.25.

¹²³ Sayar, **a.g.e.**, s.29.

¹²⁴ (Çevrimiçi) <http://muhasebesistemleri.blogspot.com>, 17 Aralık 2007.

Kurulun merkezi Londra'dadır. Dünya üzerinde, 113 ülkede 2 milyona yakın muhasebeciyi temsil eden 155 muhasebe kuruluşu üyesi bulunmaktadır. Ülkemizde TMUD(Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği) 1974 yılında bu kurula üye olan ilk kuruluş olup daha sonra 1994 tarihinde TÜRMOB da bu kurula üye olmuştur¹²⁵.

Kurulun ana hedefleri kuruluş tüzüğünde açıklanmış olup bazıları şunlardır¹²⁶:

- Kamu yararını gözeten, yüksek kaliteli, kolaylıkla anlaşılabilen ve tüm dünyada uygulanması zorlanabilir nitelikte tek bir standartlar manzumesi geliştirerek, finansal raporların yüksek kalitede, şeffaf ve birbirleri ile karşılaştırılabilir nitelikte olmasını sağlamak ve dünya sermaye pazarlarında işlem yapanlarla diğer kullanıcıların ekonomik kararlar vermesinde kolaylık sağlamak,
- Bu standartların kullanımını ve tam olarak uygulanmasını teşvik etmek,
- Ulusal muhasebe standartları ile uluslararası muhasebe standartlarının birbirine yaklaşmasını sağlamak,
- Kurucu ve ortak üyeler Kurul tarafından yayınlanan standartları destekleyeceklerdir.
- Finansal tabloların standartlara uygun olarak düzenlenmesini veya bu tabloların standartlara uymayan kısımlarının açıklanmasını sağlamak ve hükümetleri, sermaye piyasalarını ve iş hayatındaki ilişkileri düzenleyen yetkili kuruluşları yayınlanan finansal tabloların bu standartlara uygun olması gerektiği hususunda ikna etmeye çalışmak,
- Denetçiler tarafından yapılan denetimlerde, tabloların standartlara uymadığının tespiti halinde bunun denetim raporunda belirtilmesini sağlamak, buna uymayan denetçiler hakkında gerekli işlemlerin yapılmasını sağlamaktır.

---

¹²⁵ Zafer Tuna, “**Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu**”, (Çevrimiçi) http://www.zafertuna.net/uluslararasi_muhasebe.asp, 17 Aralık 2007.

¹²⁶ (Çevrimiçi) <http://www.muhasebetr.com>, 17 Aralık 2007.

2001 yılında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu, tüm Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS)'nı yorumlayarak kabul etmiş ve daha sonra da 7 adet Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) yayınlamıştır¹²⁷.

UFRS tüm dünyada giderek yaygınlaşmaktadır. Birçok ülke ulusal düzenlemeleri ile UFRS arasında uyum çalışmaları yapmaktadır. Günümüzde uluslararası alanda ortak set olarak kabul edilen muhasebe standardı UFRS'dir. Örneğin Avrupa Birliği ülkelerinde borsada işlem gören şirketler 2005 yılı itibariyle mali tablolarını UFRS'ye uygun şekilde hazırlamaktadırlar. Günümüzde birçok ülkede ya doğrudan UFRS kullanılmakta ya da UFRS'ye paralel düzenlemeler yapılmaktadır¹²⁸.

UMSK tarafından yayınlanan uluslararası finansal raporlama standartlarının önemi ve kullanımı 2005 yılından itibaren önemli ölçüde artmıştır. Mart 2002'de Avrupa Parlamentosu Avrupa Birliği listesindeki tüm şirketlerin en geç 2005 yılında tüm hesaplarını mevcut uluslararası muhasebe standartları ile uyumlu olarak hazırlamalarını onaylamıştır. 2005 yılından itibaren Avrupa Birliği listesindeki 7000 şirket, uluslararası muhasebe standartlarını uygulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında Avrupa Birliği kapısındaki Türkiye'nin uluslararası muhasebe standartlarına hazırlıklı olması gerektiği açıktır¹²⁹.

3.5.1.1.2. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa, 18.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanunla eklenen, Ek-1'inci madde uyarınca kurulan ve idari ve mali özerkliği bulunan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu 07.03.2002 tarihinde ilk toplantısını

---

¹²⁷ Zafer Tuna, “Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu”, (Çevrimiçi) http://www.zafertuna.net/uluslararasi_muhasebe.asp, 17 Aralık 2007.

¹²⁸ Zafer Tuna, “Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu”, (Çevrimiçi) http://www.zafertuna.net/uluslararasi_muhasebe.asp, 17 Aralık 2007.

¹²⁹ Sayar, a.g.e., s.29.

yaparak faaliyete geçmiş olup, buna ilişkin kararı 14.04.2002 tarih ve 24726 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır¹³⁰.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK); Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sermaye Piyasası Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Yüksek Öğretim Kurulu ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinden birer, Türkiye Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirler Odaları Birliğinden bir yeminli malî müşavir ve bir serbest muhasebeci malî müşavir olmak üzere 9 üyeden oluşmaktadır¹³¹.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, denetlenmiş finansal tabloların sunumunda; finansal tabloların ihtiyaca uygun, gerçek, güvenilir, dengeli, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir nitelikte olmaları için ulusal muhasebe ilkelerinin gelişmesi ve benimsenmesini sağlayacak ve kamu yararı için uygulanacak ulusal muhasebe standartlarını saptamak ve yayınlamak üzere, kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip bir kuruluş olarak yasal düzenleme ile yetkilendirilmiştir. Bir başka anlatımla ülkemizdeki muhasebe ve finansal raporlamaya ilişkin çok başlı uygulamaya son vermek amacıyla 4487 sayılı yasa ile muhasebe standartlarını oluşturmak ve yayımlamak üzere idari ve mali özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliğini haiz TMSK kurulmuştur. Kurul, bu yetkisini kullanırken çağdaş dünya uygulamalarına uyum sağlayabilmek ve AB mevzuatıyla da uyum sağlamak amacıyla uluslararası muhasebe standartlarını, yeni adıyla “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları”nı benimseme kararı almıştır¹³².

Türkiye Muhasebe Standartlarının, uluslararası alanda geçerlilik kazanması, yani UFRS`ye uyumlu olduğunun kabul edilmesi ancak, UFRS setindeki standartların tamamının uygulanması ile mümkün olabilmektedir. Ülkemizde ve uluslararası piyasalardaki gelişmeleri yakından izleyen TMSK, gelişmiş ülkelerle de

¹³⁰ Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, (Çevrimiçi) <http://www.tmsk.org.tr/>, 02 Şubat 2008.

¹³¹ Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, (Çevrimiçi) <http://www.tmsk.org.tr/>, 02 Şubat 2008.

¹³² Veysi Seviğ, “**Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu**”, Dünya Gazetesi, (Çevrimiçi) <http://www.tumgazeteler.com/?a=1477078>, 02 Şubat 2008.

uyum sağlamak amacıyla, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına uyumlu standartlar üretmeyi hedef olarak belirlemiştir¹³³.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar hakkındaki yönetmeliğin dokuzuncu maddesi ile belirlenen görevleri şunlardır¹³⁴:

- Muhasebe standartlarının oluşturulmasında esas alınmak üzere, kavramsal çerçeveyi belirlemek ve Türkiye Muhasebe Standartları taslak metinlerini hazırlayıp kamuoyunun görüşlerine açmak,
- Gerçek, güvenilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaca uygun, anlaşılabilir ve tutarlı finansal bilgi üretilmesini sağlayacak Türkiye muhasebe standartlarını oluşturmak,
- Muhasebe standartlarının gelişen ve değişen ihtiyaçlara cevap verebilmesini teminen standartların güncelliğini sağlamak üzere gerekli çalışmaları yapmak, Finansal bilgilerin karşılaştırılabilirliğinin uluslararası alanda da sağlanmasını teminen, ulusal muhasebe standartlarının kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve en iyi muhasebe uygulama örnekleri ile uyumunu gerçekleştirmek üzere gerekli çalışmaları yapmak,
- Finansal tabloların ihtiyaçlara uygun bilgi sunmasını ve belirlenecek standartlarla ilgili olarak uygulamada karşılaşılabilecek sorunlara ilişkin önlem alınmasını sağlamak üzere, standartların oluşturulması sürecinde düzenli olarak kamuoyunu bilgilendirmek,
- Gerektiğinde uygulamaya açıklık kazandırmak üzere muhasebe standartlarının uygulanmasında tereddüt oluşan konularda yorumlar yayımlamak,
- Ulusal muhasebe standartlarının benimsenmesine ve standartların uygulanmasına ilişkin kamu bilincinin yerleştirilmesine yönelik olarak

¹³³ Bülent Üstünel, “2006 Yılı Türkiye Muhasebe Standartlarının Yılı Olacak”, Mali Çözüm, Yıl: 15, Sayı: 72, s. 19.

¹³⁴ Veysi Seviğ, “Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun Görevleri”, Dünya Gazetesi, (Çevrimiçi) <http://www.tumgazeteler.com/?a=1311639>, 02 Şubat 2008.

toplantı, konferans, sempozyum, kongre gibi faaliyetler düzenlemek ve gerekirse çeşitli yayınlar hazırlamak ve bastırmak.

3.5.2. Denetim

Ülkemizdeki ekonomik ve sosyal gelişmeler paralelinde ekonominin dışa açılması, bankacılık sisteminin gelişmesi, yeni finansman tekniklerinin uygulamaya konulması, yabancı sermaye girişindeki hızlı artış, sermaye piyasasının gelişmesi ve bu alanda yeni araç ve kurumların ortaya çıkması, devletin kamusal görevlerinin artması ve vergi gelirlerine olan ihtiyacının büyümesi gibi nedenlerden ötürü ekonominin hücreleri olan işletmeler ile ilgili doğruluğu ve güvenilirliği onaylanmış bilgiye olan ihtiyacı artmıştır.

İşletmelerin muhasebe verilerinden yola çıkarak hazırladığı ve yayınladığı finansal tablo ve raporlar ile ihtiyaç duyulan bilgiler elde edilmektedir. İşletme yönetimi, yönetim aracı olarak bu bilgilerden yararlanırken, işletme sahipleri, işletme personeli, sendikalar, kredi kuruluşları, hissedarlar, potansiyel yatırımcılar, yatırım ve finans kuruluşları, işletme ile ticari münasebet de bulunan kurum ve kuruluşlar ile ortak yatırım yapacak yabancı işletmeler ve işletmenin içinde bulunduğu sektör büyük ölçüde faydalanmaktadır.

Basel II standartları ile birlikte işletmeler tarafından hazırlanan finansal tablo ve raporlara olan ihtiyacı artırmıştır. İşletmeler, bankalardan kredi alabilmek için, uygulanacak kredi riski ölçüm yöntemine göre, bankalara veya bağımsız derecelendirme kuruluşlarından derecelendirme notu almaları gerekmektedir. Bu kuruluşlar da, derecelendirme notu verebilmek için ilgili kurumlar tarafından denetlenmiş ve onaylanmış olan, işletmenin finansal yapısını gösteren finansal tablo ve raporlara ihtiyaç duymaktadır.

Denetim, tüm kullanıcıların gereksinimlerini karşılamak üzere gerçekleştirilen genel amaçlı bir çalışmadır. Dar anlamda denetim; işletme yönetimi

tarafından hazırlanan finansal tabloların, işletmenin finansal durumunu doğru bir şekilde yansıtip yansıtmadığının tespiti ve konuda oluşan kanaatin belirtilmesidir¹³⁵.

Serbest muhasebeci, serbest muhasebeci ve mali müşavir ve yeminli mali müşavirler çalışma usul ve esasları hakkındaki yönetmelikte ise denetim, muhasebe verilerinin ilgili mevzuat ve genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine uygun olarak ekonomik olayların gerçek mahiyetinin kayıtlarda yer alıp almadığını tarafsız olarak kanıtları ile araştırarak sonuçlandıran ve onaylayan sistematik çalışmadır¹³⁶.

Basel II sürecinde, işletmelerin, işletmeden bağımsız olarak bir kişi veya kurum tarafından denetim yaptırması gerekmektedir. Söz konusu denetimin en geniş uygulama alanı finansal tabloların denetimidir. Esas itibariyle denetim, işletmeye ait finansal raporların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanıp hazırlanmadığını kontrol etmeyi amaçlamaktadır. Uygulama alanının geniş olması ve ülke ekonomisine önemli katkısı nedeniyle ulusal ve uluslararası düzeyde genel kabul görmüş denetim ilke ve standartlarına uygun hareket edilmesi gerekliliği ve önemi artmıştır.

Bağımsız denetim, bir işletmenin ekonomik faaliyetleri sonucunda hazırlanan finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin, önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluğu ve doğruluğunun makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtları ile bağımsız denetim standartlarında öngörülen gerekli tüm bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak, defter, kayıt ve belgeler üzerinden değerlendirilmesi ve sonuçlarının bir rapora bağlanmasıdır¹³⁷.

Bağımsız denetim; finansal denetim (finansal tabloların denetimi), usul denetimi (uygunluk denetimi), performans denetimi (faaliyet denetimi) olarak üç grupta ele alınmaktadır. Finansal denetim bir işletmeye ilişkin finansal tabloların belirli muhasebe standartlarına uygun olarak düzenlenip düzenlenmediği konusunda

¹³⁵ (Çevrimiçi) <http://www.muhasabetr.com>, 17 Aralık 2007.

¹³⁶ (Çevrimiçi) <http://www.turmob.org.tr>, 17 Aralık 2007.

¹³⁷ (Çevrimiçi) <http://www.denetimnet.net>, 18 Aralık 2007.

bir görüşe ulaşmak amacıyla mali tabloların denetimini kapsar. Uygunluk denetimi işletmelerin faaliyetlerinin yada işlemlerinin belirli yöntem ve kurallara, ilgili mevzuata uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılır. Performans denetiminin amacı ise işletmelerin faaliyetlerinin verimliliğini ve etkinliğini değerlendirmektir¹³⁸.

3.5.3. Derecelendirme

En genel tanımıyla derecelendirme, borçlunun anapara ve faiz yükümlülüklerini ödeme isteği ve kabiliyetinin zamanında ve tam olarak yerine getirememe olasılığını belirlemeye yönelik çalışmalardır. Diğer bir ifade ile firmalara kullanılacak olan kredinin riskini gösteren çalışmalardır. Derecelendirme uygulaması ile bankalar firmaları değerlendirmede ortak bir standarda kavuşmuş olmaktadır. Basel II ile derecelendirme, bankalar açısından kredinin kullanılmasının ötesinde fiyatlamalarda, risk yönetiminde, sermaye yeterlilik rasyosunda etkili bir faktör olarak önem kazanacaktır¹³⁹.

Firmalar açısından konuya baktığımızda, bankalar arasında küçük farklılıklar gösterse bile temel kriterleri aynı olacağından bir rating sisteminin esas unsurlarını bilecekler ve buna göre kendilerini değerlendirerek kredi koşullarının nasıl oluşabileceğini tahmin edebilecekler ve rating içindeki önem taşıyan noktalara yönelik iyileştirmeler yaparak daha iyi koşullarda kredi kullanmanın hazırlıklarını önceden yapabileceklerdir.

Derecelendirme sistemleri özü itibarıyla niceliksel ve niteliksel kriterlerden oluşmaktadır. Niceliksel kriterler firmanın mali tabloları kullanılarak üretilen miktarsal ya da oransal değerlerdir. Bunlara örnek olarak; Kârlılık, likidite, borç ödeme gücü, mali yapıya ilişkin oranlar, büyüme, devir hızları verilebilmektedir. Niteliksel kriterler ise firmanın daha çok yönetim tarzı ve kalitesine ilişkin

¹³⁸ (Çevrimiçi) <http://www.denetimnet.net>, 18 Aralık 2007.

¹³⁹ Şenol Babuşçu, “Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri”, (Çevrimiçi) <http://www.akademiagitim.com.tr>, 15 Aralık 2007.

kriterlerdir. Bu kriterlere örnek olarak; Firma organizasyon yapısı, yönetimin tecrübe ve kalitesi, firmanın geçmişi, faaliyet gösterdiği sektördeki konumu gösterilebilmektedir¹⁴⁰.

Derecelendirme (Rating) işleminin en önemli etkisi fiyatlamaya üzerinde görülmektedir. Rating sonuçları kredi fiyatlamasına yansıtılarak riske dayalı fiyatlamaya yapılacaktır. Ayrıca fiyatla birlikte kredi limiti, teminat türü ve miktarı gibi unsurlar da yine rating sonuçlarına göre oluşturulacaktır.

Derecelendirme işlemine esas teşkil eden finansal tablolar ile diğer firma bilgileri minimum son iki yıl, genellikle de geçmiş üç yılı içerecek şekilde olmalıdır. Bu yönüyle ileriki bir tarihte ülkemizde uygulamaya girecek olan Basel II düzenlemelerine hazırlıklı olmak, son üç yıla ait finansal tablolarının, bu yıllara ilişkin şirket faaliyetlerinin hazır olması anlamına gelmektedir. Dolayısı ile finans kurumları ile ilişkilerini sürdürecektir ya da yeni ilişkiye girecek tüm şirketlerini bugünden hazırlıklara başlamaları gerekmektedir.

Derecelendirmenin temel nitelikleri ve fonksiyonları şu şekilde özetlenebilmektedir¹⁴¹:

- Riskin sayısallaştırılmasının bir aracıdır,
- Firmaların performanslarının objektif ölçütüdür,
- Firmalar için standart ve karşılaştırılabilir bir göstergedir,
- Firmalar için bir “finansal not” niteliğindedir,
- Kredilendirme karar sürecini hızlandırır,
- Firmaların izlenmesini ve gelişiminin takibini kolaylaştırır.

Derecelendirme, firmaların kredi analizinin daha objektif ve karşılaştırılabilir kriterlere göre yapılmasını sağlamaktadır. Başka bir ifade ile derecelendirme,

---

¹⁴⁰ Şenol Babuşçu, “Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri”, (Çevrimiçi) <http://www.akademiagitim.com.tr>, 15 Aralık 2007.

¹⁴¹ Aras, a.g.e., s.16.

firmaların risklerinin ölçülebilmesini ve karşılaştırılabilmesini, bu sayede firmaya ilişkin daha tutarlı ve doğru değerlendirmeler yapılarak, sağlıklı karar alınmasına yardımcı olur. Öte yandan, firmaların aldıkları derecelendirme notlarını periyodik olarak güncellemeleri gerekecektir. Bu zorunluluk, firmaların performanslarının sürekliliğini çok daha önemli hale getirebileceği gibi, firmaların ilgililerinin kararlarının da güncellenmesine yardımcı olacaktır¹⁴².

Ülkemizde kredi derecelendirmesi, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından, 04.12.2003 tarihli “Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyetleri ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği” ile düzenlenmiştir. Tebliğin 5. maddesinde kredi derecelendirmesi, ortaklıkların ve sermaye piyasası kurumlarının risk durumlarını ve ödeyebilirliklerini veya borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz vb. yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilme riskini derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyeti olarak tanımlanmıştır¹⁴³.

3.5.4. KOBİ’lerin Derecelendirilmesi

Basel II’nin ilk kredi değerlendirme yöntemi olan Standart Yaklaşımın uygulaması halinde KOBİ’lerin yapacakları ilk iş, kredi derecelendirme kuruluşlarından derece (rating notu) almak olacaktır. Zira Basel II’nin ülkemizde uygulanmaya başlaması ile bankalar, firmaların kredi değerlemesinde aldıkları dereceleri esas alacaklardır. KOBİ’ler derece alamamışlarsa %100 riskli firmalar olarak değerlendirilecek ve fiyatlama da buna göre yapılacaktır. Bu durumda firmaların bankalara kredi talebi ile gitmeden önce derece almaları, bunun zamanında yapmaları ve belirli dönemlerde güncellemeleri gerekli olacaktır¹⁴⁴.

Firmalar için derecelendirme ile ilgili kritik faktörler, derecenin alınmasının gereklerini yerine getirmek, bilgileri zamanında vermek ve dereceyi düzenli

---

¹⁴² Aras, a.g.e., s.16.

¹⁴³ (Çevrimiçi) <http://www.spk.gov.tr>, 15 Aralık 2007.

¹⁴⁴ Tamer Aksoy, “Basel II: Temel Düzenlemeler, Etkiler ve Ülkemize Yönelik Öneriler”, ASMMMO Bülten, Yıl:15, Sayı:162, 2005, s.14-23.

güncellemektir. Kredilendirmede derecelendirme sisteminin kullanılmasındaki temel amaç, firmanın taşıdığı riskleri objektif olarak ölçmektir. Bu ölçümün sağlıklı ve sürekli yapılması için de firmaların derecelerinin güncellenmesi gereklidir. Bu nedenle, firma derece alabilmeleri için temel koşulun derecelendirmede gerekli olan bilgilerin zamanında ve tam olarak sunulabilmesi ve bu verilerin gerekli nitelikte olmasının sağlanmasıdır. Derecelendirme için değerlendirme iki açıdan yapılmakta ve bu da iki ayrı veri setini gerektirmektedir. Bunlar finansal yapıya yönelik olanlar ve finansal olmayanlar olarak ayrılmaktadır¹⁴⁵.

3.5.4.1 Finansal Yapıya Yönelik Değerlendirme (Niceliksel Kriterler)

Finansal yapıya yönelik olarak KOBİ'lerden beklenenler üç temel noktada odaklanmaktadır; Bunlar¹⁴⁶;

- Kayıt dışı işlemlerin engellenmesi ve rapor edilen finansal bilgilerin doğruyu tam olarak yansıtması,
- Finansal performans göstergeleri,
- Risk yönetim performansınıdır.

Basel II'de firmaların finansal bilgilerinin doğru, zamanında raporlanması ve standart raporlama sistemine uyumlu olması temel gereklerdendir. Basel II ile KOBİ'lerden daha şeffaf bir raporlama uyumlu olması temel gereklerdendir. Basel II ile KOBİ'lerden daha şeffaf bir raporlama sistemine sahip olmaları ve kayıt altında olmayan işlemlerinin kayıt altına alınması beklenmektedir. Derecelendirmenin sağlıklı yapılabilmesi ve firmanın taşıdığı riskin tam olarak yansıtılması için elbette tüm finansal işlemlerin kayıt altında olması gereklidir¹⁴⁷.

Türkiye'de KOBİ'lerin kayıt dışı faaliyetlerinin önemli oranlara ulaşması derecelendirmede ve kredi değerlemesinde çok önemli bir sorun teşkil etmektedir.

¹⁴⁵ Ömer Veysel Çalışkan, “**Kredi Derecelendirme Kuruluşları ve Risk Değerlendirme Kriterleri**”, Gazi Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Ankara, 2006.

¹⁴⁶ Aras, **a.g.e.**, s.18.

¹⁴⁷ Çağlayan Bodur, Suat Teker, “**Ticari Firmaların Kredi Derecelendirmesi**”, İTÜ İşletme Fakültesi, İTÜ Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, İstanbul, Aralık 2005, s. 25-36.

Özellikle firmaların kayıt dışı uygulamalar nedeniyle vergiden kaçınmaları ile sağladığı çıkarların, firmaların derecelendirmenin gereklerini yerine getirmek konusunda caydırıcı olabilecek boyutta olmasından endişe edilmektedir. Bu durumda firmalar büyük olasılıkla, kayıt dışılığın sağladığı illegal bir fayda ile bankalardan sağlanacak dış kaynak maliyetini karşılaştırma yoluna gidebileceklerdir. Basel II'nin öngördüğü doğru derecelendirme ile uygun kredi fiyatının tespiti için, firmaların finansal tablolarının tam ve gerçeği yansıtması, mevcut genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygun düzenlenmiş olması ve bütün finansal işlemlerin kayıt altına alınmış olması gerekmektedir¹⁴⁸.

İşletmelerin derecelendirilmesinde etken olan başlıca finansal performans göstergeleri, finansal kaldıraç derecesi, sürdürülebilir kârlılık, faaliyet döngüsü ve satışların trendidir¹⁴⁹.

Finansal kaldıraç derecesi, firmanın borç yapısını ve borçlanma derecesini gösterir. Firmaların borç ağırlıklı finansmanı riski artıran önemli bir göstergedir. Bu nedenle firmaların borç özkaynak oranının kabul edilebilir sınırlar içerisinde olup olmadığına bakılır. Firmaların sermayesinin güçlü olması Basel II'de onlar için önemli avantaj oluşturmaktadır. Güçlü sermaye yapısı kredi riskini azaltan önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Sürdürülebilir kârlılık, firma faaliyetlerinin başarısının bir göstergesi olduğu gibi, aynı zamanda firmanın kendi kaynaklarını yaratabilme potansiyelini de gösterir. Faaliyet sonucu yaratılan kaynaklar, işletmenin sadece fırsat maliyeti olan, geri ödemesiz, firma faaliyetlerinin ve yatırımlarının finansmanında kullanabileceği ve yükümlülüklerini rahatça karşılayabileceği kaynaktır. Öte yandan, artık işlemlerin tek başına karlı olmaları yeterli değil, önemli olan karların sürdürülebilir ve istikrarlı olmasının sağlanabilmesidir.

---

¹⁴⁸ Aras, **a.g.e.**, s.18.

¹⁴⁹ Aras, **a.g.e.**, s.19.

Faaliyet döngüsü, firmalarda paranın bağlı kalış süresini, başka bir deyişle ana faaliyet konusuna ilişkin iş döngüsünün ne kadar sürede tamamlandığını gösterir. Elbette bu döngünün kısa olması firmanın likiditesini ve nakit akış hızını etkileyecek, bu da ihtiyaç duyulan fon miktarına ve kaynak maliyetine yansıtacaktır.

Satışların trendi, firmanın ana faaliyet konusundaki performansının göstergesidir. Firmanın satışlarının istikrarlı artışı aynı zamanda sürdürülebilir karlılığın da ön koşulunu oluşturur. Elbette satışların istikrarı, firmanın pazara hitap etmesi, ulaşması, mamullerine olan talep, fiyatlama politikası gibi faktörlerle doğrudan ilişkilidir.

İşletmelerin derecelendirilmesinde kullanılan bir diğer finansal gösterge, risk yönetimi performansıdır. İyi bir risk yönetiminin varlığı, her şeyden önce firmaları gelecek olumsuzluklara ve krizlere karşı koruyacak, hatta erken uyarı görevi görecektir. Bu aynı zamanda, firmanın krizleri atlama için katlanacağı maliyeti ve diğer yönetim maliyetlerini azaltmasını sağlayacaktır¹⁵⁰.

Risk yönetimi, stratejik karar alma sürecinde yer almalı ve iş süreçlerine entegre edilebilmelidir. Risk yönetimi, bir süreç olarak; riskin tespiti ya da tanımlanmasından başlamakta, ardından, riskin ölçümü ve değerlendirilmesi yapılmakta, sonrasında riskin bertaraf edilmesi için gerekli müdahalelerin yapılması ve bir sonraki aşama için önlemler alınması ile bu süreç tamamlanmaktadır. Bu sürecin iyi kurgulanması ve yönetilebilmesi, firmaların başarılarında ve sorunların kalıcı olmasının engellenmesinde çok önemli bir faktördür. Bu anlamda risk yönetiminde KOBİ sahip ve yöneticilerine önemli görevler düşmektedir¹⁵¹.

3.5.4.2. Yönetimsel ve Diğer Faktörlerin Değerlendirilmesi (Niteliksel Kriterler)

Derecelendirme kuruluşlarının firmalara derece verirken dikkate aldıkları niteliksel faktörlerin başında kurumsal yönetim uygulamaları gelmektedir. KOBİ'lerin

---

¹⁵⁰ Bodur, Teker, **a.g.e.**, s.4.

¹⁵¹ Çalışkan, **a.g.e.**, s.12.

derecelendirme notu alabilmelerinde ve bu notu arttırmalarında kurumsal yapıya ilişkin faktörler kritik önem taşımaktadır. Kurumsal yönetim, şirket hissedarları, yöneticileri ve yatırımcılar ile diğer işletme ilgilileri arasındaki ilişkileri şekillendiren hukuk, düzenlemeler ve genel kabul görmüş davranış biçimleri gibi kurallar ve ilkelerin uygulanmasıdır¹⁵².

Kurumsal yönetim uygulamaları, işletmelerin sorumluluklarının bilincinde olarak, varlıklarının ve performanslarının sürdürülebilirliğini sağlamayı ve bunu gerçekleştirmek üzere faaliyetlerinin ve tüm ilişkilerinin düzenlemelere ve etik değerlere uygun yürütmelerini öngörmektedir. Kurumsal yönetimin temel amacı, firmanın değer yaratması için uygun zemin oluşturmak, ilgili tarafların, değer yaratma sürecine etkili ve verimli şekilde katılmasını sağlamaktır. Kurumsal yönetim aynı zamanda, ortaya çıkan değerın adil bir şekilde paylaşılmasını güvence altına alacak sistemin kurulması, bunun denetimi ve korunmasını sağlamakla da ilgilidir. Nihai amaç, firmanın paydaşları ile çıkar çatışmalarını en aza indirebilen ideal bir sistemin oluşturulmasını sağlamaktır¹⁵³.

Derecelendirme kuruluşları tarafından dikkate alınan diğer niteliksel faktörler, firmanın tecrübesi, bulunduğu endüstrideki ve pazardaki konumu ve yaptığı iş ile ilgili bilgilerdir. Bunlar¹⁵⁴;

- Sektördeki deneyim,
- Yönetimin tecrübesi,
- Ortaklara ve hâkim ortaklara ilişkin bilgiler,
- Firmanın faaliyet süresi,
- Pazardaki payı,
- Satın alma ve satış koşulları,
- Ürünlerinin niteliği,
- İç ya da dış pazara hitap etmesi,

---

¹⁵² Aras, **a.g.e.**, s.20.

¹⁵³ Aksoy, **a.g.e.**, s.18.

¹⁵⁴ Aras, **a.g.e.**, s.21.

- Varlıklarının sigortalı olup olmaması,
- Kapasite kullanım oranı,
- Müşteri portföyü,
- İşyerinin mülkiyeti, konumu vb. özelliklerdir.

3.6. KOBİ'ler İçin Başarı Faktörleri

Firmaların fon sağlamlasında bankalar tarafından esas alınan temel faktörler ve finansman maliyetlerini belirleyen göstergeler, firmaların genel performanslarının iyileştirilmesi ile ilgilidir. O nedenle, firmalar konuya sadece kredi için gerekli koşulların sağlanması olarak bakmak yerine firmanın genel performansının iyileştirilmesi ve sürdürülebilir başarının sağlanmasına odaklanmalıdır¹⁵⁵.

Basel II ile birlikte firmaların derecelendirme notu almaya hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Sistem tam anlamıyla yürürlüğe girdiğinde, düşük riskli firmalar alacakları yüksek rating notları ile daha düşük faiz oranları ile kredilendirilecektir. Düşük rating notuna sahip firmalara verilen kredilerde risk daha fazla olacağı için firmanın rating notu düştükçe kredi faiz oranı artacaktır. Firmalar, kredibilitelerindeki düşüğe bağlı olarak artan faiz yükleri ile karşı karşıya kalabileceklerdir. Örneğin A rating notuna sahip bir firma bir krediyi % 15 faiz oranı ile kullanırken B rating notuna sahip bir firma aynı krediyi % 16, C rating notuna sahip bir firma % 18 faiz oranı ile kullanmak durumunda kalacaktır. Bunun sonucunda A rating notuna sahip firma önemli bir rekabet avantajı kazanmış olmaktadır¹⁵⁶.

Rating uygulamasının ne olduğu bilinerek ratinge tabi tutulmadan önce firmalarımızın bu çerçevede kendilerini değerlendirip eksik ya da zayıf yönlerini belirlemeleri ve önlem almaları gerekmektedir.

---

¹⁵⁵ Aksoy, a.g.e, s. 19.

¹⁵⁶ Şenol Babuşçu, "Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri", (Çevrimiçi) <http://www.akademiagitim.com.tr>, 15 Aralık 2007.

Firmaların Basel II standartlarına hazırlanmaları sürecinde de temel başarı faktörleri, önceki bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanmış olan, bankaların kredi değerlendirme ya da kredi riskinin belirlenmesinde esas alacakları göstergelerin firmalar tarafından sağlanması, korunması veya iyileştirilmesidir. Firmaların üzerinde durması gereken kritik başarı faktörleri aşağıdaki gibidir:

- Güçlü sermaye yapısı,
- Uluslararası standartlarda, şeffaf ve doğru muhasebe kayıt ve raporlama sistemi,
- Kurumsal yönetim ilkelerinin benimsenmesi,
- Basel II standartlarının öngördüğü teminat yapısına uyum,
- Etkin risk yönetimi,
- Olası riskleri yönetebilecek finansal enstrümanların kullanılmasıdır.

3.6.1. Güçlü Sermaye Yapısı

Basel II'ye geçiş sürecinde KOBİ'ler tarafından yapılması gerekenlerin başında sermaye yapısını güçlendirmek gelmektedir. Firmaların özkaynaklarının güçlü olması kredi riskini azaltmakta ve kredi fiyatını düşürmektedir.

Standart yöntemde, derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notunda, güçlü sermaye yapısı ve sermaye yapısı ile ölçülen rasyo ve oranların büyüklüğü derecelendirme notunu o denli yükseltecek ve kredi maliyetlerini azaltacaktır.

İçsel derecelendirmeye dayalı yöntemlerde de, yeterli özkaynağın varlığı firmanın temerrüde düşme olasılığını azaltmaktadır. Temerrüde düşme olasılığı bankanın kredi değerlemesinde firmaya ilişkin olarak kullandığı en temel risk bileşenidir ve bunu banka kendisi hesaplamaktadır. Güçlü sermaye yapısına sahip olan işletmeler, kredi maliyetleri açısından mevcut uygulamaya göre Basel II'de daha fazla avantaj sağlayabilecektir.

3.6.2. Uluslararası Standartlarda, Şeffaf ve Doğru Muhasebe Kayıt ve Raporlama Sistemi

Ülkemizde Basel II yaklaşımı çerçevesinde firmalarımızın kayıtlarını düzenlerken şeffaflık prensibine uygun olarak daha hassas olmaları zorunludur. Ayrıca uluslararası kabul görmüş standartlarda, güvenilir finansal tabloların üretilmesi firmalar için amaç olmalıdır.

Doğru ve zamanında raporlama, şeffaflık, bütün işlemlerin tam ve doğru olarak kayıt altına alınması firmaların kredi değerliğini etkileyen son derece önemli faktörlerindedir. Bu temel kriterler aynı zamanda Basel II’de önemi artan kurumsal yönetim uygulamalarının temel ilkeleri arasında bulunan şeffaflık ve hesap verebilirlik kriterlerinin amacı içerisinde yer almaktadır. Derecelendirmenin gerektiği gibi doğru yapılabilmesi ve firmanın taşıdığı riski tam olarak yansıtabilmesi için firmanın tüm finansal işlemlerinin kayıt altında olması ve sağlıklı bir raporlama sistemine sahip olması gereklidir¹⁵⁷.

3.6.3. Kurumsal Yönetim İlkelerinin Benimsenmesi

Basel II ve derecelendirme sisteminin getirdiği yeniliklerden en önemlilerinden biri de kurumsal yönetim kavramının önem kazanmasıdır. Rating uygulamasında firmanın yönetsel yapısının büyük önem sahibi olması kurumsallaşan firmalara avantaj sağlayacaktır¹⁵⁸.

---

¹⁵⁷ Aras, **a.g.e.**, s.19.

¹⁵⁸ Şenol Babuşçu, “Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri”, (Çevrimiçi) <http://www.akademiagitim.com.tr>, 15 Aralık 2007.

Ayrıca kurumsal yönetim kalitesi yükseldikçe, firmaların finansman imkânı ve sermaye maliyeti düşmektedir. Bu şekilde yönetilen firmalar krizleri daha kolay atlatabilmektedir.

Kurumsal yönetim uygulamaları, firmanın yönetim kalitesinin, kredi kalitesine ve dolayısıyla kredi notuna etkisini yansıtır. Derecelendirme şirketleri, kurumsal yönetim uygulamaları zayıf olan firmaların kredi notunu azaltmaktadır. Bunun en önemli nedeni ise güçlü kurumsal yönetim, zamanında ödemeyi sağladığı tespit edilmişken, zayıf uygulama ise nakit akışını ve varlıkları eritici etkide bulunduğu görülmektedir. Ancak, bir firmada iyi kurumsal yönetim uygulamalarının varlığı da tek başına firmanın yüksek kârlar elde etmesini garanti etmemektedir¹⁵⁹.

Kurumsal yönetim uygulaması, özellikle üst düzey yöneticilerden kaynaklanabilecek yönetim ve denetim sorunlarını ortadan kaldıracak önlemleri ve çözümleri beraberinde getirmektedir. Kurumsal yönetimin dört temel prensibi, şeffaflık, hesap verebilirlik, sorumluluk ve adil yönetimdir. Firmaların derecelendirilmesinde bu dört temel ilkeye uyum aranmakta ve buna göre puanlama yapılmaktadır¹⁶⁰.

Şeffaflık, firmanın bütün bilgilerinin zamanında, tutarlı, tam ve doğruyu yansıtacak şekilde ve eksiksiz olarak ilgililere açıklanması veya duyurulmasıdır. Amaç, firmanın stratejilerinin, gelecek beklentilerinin, kurumsal yönetim prensiplerinin ve değerlerin paydaşlar ile paylaşımını sağlamaktır.

Hesap verilebilirlik, firma yönetiminin ortaklara ya da hissedarlara hesap verebilmesi ve onların haklarını güvence altına alabilmesidir.

---

¹⁵⁹ Aras, **a.g.e.**, s.20.

¹⁶⁰ Şenol Babuşçu, “Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri”, (Çevrimiçi) <http://www.akademiagitim.com.tr>, 15 Aralık 2007.

Sorumluluk, firmanın tüm faaliyetlerinin ve uygulamalarının ilgili mevzuatlara, ana sözleşmeye ve şirket içi düzenlemelere uygun olmasını ifade etmektedir.

Adil yönetim, firmanın tüm pay sahiplerine, menfaat sahiplerine ve çalışanlarına eşit davranması gerekliliğini ifade etmektedir¹⁶¹.

Firmalar için önem taşıyan nokta kurumsal yönetim kültürünün en üst yöneticiden tüm çalışanlara kadar yerleştirilmesi gerekliliğidir.

3.6.4. Basel II Standartlarının Öngördüğü Teminat Yapısına Uyum

Basel II standartlarındaki önemli bir husus da teminattır. Basel II, bankaların şu an kabul etmiş oldukları teminatların önemli bir bölümünü risk azaltıcı unsur olarak görmemekte, KOBİ'lere yönelik bir avantaj olarak dikkate almamaktadır. Örneğin, şu an yaygın olarak kabul edilen teminatlardan, firma ortaklarının şahsi kefaletleri veya grup firmalarının kefaletleri, gerçek müşteri çek ve senetleri, Basel II'de risk azaltıcı unsur olarak sayılmamaktadır. Bu teminatlar Basel II standartlarının uygulanmaya başlanması ile birlikte bankalar tarafından teminat olarak kabul edilebilecek fakat risk azaltıcı bir etkisi bulunmadığından bankaları daha fazla sermaye bulundurmaya itecek, bu da kredi maliyetlerini arttıracaktır.

Bir diğer önemli teminat türü olan gayrimenkul ipotekleri de Basel II standartlarında belli şartlar dâhilinde risk azaltıcı unsur olarak hükme bağlanmıştır. Standart yöntemde, konut finansmanı amacıyla tahsis edilen ve karşılığında konut amaçlı gayrimenkulün ipotek edildiği bir kredi için risk ağırlığı % 35 olarak hesaplanırken, ticari amaçlı temin edilen ve karşılığında ticari amaçlı gayrimenkulün ipotek edildiği bir kredide risk ağırlığı % 100 olarak dikkate alınacaktır. Ülkede gelişmiş ve oturmuş bir emlak piyasasının oluşmuş olması durumunda ülkedeki düzenleyici otorite tarafından ticari amaçlı gayrimenkulün ipotek edildiği bir kredide

---

¹⁶¹ Aras, **a.g.e.**, s.20.

risk ağırlığı % 50 olarak dikkate alınabilecektir. İçsel derecelendirme yönteminde ise her iki alacak türünün riskliliğinin hesaplanmasında farklı formüller kullanılacaktır¹⁶².

Basel II’de risk bazlı kredi fiyatlamasının temel alınması nedeniyle, firmaların kredi riskini azaltacak uygun teminatlandırma koşullarını sağlamaları maliyetlerin düşürülmesi açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle KOBİ’lerin teminat olanaklarını arttırmaları konusunda bilinçli olmaları gereklidir. Bu durumun firmalar tarafından bilinmesi bankalarla kredi ilişkisine girecekleri zaman farklı teminat talepleri ile karşılaşabileceklerinin ya da bu teminatları veremedikleri zaman kredi faizinin daha yüksek uygulanacağıının farkında olmaları ve kendilerine bu çerçevede yön vermeleri gerekmektedir. Krediler için teminat ve garanti oluşturacak ya da teminatın gücünü arttıracak mekanizmaların (kredi garanti fonu gibi) işlevsel hale getirilmesi önemli hale gelecektir¹⁶³.

3.6.5. Etkin Risk Yönetimi

Etkin bir risk yönetiminin varlığı, daha önceki bölümde belirtildiği üzere, her şeyden önce firmaları gelecek olumsuzluklara ve krizlere karşı koruyacak, hatta erken uyarı görevi görecektir. Bu aynı zamanda, firmanın krizleri atlama için katlanacağı maliyeti ve diğer yönetim maliyetlerini azaltmasını sağlayacaktır.

Etkin risk yönetimi uygulamaları, maruz kaldıkları riskleri yönetebilmelerine ve bu sayede sermaye yapılarının korunmasına ve güçlendirmesine olanak sağlayacağı gibi, gelecek krizler ve sorunlar için de erken uyarı görevi görecektir. Bu nedenle, firmaların etkin bir risk yönetim sistemini yapılandırmaları, risklerini yönetmek ve önlemek için gerekli tedbirleri almaları Basel II’de önem taşıyan temel konulardan birisidir¹⁶⁴.

---

¹⁶² TBB, Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.67.

¹⁶³ Aras, **a.g.e.**, s.15.

¹⁶⁴ Aras, **a.g.e.**, s.14.

3.6.6. Olası Riskleri Yönetebilecek Finansal Enstrümanların Kullanılması

Ülkemizdeki KOBİ'lerin karşılaşılabilecekleri olası finansal risklerin başlıcaları, borçlanma maliyetinde oluşabilecek değişim riski, kur oranları değişim riski, enflasyon ve nakit yönetimi sistemlerinin yerleşmemiş olmasına bağlı olarak yaşanan likidite riskidir¹⁶⁵. Gerek ülke genelinde ortaya çıkabilecek ve ülke ekonomisinin tüm tarafları üzerinde etkisini gösterebilecek, gerekse KOBİ'lerin faaliyetlerinden doğan bu riskleri kompanse edecek finansal enstrümanları kullanması gerekmektedir.

Daha önceki konularda açıklanmış olan alternatif finansman teknikleri, vadeli işlemler piyasası, swap sözleşmeleri, vadeli işlem sözleşmeleri, forward esaslı türev ürünler ve opsiyon sözleşmeleri gibi türev ürünler konusunda bilgi sahibi olunması ve gerektiğinde kullanılması gerekmektedir.

---

¹⁶⁵ Cüneyt Sezgin, "Risk Yönetimi Bilinci ve Uygulama Açısından Türk Şirketlerindeki Durum", (Çevrimiçi) www.tkgm.gov.tr, 16 Aralık 2007.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Önümüzdeki dönemde bankacılık sektöründe kredilendirme işlemleri, Basel II standartları çerçevesinde belirlenecektir. Basel II'de KOBİ kredileri değerlendirildiğinde, KOBİ'ler, standart yaklaşım modelinde büyük ölçekli şirketle kıyasla daha avantajlı bir konuma sahip olacaklardır. İçsel derecelendirme yaklaşımlarında ise, büyük ölçekli şirketlere göre daha avantajlı bir konuma sahip olmalarının yanı sıra, tabi olacakları sermaye yükümlülükleri, bankalar tarafından verilecek olan kredi derecelendirme notlarına bağlı olarak daha yüksek veya daha düşük olabilecektir.

KOBİ'lerin ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması ve sürdürülmesine yaptıkları olumlu katkıları, işsizliğin azaltılması ve yeni istihdam alanlarının yaratılmasında oynadıkları rolleri ve piyasa koşullarında meydana gelen değişmelere hızlı uyum sağlayabilen esnek bir üretim yapısına sahip olmaları, KOBİ'leri önemli bir konuma getirmektedir. KOBİ'lerin desteklenmesi, sorunlarına çözümler üretilmesi, Türkiye'nin kalkınması ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme gerçekleştirmesi bakımından çok önemlidir. Bu nedenle, Basel II standartlarının iyi analiz edilerek mevcut yapıdaki yetersizliklerin giderilmesine yönelik aksiyonların alınmasına, ilgili kesimler tarafından bir an önce başlanması gerekmektedir.

Basel II standartları, bankalar ve KOBİ'ler arasındaki kredi ilişkilerinde, önemli değişiklikleri de beraberinde getirecektir. Çünkü Basel II uygulamaları ile birlikte, kredi maliyetleri geleneksel kredi sürecinden farklı olarak, bilimsel yöntemlere göre hesap edilmiş risk düzeyleri ile doğru orantılı olarak değişecektir. Yani kullanılan kredinin türünden vadesine, teminatından firma kredi notuna kadar çeşitli kriterler firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına etki edecektir. Bu kapsamda iyi yönetilen, güçlü sermaye yapısına sahip, kayıt dışı faaliyetleri bulunmayan, iyi finanse edilmiş ve gerekli tüm finansal ve niteliksel bilgileri, zamanında ve yeterli bir şekilde sunarak şeffaf olabilen KOBİ'ler, en iyi şartlarda finansman şartlarına erişim imkânına sahip olacaklardır.

Ülkemizde, Basel II standartlarına uyum sürecinde, ulusal bankalar tarafından kullanılacak sermaye gereksiniminin hesaplanması, standart yaklaşım modeli ile başlayacaktır. Bu modelin KOBİ'ler üzerindeki başlangıç etkileri, firmaların derecelendirme şirketlerinden, derecelendirme notu almalarını zorunlu hale getirmesi, firmaların finansal tabloları, diğer faaliyetleri ve aldıkları derecelendirme notlarının firma kredi değerliliğinin belirlenmesinde önemli hale gelmesi şeklinde olacaktır. Ülkemizde, firmalara derecelendirme notu verecek derecelendirme kuruluşlarının yeterli olmaması, kurumsal nitelikli firmaların yüzde 100 risk ağırlığına (derecesiz) tabi tutulmasına yol açabilecektir. Ancak ülkemizde KOBİ olarak nitelendirilen firmaların büyük bir kısmının, Basel II KOBİ tanımına göre perakende portföy kapsamında değerlendirilmesinden ötürü, bu risk düzeyini yüzde 75'e indirebilecek, kredi riskini azaltıcı teminatların sağlanması ile birlikte bu oran çok daha aşağılara çekilebilecektir.

Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip olan KOBİ'ler, Avrupa Birliği'ne üyelik ve Basel II sürecinde uluslararası rekabete hazır olmak zorundadırlar. Bu rekabet ortamında, yapısal gelişmeleri gerçekleştirebilen işletmeler varlıklarını sürdürebileceklerdir. Basel II ile gelecek olan değişime uyum sağlayamayan ve değişimi yönetemeyen KOBİ'lerin kredi maliyetleri artacak ve ileriye yönelik plan yapmaları giderek daha zor hale gelecektir. Bu noktada küçük ve orta ölçekli işletmelerin dikkat etmeleri gereken husus, mevcut durumu sürekli sorgulama, geleceğe yönelik tahminler ve öngörülerde bulunma, değişen trendleri yakalayarak şirketlerini şimdiden geleceğe yönelik bu sürece hazırlama ve tüm bu sayılanlar için gerekirse organizasyon yapısından iş süreçlerine, pazarlama anlayışından ürün çeşidine kadar tüm işleyişini değiştirmeye yönelik adımları atmaya kararlı olmaları ve bir an evvel bunu hayata geçirmeleri gerekmektedir.

Ülkemizdeki KOBİ'lerin Basel II'ye uyum sürecinde yapması gerekenler ve sunulan öneriler aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir:

- Basel II sürecinin ve neler getireceğinin farkında olmalı, bu uygulama yürürlüğe girmeden kendi konumlarını belirlemelidirler.
- Bağımsız derecelendirme kuruluşlarından ve bankalardan derecelendirme notu almaya hazırlıklı olmaları gerekmektedir.
- Gerek duyulan mali verileri sağlıklı olarak ve zamanında üretmelidirler.
- Kayıtlı çalışma sisteminin yerleştirilmesi ve bilanço dışı varlıkları bilançoya alınması sağlanmalıdır.
- Gerçekleri yansıtan finansal tablolar üzerinden derecelendirmenin yapılabilmesi amacıyla, tüm faaliyetlerini kayıt altına almalı ve uluslararası alanda kabul görmüş standartlarda güvenilir finansal tablolar üretmelidirler.
- Derecelendirme sistemlerinin gerek duyduğu verileri sağlıklı ve zamanında üretme konusunda gerekli çalışmaları yapmalıdır.
- Özkaynak yapısını güçlendirmelidirler.
- Basel II'de risk azaltım unsuru sayılacak yeni teminat yapısına ilişkin bilgi sahibi olunmalı ve teminat yapısını güçlendirmelidirler.
- Kurumsal Yönetişim ilkelerine uyum sağlamada en üst yöneticiden tüm çalışanlara kadar bu bilincin yerleştirilmesi, nitelikli insan kaynağının artırılması gereklidir.
- Bankaların, Basel II kapsamına hangi ölçüm yöntemini kullandığını, bankalardan kullandıkları kredilerin perakende kredi olarak mı, kurumsal kredi olarak mı değerlendirildiğini öğrenmelidir.
- İyi bir derecelendirme notu alabilmek için bankalar açısından belirsizlik doğurabilecek konularda bankaları ikna edici bilgi ve veriler sunmalıdır.
- Sürprizlere meydan vermeden, büyük bir değişiklikten önce çalışmakta oldukları bankalarını uyarmalıdır.
- Bankalar tarafından istenilen bilgileri zamanında vermeli, bu isteklere uymada yaşanabilecek sorunları da görüşmelidir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR, MAKALELER VE SÜRELİ YAYINLAR

- Aksoy, Tamer: **Basel II: Temel Düzenlemeler, Etkiler ve Ülkemize Yönelik Öneriler**, ASMMMO Bülten, Yıl:15, Sayı:162, 2005.
- Aras, Güler: **Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2005.
- Atiker, Mustafa: "Basel I ve Basel II", **Konya Ticaret Odası**, Etüt Araştırma Servisi Bilgi Raporu, Sayı: 2005-41/08.
- Aydın, Eyüp Vural: **Basel II Standartları ve KOBİ'lere Etkileri**, MÜSİAD, Cep Kitapları, Haziran 2007.
- Aydoğmuşoğlu, K.Berna: **"Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nın KOBİ Kredilerine Etkileri"**, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Babuşcu, Şenol: **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Akademi Yayınevi, Ankara, 2005.
- BDDK: **"On Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı"**, Araştırma Dairesi, Ocak 2005.
- BIS: **"Basel Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards"**, Basel, 2006.
- BIS: **"Comparison Between the 1999 and 2006 Versions of The Core Principles Methodology-Basel Committee"**, Basel, 2006.
- Bodur, Çağlayan, Teker, Suat: **"Ticari Firmaların Kredi Derecelendirmesi"**, İTÜ İşletme Fakültesi, İTÜ Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, İstanbul, Aralık 2005.
- Çalışkan, Ömer Veysel: **Kredi Derecelendirme Kuruluşları ve Risk Değerlendirme Kriterleri**, Gazi Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Ankara, 2006.
- Değirmenci, Nihal: **"Sermaye Yeterliliği Konusunda Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının**

- Değerlendirilmesi”**, TCMB, Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2003.
- Dilek, Ahmet: **“Basel II’nin KOBİ Kredileri Üzerindeki Etkileri”**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Erkurmay, M. Aslı: **“KOBİ’lerin Sermaye Piyasası Olanaklarından Faydalanması”**, **Sermaye Piyasası Kurulu**, Araştırma Dairesi, Ankara, 2005.
- İmişiker, Serkan: **“Basel II ve Piyasalarımıza Olası Etkileri”**, **Sermaye Piyasası Kurulu**, Araştırma Dairesi, Ankara, 2005.
- Karakaş, N.Dilara: **“Basel II Düzenlemesi’nin Türkiye’deki KOBİ’lerin Kredilendirme Sürecine Etkileri”**, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Mazıbaşı, Murat: **“Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme”**, **BDDK Araştırma Raporları**, Sayı: 2005/1.
- Mısırlıoğlu, İ. Ufuk: **UFRS ve Basel-II’nin İşletme Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri**, İSMMM Mali Çözüm Yayınları, Sayı:76, Haziran – Temmuz 2006.
- Okay, Esin: **“Bankacılıkta Risk Yönetiminin Gelişimi ve Önemi”**, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi**, Aralık 2002.
- Özerkek, Özgür: **“Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılığı’nda Risk Yönetimi ve Denetim Süreçleri Üzerinde Etkisi ve Örnek Bir Uygulama”**, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006.
- Sargon, Ali Ulvi: **Basel II Uygulamasının KOBİ’lere ve Bankacılık Sistemine Etkileri**, Risk Yönetimi Daire Başkanı, Halk Bankası A.Ş., (Risk Yönetimi Sunum Notları), 2005.
- Sayar, Zafer: **“Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Çağdaş Finansal Raporlama Dünyası: KOBİ Muhasebe Standartları”**, Türkiye Muhasebe Standartları Serisi, TESMER, Yayın No:78, Ankara, 2008.

- Türkiye Bankalar Birliği: “Özel Sayı: Basel II Çalışma Raporları”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 58, 2006.
- Türkiye Bankalar Birliği: “**Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri**”, Basel II Yönlendirme Komitesi, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No:228, 2004.
- Türkiye İş Bankası A.Ş.: Bankacılıkta Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemeleri: Basel II, Yayın No:78, 2004.
- TSPAKB: “**Basel II: Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı**”, Sermaye Piyasasında Gündem, Sayı: 31, 2005.
- Üstünel, Bülent: “**2006 Yılı Türkiye Muhasebe Standartlarının Yılı Olacak**”, Mali Çözüm, Yıl: 15, Sayı: 72.
- Yüksel, Ayhan: “**Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri**”, Araştırma Raporları, BDDK, 2005.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Aras, Güler: “**Basel II Sürecinde KOBİ’ler İçin Yol Haritası**”, Deloitte, İstanbul, 2007, (Çevrimiçi) <http://www.deloitte.com.tr>, 02 Aralık 2007.
- Babuşcu, Şenol: “Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri”, (Çevrimiçi) <http://www.akademiogitim.com.tr>, 15 Aralık 2007.
- Gökçe, Deniz: “**Basel II Kriterleri ve Yaratacağı Fırsatlar Toplantısı**”, Garanti Bankası, (Çevrimiçi) http://www.garanti.com.tr/bankacilik/kobi/kobilere_ozel/basel_2.html, 18 Kasım 2007.
- Savaş, Mustafa: “**Basel II Uygulamasının KOBİ’lere Etkileri**”, (Çevrimiçi) <http://www.kobi-efor.com.tr>, 18 Kasım 2007.
- Seviğ, Veysi: “**Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu**”, Dünya Gazetesi, (Çevrimiçi) <http://www.tumgazeteler.com/?a=1477078>, 02 Şubat 2008.

Seviğ, Veysi: **“Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun Görevleri”**, Dünya Gazetesi, (Çevrimiçi) <http://www.tumgazeteler.com/?a=1311639>, 02 Şubat 2008.

Sezgin, Cüneyt: “Basel, Şeffaf KOBİ'ye Avantaj Sağlayacak”, <http://www.bankaciyiz.biz/article1434.html>, 19 Kasım 2007.

Sezgin, Cüneyt: “Risk Yönetimi Bilinci ve Uygulama Açısından Türk Şirketlerindeki Durum”, (Çevrimiçi) www.tkgm.gov.tr, 16 Aralık 2007.

Tuna, Zafer: “Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu”, (Çevrimiçi) http://www.zafertuna.net/uluslararasi_muhasebe.asp, 17 Aralık 2007.

Avrupa Birliği Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı KOBİ Tanımı, OECD, Small and Medium Sized Enterprises in Turkey – Issues and Policies, (Çevrimiçi) www.oecd.org, 03 Aralık 2007.

Basel II Sürecinin Türk Bankacılık Sistemine Yansımaları, (Çevrimiçi) <http://www.kobiklinik.com.tr>, 15 Aralık 2007.

BIS, “International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards”, <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>, 12 Ocak 2008.

Factoring, Bilgi Bankası, (Çevrimiçi) <http://www.kobinet.org.tr>, 04 Aralık 2007.

Finansal Kiralama, Bilgi Bankası, (Çevrimiçi) <http://www.kobinet.org.tr>, 04 Aralık 2007.

Gelişen İşletmeler Piyasası, (Çevrimiçi) http://www.tspakb.org.tr/docs/gip_faaliyet_2006.pdf, 02 Şubat 2008.

Risk Sermayesi, Bilgi Bankası, (Çevrimiçi) <http://www.kobinet.org.tr>, 04 Aralık 2007.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, (Çevrimiçi) <http://www.tmsk.org.tr/>, 02 Şubat 2008.

Yeni Bankacılık Sistemi, Basel II, KTO Etüt Araştırma Servisi, (Çevrimiçi) <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51>, 17 Kasım 2007.

(Çevrimiçi) <http://www.bis.org/bcbs/index.htm>, 17 Kasım 2007.

- (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/about/orggov.htm>, 17 Kasım 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/publ/bcbs24.pdf>, 24 Kasım 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.denetimnet.net>, 17 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/4ozsayma98.doc>, 19 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.fitchratings.com>, 15 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) <http://destek.kosgeb.gov.tr/kobitanim/KobiTanimiYonetmeligi.doc>, 01 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.hazine.gov.tr>, 01 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.investopedia.com/terms/v/var.asp>, 21 Kasım 2007
- (Çevrimiçi) <http://www.kgf.com.tr>, 03 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.kosgeb.gov.tr>; 01 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) <http://muhasebesistemleri.blogspot.com>, 17 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.muhasabetr.com>, 17 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.pwc.com.tr>; 21 Kasım 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.riskyonetimi.com.tr>, 21 Kasım 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.sme-basel2.com/index.php?id=733>, 24 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.spk.gov.tr>, 15 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www2.tcmb.gov.tr/seyors/2004/index.htm>, 02 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) http://www.tmud.org.tr/kaynaklar/tmud_muhasabe.doc, 17 Aralık 2007.
- (Çevrimiçi) <http://www.turmob.org.tr>, 17 Aralık 2007.